

TIENERMOEDERS SE PERSPEKTIWE OOR ONDERSTEUNING: DIE STEMME VAN SES TIENERMOEDERS UIT 'N BENADEELDE GEMEENSKAP

ELIZETTE NEL
BA, BA(HONS), HOD

**Werkstuk ingehandig vir die gedeeltelike vervulling van die
graadvereistes vir**

**Meester in Opvoedkunde
(Opvoedkundige Sielkunde)**

by die

Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Prof. Doria Daniels

Desember 2004

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die inhoud van hierdie werkstuk my eie werk is en nie gedeeltelik of in geheel voorheen by enige ander instansie ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

.....

Elizette Nel

.....

Datum

OPSOMMING

Hierdie studie is onderneem om 'n groep tienermoeders uit 'n benadeelde gemeenskap se perspektiewe oor ondersteuning te ondersoek, veral ten opsigte van hulle behoeftes aan ondersteuning en hulle voorstelle vir 'n gemeenskapsondersteuningsprogram. Die studie vorm deel van 'n gemeenskaps-ondersteuningsprojek waarby die Departement Opvoedkundige Sielkunde van die Universiteit Stellenbosch tans betrokke is. Die bevindinge van die studie sal aangewend word om effektiewe intervensies vir tienermoeders te beplan.

Ten einde insig en begrip vir die deelnemers se perspektiewe te ontwikkel, het ek van 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp gebruik gemaak en die studie vanuit 'n interpretivistiese paradigma benader. My primêre metode van ondersoek was ses fokusgroeponderhoude. Die data wat op hierdie manier gegenereer is, is deur middel van individuele onderhoude geverifieer. Ek het ook gebruik gemaak van 'n biografiese vraelys om agtergrondinligting oor elke deelnemer te verkry. Omdat ek binne 'n kwalitatiewe navorsingsproses werk, was my persoonlike refleksies en waarnemings deel van die navorsingsproses.

Deur middel van die proses van data-analise het sewe temas uit die data na vore gekom. Die volgende temas is geïdentifiseer: materiële ondersteuning; finansiële ondersteuning; kontak tussen die pa en sy kind(ers); kennis, raad en inligting; emosionele ondersteuning; praktiese hulp en toegang tot werk. Die deelnemers het ook voorstelle vir 'n ondersteuningsprogram gemaak. Die bevindinge van die studie dui daarop dat programme ten opsigte van werkskepping, die toeganklikheid van die staatstoelaag en ondersteuningsgroepe in die gemeenskap moontlik tot groter ondersteuning van tienermoeders sal bydra.

SUMMARY

This study was undertaken to investigate the perspectives of a group of teenage mothers from a disadvantaged community, on their need for support and suggestions for a community support programme. This study forms part of a community support project in which the Department of Educational Psychology of the University of Stellenbosch is currently involved. The findings of this study will be applied to plan effective interventions for teenage mothers.

I made use of a qualitative research design and approached the study from an interpretive paradigm to gain insight in and an understanding of the participants' perspectives. The focus group interview was my primary method of research. The data generated by six focus group interviews were verified through individual interview data. I also used a biographical questionnaire to obtain background information from each participant. Furthermore, I made comprehensive notes on my personal reflections and observations about the research process, and this became part of the research data.

Through the process of data analysis, seven themes were identified. These themes are: material support; financial support; contact between the father and his child(ren); knowledge, advice and information; emotional support; practical support and access to employment. The participants also made suggestions for a support programme. The findings of the study indicate that programmes aimed at job creation, the accessibility of the government grant and support groups in the community could lead to enhanced support for teenage mothers.

DANKBETUIGINGS

Met die voordrag van hierdie studie wil ek met groot dankbaarheid aan die volgende persone erkenning gee vir hulle unieke bydraes:

- Doria Daniels - vir haar kundigheid, insig en waardevolle leiding.
- My man – vir sy liefde, geduld, ondersteuning, geloof in my en al die opofferings wat hy ter wille van my studie moes maak.
- My ouers – vir hulle volgehoue ondersteuning, motivering, hulp en liefde.
- My ma – vir hulp met die taalversorging.
- My vriende en familie – vir hulle ondersteuning en liefde.
- Henk Punt en my vriende en kollegas by Hoërskool Groote Schuur – vir hulle kosbare emosionele en praktiese ondersteuning.
- Gerrie Smit – vir sy waardevolle insette aan die begin van my studie.
- Linda Liebenberg – vir raad en ondersteuning.
- Terence Crowster – vir logistiese reëlings en toegang tot die deelnemers.
- Connie Park – vir hulp met die tegniese versorging.
- Die ses jong vroue wat aan my studie deelgeneem het – sonder hulle bereidwilligheid om van hulle diepste ervarings met my te deel, sou hierdie studie nie moontlik gewees het nie.

Elizette Nel

*Hierdie studie word opgedra aan Linda, Libby, Carol, Juanita,
Natasha en Gogga.*

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING 1

1.1	INLEIDING	1
1.2	AGTERGROND TOT DIE STUDIE	2
1.3	PROBLEEMSTELLING EN NAVORSINGSVRAE	3
1.4	MOTIVERING VIR DIE NAVORSING	4
1.5	BESKOUINGS VANUIT DIE TEORIE	5
1.6	METODOLOGIE	6
1.7	BEGRIPSVERKLARING	8
1.8	SAMEVATTING	9

HOOFSTUK 2

LITERATUURSTUDIE 10

2.1	INLEIDING	10
2.2	FAKTORE WAT VERBAND HOU MET TIENERSWANGERSKAP	10
2.2.1	Sosio-ekonomiese faktore	11
2.2.2	Gesinsfaktore	12
2.2.3	Seksuele gedrag	13
2.2.4	Skolastiese opvoeding	14
2.3	DIE KONTEKS VAN TIENERSWANGERSKAP IN DIE WES-KAAP	14
2.4	DIE GEVOLGE VAN TIENERMOEDERSKAP	17
2.4.1	Sosio-ekonomiese gevolge	17
2.4.2	Sielkundige gevolge	18
2.4.3	Voortsetting van skoolloopbaan	19
2.4.4	Pre- en postnatale versorging	20
2.4.5	Gevolge vir die baba	21

2.4.6	Gevolge vir die gesin van oorsprong	22
2.5	DIE TIENERMOEDER SE ONDERSTEUNINGSNETWERK.....	22
2.6	INTERVENSIE	26
2.7	SAMEVATTING.....	29

HOOFSTUK 3

METODOLOGIE.....	31
-------------------------	-----------

3.1	INLEIDING	31
3.2	NAVORSINGSONTWERP	31
3.3	NAVORSINGSPARADIGMA	33
3.4	METODES VAN ONDERSOEK	34
3.4.1	Fokusgroeponderhoude	34
3.4.2	Individuele onderhoude	39
3.4.3	Persoonlike refleksies	42
3.5	DATA-ANALISE EN INTERPRETASIE	42
3.6	DATA VERIFIKASIE	45
3.7	ETIESE OORWEGINGS	47
3.8	SAMEVATTING.....	49

HOOFSTUK 4

DIE STUDIE.....	50
------------------------	-----------

4.1	INLEIDING	50
4.2	AGTERGROND	50
4.2.1	Aanloop tot die studie	50
4.2.2	Die deelnemers.....	51
4.3	IMPLEMENTERING VAN DIE STUDIE	54
4.4	DIE IDENTIFISERING VAN TEMAS.....	56
4.5	BESPREKING VAN TEMAS	58
4.5.1	Materiële ondersteuning	60

4.5.2	Finansiële ondersteuning	62
4.5.3	Kontak tussen die pa en sy kind(ers)	64
4.5.4	Kennis, raad en inligting	65
4.5.5	Emosionele ondersteuning	66
4.5.6	Praktiese hulp.....	68
4.5.7	Toegang tot werk	68
4.6	VOORSTELLE VIR 'N GEMEENSKAPSONDERSTEUNINGSPROGRAM	70
4.7	SAMEVATTING.....	71

HOOFSTUK 5

BEVINDINGE EN AANBEVELINGS 74

5.1	INTERPRETASIE VAN BEVINDINGE	74
5.2	VOORSTELLE VIR INTERVENSIE	78
5.3	BEPERKINGS VAN DIE STUDIE.....	79
5.4	VOORSTELLE VIR VERDERE NAVORSING.....	80
5.5	SAMEVATTING.....	81

BRONNELYS 82

BYLAE 1 89

BYLAE 1A	Toestemmingsvorm	90
BYLAE 1B	Biografiese vraelys	91

BYLAE 2 92

BYLAE 2A	Onderhoudsgids – Fokusgroeponderhoude	93
BYLAE 2B	Onderhoudsgids – Individuele onderhoude	94

BYLAE 3 Data-analise - Voorlopige kategorieë..... 95

BYLAE 4 Transkripsie van vyfde fokusgroeponderhoud (as voorbeeld) 96

LYS VAN TABELLE

Tabel 4.1	Biografiese Gegewens van Deelnemers	52
Tabel 4.2	Skolastiese Agtergrond en Beroepstatus.....	53
Tabel 4.3	Onderwerpe en Kategorieë van Ondersteuning	57
Tabel 4.4	Deelnemers se Verblyfreëlings.....	59

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

1.1 INLEIDING

Moederskap is 'n komplekse en unieke ervaring. Indien die ma jonk, ongetroud en arm is en 'n beperkte formele opvoeding het, kan hierdie ervaring selfs meer kompleks wees. Tienermoederskap word in die meeste gemeenskappe gesien as 'n sosiale probleem wat 'n verskeidenheid negatiewe gevolge vir die tienerma, haar kind, haar gesin van oorsprong en die gemeenskap in die breë inhou (Macleod, 2004:1). Deur tienermoederskap egter slegs te sien as 'n misstap met baie negatiewe gevolge, word die kompleksiteit en uniekheid van elke jong vrou se ervaring ten opsigte van swangerskap en ouerskap ontken (Flanagan, 1998:239).

In hierdie studie het ek 'n groep tienermoeders van Erika,¹ 'n benadeelde gemeenskap in die Stad Tygerberg, se perspektiewe ten opsigte van ondersteuning ondersoek. Ek wou hulle behoeftes aan ondersteuning, sowel as moontlike maniere waarop sommige van hierdie behoeftes aangespreek kan word, verstaan en beskryf. Ek het gebruik gemaak van 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp en die studie vanuit 'n interpretivistiese paradigma benader. Die metodes wat ek gebruik het om insig en begrip vir die deelnemers se perspektiewe te ontwikkel, was fokusgroep- en individuele onderhoude.

¹ Ten einde vertroulikheid te verseker, is die naam van die woonbuurt verander.

1.2 AGTERGROND TOT DIE STUDIE

Die "South African Demographic and Health Survey" (SADHS), wat in 1998 onderneem is, het bevind dat 35% van alle tieners in Suid-Afrika teen die ouderdom van neëntien jaar al swanger was of 'n kind gehad het (Ellis, 2000:5; Swartz, 2002:5). Die SADHS toon verder dat die voorkoms van tienerswangerskappe in Suid-Afrika die hoogste is onder bruin en swart adolessente, veral onder dié met min of geen formele opvoeding nie (Swartz, 2002:5).

Die hoë voorkoms van tienerswangerskappe het verreikende gevolge, veral vir bruin en swart gemeenskappe, wat die armste en mees benadeelde groepe in Suid-Afrika is (Swartz, 2002:5). Die Witskrif vir Maatskaplike Welsyn (Departement van Welsyn en Bevolkingsontwikkeling, 1997) meld dat tienermoeders dikwels nie in staat is om hul skoolloopbane te voltooi nie, nie toegerus is vir 'n beroep nie en vasgevang is in onwelkome moederskap, armoede en 'n gebrek aan geleenthede om hul volle potensiaal te bereik.

Volgens Nash (1992:92, 93) kan om buite-egtelik gebore te word, deel vorm van 'n siklus van benadeling waaruit dit moeilik is om te ontsnap. Sy beskryf ook die babas van swart adolessente in verarmde gebiede as moontlik die mees benadeelde babas in die land. Loening (1992:83) bespreek, onder andere, die volgende ongelukkige gevolge van tienerswangerskap: vroeë terminasie van swangerskap, verlating van die baba deur die moeder, verwaarlosing, mishandeling en wanvoeding van die baba. Ook Luthar (1999:10, 25) beskryf die mediese en sielkundige risiko's wat tienermoederskap vir beide die tienerma en haar baba kan inhou.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat tienermoederskap 'n belangrike komponent vorm van die siklus van armoede. Dit blyk verder dat tienermoederskap aansienlike risiko's kan inhou vir beide die tienerma en haar baba. Volgens

Loening (1992:87) is die probleme van 'n tienermoeder die gevolg van veelvoudige, komplekse faktore en moet intervensie daarom 'n verskeidenheid kwessies aanspreek. Die doel van hierdie studie is om die kwessie van ondersteuning vir die tienermoeder te ondersoek.

Afwesig in baie van die morele, politiese en mediese debatte rondom tienerswangerskap, is egter die perspektiewe van die tienermoeders self (Jewell, Tacchi & Donovan, 2000:522). In teenstelling met die algemene opvatting dat tienerswangerskap onwelkom is, het tieners in Davies, McKinnon en Rains (2001:90-92) se studie dikwels die nuus van die swangerskap verwelkom en dit gesien as 'n positiewe stap in die rigting van gesinsvorming. Vir van hulle was die swangerskap bepland en doelbewus, terwyl dit vir sommige die geleentheid gebied het om hul lewens positief te verander.

Volgens Jewell *et al.* (2000:522) lei die afwesigheid van tieners se insette en perspektiewe ten opsigte van tienerswangerskap dikwels tot onsuksesvolle intervensies. Ek het daarom my studie só ontwerp dat ek die deelnemers se perspektiewe oor ondersteuning kon ondersoek en hulle self hulle ondersteuningsbehoefte, sowel as moontlike maniere waarop dit aangespreek kan word, kon identifiseer en omskryf.

1.3 PROBLEEMSTELLING EN NAVORSINGSVRAE

Uit voorafgaande bespreking is dit duidelik dat tienermoederskap 'n realiteit in die Suid-Afrikaanse samelewing is en dat 'n gebrek aan ondersteuningstrukture die ervaring vir beide die tienerma en haar baba kan vererger. Dit wil verder voorkom of intervensies dikwels onsuksesvol is omdat die perspektiewe van die tienermoeders self nie in ag geneem word nie.

Die doel van hierdie navorsing is daarom om 'n groep tienermoeders se perspektiewe oor ondersteuning te ondersoek. Ek wil veral hulle sienings ten

opsigte van hul ondersteuningsbehoeftes en moontlike maniere waarop hierdie behoeftes in 'n gemeenskapsondersteuningsprogram aangespreek kan word, verstaan en beskryf. My navorsingsvrae is dus die volgende:

- Wat is tienermoeders se perspektiewe ten opsigte van ondersteuning?
- Watter behoeftes aan ondersteuning identifiseer tienermoeders?
- Watter voorstelle maak tienermoeders ten opsigte van 'n gemeenskaps-ondersteuningsprogram om hulle ondersteuningsbehoeftes aan te spreek?

1.4 MOTIVERING VIR DIE NAVORSING

Die Departement Opvoedkundige Sielkunde van die Universiteit Stellenbosch is tans betrokke by 'n gemeenskapsondersteuningsprogram wat fokus op die holistiese en geïntegreerde verligting van armoede, sowel as gemeenskapsontwikkeling. Die projek is veral gerig op nie-skoolgaande jeug in hoë risiko gemeenskappe en verskaf onderrig in geletterdheid en lewensvaardighede, sowel as beroepsopleiding. Verder verskaf dit ondersteuning en bevorder dit bemagtiging van ouers, persone met gestremdhede en lede van die gemeenskap wat gekonfronteer word met MIV/Vigs. 'n Belangrike komponent van die projek is volgehoue kontrolering en programontwikkeling wat gefasiliteer word deur navorsing en inspraak in kwessies van beleidsvorming. Die projek is tans in vyf hoë risiko gemeenskappe geïmplementeer (Liebenberg, 2002; Brümmer, 2003:4). My studie vorm deel van hierdie projek.

Ten einde effektiewe intervensies te beplan, is dit vir bogenoemde projek belangrik om insig te ontwikkel in die persoonlike konteks en ervarings van die jeug wat hulle bedien (Smit & Liebenberg, 2001:1). Aangesien tienermoeders binne hierdie konteks geïdentifiseer is as 'n hoë-risiko groep, het die behoefte ontstaan om tienermoeders se ervaring van moederskap, en spesifiek hulle behoefte aan ondersteuning, te verstaan met die oog daarop om dit meer effektief aan te spreek.

1.5 BESKOUINGS VANUIT DIE TEORIE

Ongehude moederskap is tradisioneel onaanvaarbaar in die meeste gemeenskappe (Swartz, 2002:5). Tienerswangerskap en -moederskap word gesien as 'n misstap en tienermoeders as onverantwoordelik, onvolwasse of onverstandig, met twyfelagtige ouerskapsvaardighede. Tienermoeders word ook dikwels binne 'n sosiale probleem-raamwerk beskou (Davies *et al.*, 2001:83). Volgens Ellis (2000:5) beïnvloed tienerswangerskap elke faset van die bevolking.

Alhoewel tienerswangerskap nie inpas by heersende middelklas sosiale norms nie, kan vroeë swangerskap vir sommige adolessente sielkundig op 'n geleë tyd plaasvind (Carolissen, 1993:9). Volgens Hamburg (in Carolissen, 1993:9, 10) is daar in sommige swart, stedelike, arm subkulture nie 'n natuurlike lewensloop vanaf skool na werk na trou na swangerskap nie en is tienerswangerskap soms 'n oorlewingstrategie wat persoonlike en sosiale ontwikkeling aanmoedig.

Ook Flanagan (1998:239) beklemtoon die feit dat sy in haar werk met swanger tienermeisies besef het dat, om tienerswangerskap en -moederskap bloot te sien as 'n eendimensionele "probleem", die kompleksiteit rondom elke jong vrou se swangerskap en keuses omtrent die geboorte en grootmaak van haar kind ontken en verbloem word. Deur na vele swanger jong meisies te luister, met hulle te gesels en hulle waar te neem, het sy begin om tienerouerskap te sien as soms 'n alternatiewe ontwikkelingsroete, soms 'n rasonale opsie, soms 'n verandering in lewenskoers, maar altyd 'n komplekse en unieke ervaring. Elke jong vrou betree vroeë moederskap vanuit haar eie unieke stel omstandighede, motiverings, aannames omtrent haar wêreld en haar toekoms, en haar eie persoonlike ervarings met moeders en moederskap.

Vanuit 'n kritiese perspektief kan geargumenteer word dat dit belangrik is om die individuele konteks van elke tienermoeder in ag te neem wanneer ondersteuningsprogramme ontwikkel word. Dit is om hierdie rede dat die

spesifieke ondersteuningsbehoeftes van die groep tienermoeders ondersoek word om riglyne vir programontwikkeling daar te stel wat aanvaarbaar is vir diegene vir wie dit ontwikkel word en waardeur hulle spesifieke ondersteuningsbehoeftes effektief aangespreek kan word.

1.6 METODOLOGIE

Hierdie studie is 'n kwalitatiewe studie wat vanuit 'n interpretivistiese navorsingstradisie benader word. Volgens Babbie en Mouton (2001:270) is een van die mees onderskeibare kenmerke van kwalitatiewe navorsing die poging om die wêreld, of 'n spesifieke gebeurtenis, deur die oë van die deelnemers aan die studie te sien. Die doel van kwalitatiewe navorsing kan dus gedefinieer word as "beskryf en verstaan" eerder as "verduidelik en voorspel", wat die doel van kwantitatiewe navorsing is (Babbie & Mouton, 2001:53, 270). Aangesien die doel van my studie is om tienermoeders se perspektiewe ten opsigte van ondersteuning te verstaan, is 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp die mees geskikte een om te volg.

Binne die interpretivistiese navorsingstradisie word die doel van menslike wetenskappe gedefinieer as "om mense te verstaan" (Babbie & Mouton, 2001:28). Interpretivistiese navorsingsmetodes is daarom metodes wat poog om mense se gevoelens en ervarings in menslike terme te beskryf en te interpreteer en, met empatie, begrip binne konteks te verkry (Terre Blanche & Kelly, 1999:125, 127). Die besluit om my studie vanuit 'n interpretivistiese navorsingstradisie te benader, spruit dus uit die doel van my studie, naamlik om tienermoeders se gevoelens en ervarings met betrekking tot ondersteuning te beskryf en empatiese begrip vir hierdie ervarings binne konteks te ontwikkel.

Die primêre metode van ondersoek wat ek in hierdie studie gebruik het, was fokusgroeponderhoude. Die fokusgroeptegniek is 'n metode van navorsing waarin groepsinteraksie gebruik word om data en insigte te genereer wat minder

toeganklik sou wees sonder dié interaksie (Morgan, 1997:2). Soos beskryf deur Babbie en Mouton (2001:292):

They tend to allow a space in which people may get together and create meaning among themselves, rather than individually.

Volgens Carey (1994:225) is die gebruik van fokusgroepe uiters nuttig in studies oor komplekse kwessies wat baie vlakke van gevoel en ervaring behels. 'n Voordeel van fokusgroepe is verder dat dit 'n stem gee aan sosiaal gemarginaliseerde groepe (Morgan, 1997:20). Alle fokusgroeponderhoude is op band opgeneem en getranskribeer.

Gestruktureerde individuele onderhoude is gebruik om die data wat deur middel van die fokusgroeponderhoude gegenereer is, te verifieer en om spesifieke kwessies uit die fokusgroeponderhoude waaroor onduidelikheid bestaan het, uit te klaar. Onderhoudvoering is 'n natuurlike manier om met mense om te gaan en bied aan die navorser die geleentheid om deel te word van iemand anders se wêreld ten einde regtig te verstaan hoe daardie persoon dink en voel (Terre Blanche & Kelly, 1999:128; Patton, 1987:109).

Buiten die fokusgroep- en individuele onderhoude, het ek ook gebruik gemaak van 'n biografiese vraelys om agtergrondinligting oor elke deelnemer te verkry (Addendum A). Ek het ook volledige notas van die navorsingsproses gemaak, sowel as van my persoonlike ervaring daarvan. Verder het ek die observasies wat ek tydens die fokusgroeponderhoude gemaak het, aangeteken, ten einde dit later vir verifikasie van die data te gebruik.

My studie was beperk tot 'n spesifiek geselekteerde groep tienermoeders tussen die ouderdom van 15 en 20 jaar. Hulle was inwoners van Erika, 'n benadeelde gemeenskap in die Stad Tygerberg. Die grootte van die groep is bepaal deur die

aantal tienermoeders wat bereid was om aan die studie deel te neem. Potensiële deelnemers is met die hulp van 'n straatwerker geïdentifiseer.

1.7 BEGRIPSVERKLARING

Hieronder volg 'n kort omskrywing van sekere kernkonsepte soos wat dit in hierdie werkstuk voorkom. Hierdie konsepte word ook deeglik in Hoofstuk 2 ontleed en geïnterpreteer.

- **Tienermoeders**

In die werkstuk verwys die term na vroue wat twintig jaar of jonger was met die geboorte van hulle eerste kind.

- **Ondersteuning**

Dit verwys na die hulp en bystand wat tienermoeders nodig het om die oorgang van tiener na moeder suksesvol te maak en ouerskapsvaardighede te ontwikkel (Howes & Green, 1997:31).

- **Benadeelde gemeenskap**

Hierdie term verwys na 'n gemeenskap waarin toestande van armoede en relatiewe deprivasie voorkom en die vlak van gemeenskapswelstand laag is.

- **Intervensie**

Dit is aksies wat uitgevoer word om die negatiewe gevolge wat tienermoederskap vir die tienermoeder, haar baba, haar gesin van oorsprong en die breër gemeenskap kan inhou, te beperk.

1.8 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk het ek 'n kort inleiding tot my studie gegee. Ek het die agtergrond tot die navorsingsprobleem, sowel as die probleemstelling en navorsingsvrae, bespreek. Verder het ek kortliks beskryf hoe die studie tot stand gekom het en 'n opsomming gegee van beskouings vanuit die teorie. Ten opsigte van die metodologie, het ek aandag geskenk aan die tipe studie, die navorsingstradisie, die metodes van ondersoek en hoe die deelnemers geselekteer is.

HOOFSTUK 2

LITERATUURSTUDIE

2.1 INLEIDING

Soos reeds in die vorige hoofstuk bespreek, sien die dominante diskoers rondom tienerswangerskap en –moederskap dit as 'n misstap en word tienermoeders dikwels beskryf as onverstandig, onverantwoordelik en swak toegerus vir ouerskap (Davies *et al.*, 2001:83). Die samelewing se houding teenoor ongehuide tienermoeders en hulle kinders verander wel met verloop van tyd en verskil ook tussen kulture, maar die veroordeling en stigmatisering duur tog tot 'n groot mate voort. Een van die faktore wat die grootste rol speel in die samelewing se houding teenoor tienermoeders is die verklarings wat vir tienerswangerskap gegee word (Howes & Green, 1997:9).

Tienerswangerskap kan egter nie aan 'n enkele, of selfs 'n aantal oorsake, toegeskryf word nie. Dit vorm eerder deel van 'n komplekse en voortdurende sosiale situasie (Preston-Whyte, 1991:16). Dit is dus belangrik dat ons verby die eenvoudige opvattinge oor tienerswangerskap, soos groepsdruk, beperkte moontlikhede, negatiewe rolmodelle en lae selfbeeld kyk en die betekenis ondersoek wat hierdie kwessies vir die tienermoeder inhou (Musick, 1993:33-34).

2.2 FAKTORE WAT VERBAND HOU MET TIENERSWANGERSKAP

Flanagan (1998:239) beklemtoon die feit dat tienerswangerskap en –moederskap 'n komplekse ervaring is en dat elke jong vrou vroeë moederskap vanuit haar eie unieke stel omstandighede, motiverings, ervarings en aannames omtrent haar wêreld en toekoms betree. Sekere gemeenskaplike faktore, naamlik sosio-

ekonomiese faktore, gesinsfaktore, seksuele gedrag en skolasiese opvoeding, hou egter verband met die voorkoms van tienerswangerskap.

2.2.1 SOSIO-EKONOMIESE FAKTORE

Alhoewel tienerswangerskap onder alle rasse en alle sosio-ekonomiese groepe voorkom, dui statistiek daarop dat tieners uit benadeelde gemeenskappe se kanse om ouers te word, baie hoër is as tieners uit meer gegoede gemeenskappe (Robinson, 1988:9). Luthar (1999:25) stel dit soos volg:

Families led by young, never-married mothers are over-represented among families living in poverty.

Volgens Howes en Green (1997:7) verkry gemeenskappe waar verskeie faktore negatief meewerk en die vlak van gemeenskapswelstand laag is, dikwels 'n spesifieke karakter, naamlik dié van 'n armoedekultuur. Lede van so 'n armoedekultuur ervaar ernstige inkomste-deprivasie, onstabiele werkverskaffing, lae funksionele vaardighede en beperkte toegang tot opvoedkundige en ander maatskaplike dienste. Die mees kenmerkende eienskap van hierdie kultuur lê daarin dat lede nie slegs tydelike armoede ervaar nie, maar vir baie geslagte in armoede vasgevang is. Verskillende kenmerke van so 'n armoedekultuur hou dan ook met tienermoederskap verband. 'n Onverskilligheid teenoor, en onderskatting van die waarde van skolasiese opvoeding, lei dikwels tot vroeë skoolverlating. Hoë werkloosheidsyfers, aan die ander kant, dra die boodskap dat stabiele werk wat ekonomiese mobiliteit meebring, buite baie jongmense se bereik is. Vir baie tienermeisies, wat nie deur 'n suksesvolle skoolloopbaan of stabiele werk toegang tot die volwasse wêreld kan kry nie, is moederskap dan dikwels die enigste toegang tot volwassenheid (Howes & Green, 1997:8-9).

Ook Robinson (1988:7) bespreek die voorkoms van tienerswangerskap onder tieners wat in ekonomies benadeelde gemeenskappe woon. Volgens hom is om in

'n ekonomies benadeelde omgewing te woon waar hoop lank reeds verdwyn het, een van die sielkundige faktore wat tot seksuele intimiteit en dikwels ook onbeplande swangerskappe, kan lei. Seksuele intimiteit, sonder inagneming van die gevolge wat dit mag inhou, is dikwels die enigste antidood vir die eensaamheid en vervreemding wat baie jongmense in hierdie omstandighede ken. In sy artikel oor die verband tussen gevoelens van wanhoop en risiko-gedrag by adolessente wat in lae sosio-ekonomiese woonbuurte woon, maak Bolland (2003:146) die volgende stelling:

Several observers suggest that inner-city adolescents deal with these feelings (of hopelessness) by abandoning conventional, long-term approaches to success in favour of things they can achieve in the short term.

Die bevindinge van sy studie toon duidelik dat gevoelens van wanhoop met bykans enige vorm van risiko-gedrag, ook ten opsigte van seksualiteit en tienerswangerskap, geassosieer word (Bolland:153, 155).

2.2.2 GESINSFAKTORE

Sekere aspekte met betrekking tot die tienerouer se gesin van oorsprong blyk 'n rol te speel in die voorkoms van tienerouerskap. Enkelouerskap is een hiervan. In gemeenskappe waar enkelouergesinne die meerderheid vorm en daar nie 'n stigma aan sulke gesinne verbode is nie, kom daar dikwels intergenerasiepatrone van buite-egtelike geboortes voor (Shealy, in Howes & Green, 1997:9).

'n Ander faktor is ontwrigting in die gesin van oorsprong as gevolg van alkohol- en dwelmmisbruik. Van die 37 swanger tieners en tienermoeders wat aan McCullough en Scherman (1991:812) se studie deelgeneem het, het 44%

aangedui dat alkoholmisbruik in hulle gesinne van oorsprong voorgekom het, terwyl dwelmmisbruik in 22% van die deelnemers se gesinne voorgekom het.

Die kwaliteit van die verhouding tussen 'n tienermeisie en haar ouers blyk ook 'n rol te speel. Lipovsek, Karim, Gutiérrez, Magnani en Gomez (2002:347-348) het bevind dat daar 'n betekenisvolle verskil was in die kwaliteit van die ouer-kind verhoudings van tienermeisies wat nooit swanger was nie en tienermeisies wat later wel swanger geraak het. Dit blyk verder dat die aard van emosionele verbintenis in 'n gesin ook 'n invloed het op die risiko-gedrag van 'n tiener, insluitend tienerswangerskap (Romig & Bakken, 1990:195; Smokowski, Reynolds & Bezruczko, 2000:427).

In hulle ondersoek na die verband tussen gesinsinteraksie en seksualiteitsopvoeding in die huis, het Baldwin en Baranoski (1990:581) bevind dat seksualiteitsopvoeding binne 'n konteks van gesinsinteraksie voorkom wat lank voor die kinders adolessensie bereik het, reeds gevestig is. Hulle het verder bevind dat dié adolessente wat aangedui het dat daar oop kommunikasie en goeie gesinsinteraksie binne hulle gesinne bestaan, ook aangedui het dat hulle meer seksualiteitsopvoeding van hulle ouers ontvang.

2.2.3 SEKSUELE GEDRAG

Dit blyk, volgens Preston-Whyte (1991:11), dat seksuele omgang en die gebruik van voorbehoedmiddels vir tieners nie 'n rasionele, intellektuele proses is nie, maar eerder 'n uitvloeisel van die wisselwerking tussen sosiale, situasionele en sielkundige faktore. Faktore soos gebrekkige of onakkurate kennis omtrent die voortplantingsproses en voorbehoeding, ontoeganklike dienste, onverwerkte emosionele kwessies rakende eie seksualiteit, portuurgroepdruk, die feit dat adolessensie gekenmerk word deur eksperimentering en risikonemende gedrag en die tendens om nie vooruit te beplan nie, speel alles 'n rol in die voorkoms van

tienerswangerskap (Preston-Whyte, 1991:10; Howes & Green, 1997:11; Flischer, Roberts & Blignaut, 1992:104).

'n Ander faktor wat met tienerswangerskap verband hou, is die ouderdom waarop die tienermeisie haar eerste seksuele ervaring het. Volgens Melchert en Burnett (in McCullough & Scherman, 1991:809) is daar 'n hoë korrelasie tussen tienerswangerskap en 'n eerste seksuele ervaring op 'n vroeë ouderdom. In McCullough en Scherman (1991:812) se studie was 70% van die deelnemers reeds op vyftien jaar of jonger seksueel aktief.

2.2.4 SKOLASTIESE OPVOEDING

Skolastiese opvoeding speel beslis 'n rol in die voorkoms van tienerswangerskap en ongetroude tienermoeders het gemiddeld twee jaar minder skoolopvoeding as hulle portuurgroep (Suri, in Howes & Green, 1997:10). Dit blyk egter dat dit nie die aantal jare skoolopvoeding is wat die grootste verband hou met vroeë, buitewettelike moederskap nie, maar eerder onbevredigende skolastiese prestasie en 'n negatiewe houding teenoor skool (Howes & Green, 1997:10). Hierdie bevindinge stem ooreen met Flanagan (1998:241) se waarneming dat meisies wat tienermoeders word selfs voor hulle swangerskap 'n groter risiko geloop het om nie hul skoolloopbane te voltooi nie. Ook Gordon (in Young, Martin, Young & Ting, 2001:292) het bevind dat, by die tieners wat aan haar studie deelgeneem het, swak skolastiese prestasie en armoede tot swangerskap gelei het eerder as dat tienermoederskap tot vroeë skoolverlating en armoede aanleiding gegee het.

2.3 DIE KONTEKS VAN TIENERSWANGERSKAP IN DIE WES-KAAP

'n Ondersoek om die voorkoms van tienerswangerskap te probeer verstaan, kan nie volledig wees indien die konteks waarbinne adolessente hulle besluite oor vroeë seksuele omgang en voorbehoeding neem, nie in ag geneem word nie (Preston-Whyte & Allen, 1992:211). Gedurende die laat 1980's en vroeë 1990's

het die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) drie studies onderneem om by te dra tot groter begrip vir tienerseksualiteit en -swangerskap, onder andere ook in die Wes-Kaap (Preston-Whyte, 1991:2, 3; Preston-Whyte & Allen, 1992:208). Hierdie studies, sowel as studies van Carolissen (1993) en Howes en Green (1997), lewer 'n waardevolle bydrae om insig te verkry in die konteks waarbinne tienermoederskap in bruin gemeenskappe in die Wes-Kaap plaasvind.

Volgens Du Toit (in Preston-Whyte, 1991:14) toon tienerswangerskappe in die Wes-Kaap dieselfde patroon as in baie ander gemeenskappe en is dit, in die eerste plek, 'n sosio-ekonomiese verskynsel wat terselfertyd 'n oorsaak vir, en die gevolg van, toestande van armoede en relatiewe deprivasie is. Armoede, swak en oorbevolkte behuising, min ontspanningsfasiliteite in die gemeenskap en hoë vlakke van werkloosheid is van die faktore wat in die meeste van bogenoemde studies met tienerswangerskap in verband gebring word (Preston-Whyte & Allen, 1992:212; Howes & Green, 1997:24, 26).

Nog 'n tema wat uit die drie RGN-studies na vore gekom het en deur Carolissen (1993:37-38) ondersteun word, is die gebrek aan kennis ten opsigte van metodes van geboortebeperking en die wanopvatting daaromtrent (Preston-Whyte & Allen, 1992:211). Alhoewel die deelnemers aan Carolissen se studie (1993:37-38) aangedui het dat hulle vryelik toegang gehad het tot voorbehoedmiddels, het min van hulle daarvan gebruik gemaak voor hul eerste swangerskap. Die grootste rede hiervoor blyk die wanopvatting te wees dat die gebruik van voorbehoedmiddels tot onvrugbaarheid kan lei. Hierdie gebrek aan kennis kan gedeeltelik toegeskryf word aan die ernstige gebrek aan kommunikasie tussen ouers en hulle kinders ten opsigte van kwessies van seksuele gedrag (Preston-Whyte, 1991:17; Preston-Whyte & Allen, 1992:213). Dit het verder geblyk dat ouers daarteen gekant was dat skole en ander instansies seksopvoeding en inligting oor metodes van voorbehoeding aan hul kinders bied (Preston-Whyte & Allen, 1992:211).

Ooglopende teenstrydighede het voorgekom in die deelnemers aan bogenoemde studies se verklaarde houdings ten opsigte van voorhuwelikse seks en buite-egtelike geboortes (Preston-Whyte & Allen, 1992:213; Carolissen, 1993:40). Die meeste van die tieners wat aan van die studies deelgeneem het, het saamgestem met die stellings dat voorhuwelikse seks “verkeerd” is en dat buite-egtelike geboortes nie deur hulle gesinne of die gemeenskap aanvaar word nie. Ten spyte hiervan het hulle aangedui dat ‘n ongetroude moeder ‘n normale verskynsel is, dat tienerwangerskappe en –geboortes redelik aanvaarbaar is en dat die tienermoeder en haar baba binne die gesin en gemeenskap geakkommodeer word (Preston-Whyte, 1991:17, 22; Carolissen, 1993:40). Volgens Carolissen het al die deelnemers aan haar studie se ouers ook, ten spyte van aanvanklike ontevredenheid ten opsigte van hul dogter se swangerskap, uitgebreide emosionele of finansiële ondersteuning aan hul swanger dogters verskaf.

‘n Groot persentasie van die tienermoeders wat aan die Wes-Kaapse studies deelgeneem het, het aangedui dat tiener- en buite-egtelike moederskap al voorheen in hulle gesinne voorgekom het. In Carolissen (1993:40) se studie kon al die deelnemers ten minste een lid van hul direkte of uitgebreide familie identifiseer wat ook gedurende haar tienerjare, of voorhuweliks, swanger was of ‘n kind gehad het. In Todt se studie (Preston-Whyte, 1991:16) was 73,3% van die deelnemers se ma’s ook ongetroud met die geboorte van hul eerste kind. Dit blyk dus dat die voorkoms van intergenerasiepatrone van buite-egtelikheid in die Wes-Kaap hoog is.

Die meeste ouers met wie daar in Todt en Hall se studies (Preston-Whyte, 1991:214) onderhoude gevoer is, het streng konserwatiewe sienings gekoester oor die plek en rol van hul tienerdogters in die gesin en in die breër gemeenskap. Die ideale dogter is beskryf is as een wat hulpvaardig is in die huis, nie saans uitgaan nie, haar ouers se gesag aanvaar en wie se belangstellings binne die huis is. Dit blyk dat dieselfde waardes ook geld vir die ideale vrou en ma, met die

gevolg dat moederskap aan 'n tienermeisie die status gee dat sy een van die algemeen aanvaarde doelwitte van vrouwees bereik het.

Bogenoemde studies lewer 'n waardevolle bydrae tot insig in die konteks van tienermoederskap in die Wes-Kaap, die houding van tieners ten opsigte van voorhuwelikse seks en ouerskap en ouers se siening van die rol van hul adolessente dogters in die gesin en die gemeenskap. Dit laat egter 'n leemte ten opsigte van begrip vir die gevolge van moederskap vir die tienermeisie binne hierdie konteks en haar gepaardgaande behoeftes aan ondersteuning.

2.4 DIE GEVOLGE VAN TIENERMOEDERSKAP

Die implikasies van tienerswangerskap vir beide die tienermoeder en haar baba kan veelvuldig wees en lê onder andere op gesondheids-, sielkundige, opvoedkundige, sosiale en ekonomiese vlakke (Howes & Green, 1997:13; Flischer, Roberts & Blignaut, 1992:104). Volgens Furstenberg (1976:13) is dit 'n wydaanvaarde feit dat tienerouerskap die normale lewensloop van die moeder ontwig. Adolessente moeders is dikwels onvoorbereid vir die verantwoordelikhede van ouerskap, lewe dikwels in armoede in benadeelde omgewings en ervaar hoë vlakke van stres en isolasie. Hulle beskik ook oor minder formele opvoeding en minder sielkundige hulpbronne as vrouens wat ouerskap tot op 'n later ouerdom uitgestel het (Miller & Moore, in Hudson, Elek & Campbell-Grossman, 2000:445; Causby, Nixon & Bright, 1991:619). Ook die kinders van tienermoeders is meer geneig om fisiese, opvoedkundige en sosiale probleme te ervaar en daar is 'n groter kans dat hierdie kinders self as tieners ouers sal word (Carolissen, 1993:16).

2.4.1 SOSIO-EKONOMIESE GEVOLGE

Navorsing toon dat enkelmoeders 'n groter risiko loop om in armoede te leef, aangesien hulle nie die finansiële voordeel van 'n twee-ouer gesin het nie. Hierdie

risiko word verhoog indien die moeder nie haar skoolloopbaan voltooi het nie en nie die beroepsvaardighede verwerf het wat nodig is om 'n gesin te onderhou nie (Flanagan, 1998:240-241). Aangesien tienermoederskap dikwels gepaard gaan met vroeë skoolverlating en beperkte werkseleenthede, loop tienermoeders die gevaar dat hulle nie in staat sal wees om hulle versorgingsfunksie sonder die finansiële bystand van die staat te vervul nie en nooit toegerus sal word om ekonomies selfstandig te word nie (Howes & Green, 1997:4, 14).

2.4.2 SIELKUNDIGE GEVOLGE

Die sielkundige gevolge wat met tienermoederskap verband hou, is verreikend, aangesien dit nie slegs die emosionele welstand van die tienermoeder beïnvloed nie, maar ook 'n invloed kan hê op haar ouerskapstyl en emosionele beskikbaarheid vir haar baba.

Vroeë ouerskap kan tot 'n ontwikkelingskrisis vir 'n tiener lei wat die volwasse taak van ouerskap moet aanneem voordat sy die ontwikkelingstake van adolessensie voltooi het (Censullo, in Hudson *et al.*, 2000:446). Die belangrikste ontwikkelingstaak wat tydens adolessensie afgehandel moet word, is die ontwikkeling van 'n eie identiteit en 'n gevoel van eiewaarde en outonomie. Wanneer die tienermoeder afhanklik is van haar eie ouers vir finansiële ondersteuning, versorging van haar baba en ouerskapsleiding, kan dit die suksesvolle afhandeling van hierdie ontwikkelingstaak bemoeilik (Howes & Green, 1997:38; Luthar, 1999:10). Die beperkte ontwikkeling van haar identiteit is 'n verdere moontlike bron van risiko vir die tienermoeder, aangesien sy 'n self-definisie van moederskap moet ontwikkel terwyl sy nog in die proses is om 'n self-definisie as onafhanklike, seksueel-volwasse vrou te ontwikkel (Luthar 1999:10).

Tienermoeders se risiko om depressiewe simptome te openbaar, is veel groter as dié van hul portuurgroep wat eers later ouers word, sowel as dié van volwasse ma's (Hudson *et al.*, 2000:446; Clemmens, 2002:551). Depressie beïnvloed die

tienermoeder se vermoë om verhoudings te vorm en te onderhou en kan daartoe lei dat sy onttrek van interaksie met haar baba en nie in staat is om aan die baba die nodige aandag en versorging te bied nie (Clemmens, 2002:552).

2.4.3 VOORTSETTING VAN SKOOLLOOPBAAN

Soos reeds genoem, bestaan daar 'n verband tussen tienerswangerskap en 'n meisie se formele opvoedingsvlak. Alhoewel skooluitsakking en vroeë skoolverlating dikwels tienerswangerskap voorafgaan, is swangerskap en ouerskap soms die finale faktor wat veroorsaak dat tieners wat reeds skolasties swak presteer, die skool verlaat (Howes & Green, 1997:13; Robinson, 1988:40; Cunningham, 1996:2).

Furstenberg (1976:144-145) en Foster (1988:111-126) het in hulle werk met tienermoeders verskeie faktore geïdentifiseer wat dit vir die tienermoeder moeilik maak om haar skoolloopbaan voort te sit. Die eise om haar skoolloopbaan en gesinsverantwoordelikhede te balanseer, veral indien die ma voor haar swangerskap 'n ondergemiddelde student was, maak aanpassing vir 'n tienermoeder moeilik. Verder vind tienerma's dit dikwels moeilik om na 'n lang afwesigheid weer aan te pas by die rol van student en om die werk waarmee sy agter geraak het, in te haal. Die onbuigbaarheid van die skoolstelsel en die onvermoë van 'n skool om in die spesiale onderwysbehoefte van 'n tienerma te voorsien, speel ook soms 'n rol in vroeë skoolverlating. Van die tieners in Foster se studie het verder aangedui dat tradisionele hoërskole baie min aandag skenk aan leerders met persoonlike probleme en dat daar niemand op die personeel was na wie toe hulle kon gaan vir hulp nie. Die gebrek aan voldoende kinderversorging was soms 'n praktiese probleem wat sommige tienerma's gedwing het om hul skoolloopbane te beëindig. Óf die geboorte van 'n tweede baba, óf 'n huwelik, of albei, het ook in sekere gevalle bygedra tot die vroeë beëindiging van 'n tienerma se skoolloopbaan.

Wanneer jong moeders dit moeilik vind om hul skoolloopbane te voltooi, is dit egter nie noodwendig as gevolg van hul moederskap nie. Soos reeds genoem, toon navorsing dat meisies wat reeds van 'n jong ouderdom af skolasties sukkel, 'n groter risiko loop vir vroeë ouerskap as meisies wat suksesvol is op skool (Flanagan, 1998:241; Davies, 2000:1). Ook Carolissen (1993:31) het bevind dat, hoewel sommige van die tienermeisies in haar studie gevoel het dat hul swangerskap hulle gedwing het om die skool te verlaat, ander van mening was dat hulle in elk geval die skool sou verlaat en dat hul swangerskap nie 'n invloed daarop gehad het nie. Dit blyk dus dat adolessente moeders reeds voor hul swangerskap 'n groter risiko loop om nie hul skoolloopbane te voltooi nie en as volwassenes in armoede te leef. Dit is dus nie die feit dat hulle op 'n jong ouderdom swanger geraak het wat tot hul armoede lei nie. Vroeë ouerskap kan egter eerder gesien word as 'n reaksie op hierdie meisies se persepsie van hulle lewensopsies (Dodson, in Flanagan 1998:241).

2.4.4 PRE- EN POSTNATALE VERSORGING

Mediese navorsing toon dat tienermeisies 'n veel groter kans het om verloskundige probleme tydens swangerskap en die geboorteproses te ontwikkel as vrouens wat 'n paar jaar ouer is (Foster, 1998:96; Flischer *et al.*, 1992:104). Adolessente se kanse om nie tydens die eerste ses maande van hulle swangerskap voorgeboortelike versorging te ontvang nie, is twee maal groter as dié van volwassenes. Aangesien tienermeisies dikwels as gevolg van 'n kombinasie van vrees, onkunde en die stigma verbonde aan vroeë swangerskap die tekens van swangerskap ignoreer of probeer wegsteek, meld sommige van hulle eers laat in hulle swangerskap vir voorgeboortelike mediese sorg aan (Foster, 1998:96; Burman, 1992:31). Teen die tyd dat hulle dan wel mediese raad inwin, het komplikasies dikwels reeds ontwikkel (Foster, 1998:96-97; Nash, 1992:93).

2.4.5 GEVOLGE VIR DIE BABA

Volgens Nash (1992:93) is die mees benadeelde babas in Suid-Afrika dié van swart adolessente in verarmde gemeenskappe. Mediese probleme soos lae geboortegewig as gevolg van vroeë geboorte en/of onvoldoende intra-plasentale voeding van die fetus, 'n hoë mortaliteitsyfer en onvoldoende pediatriese sorg na geboorte, word dikwels toegeskryf aan die feit dat tienermoeders nog nie biologiese volwassenheid bereik het nie, sowel as aan onvoldoende voorgeboortelike sorg, soos hierbo beskryf (Robinson, 1988:44; Howes & Green, 1997:15; Loening, 1992:87; Cunningham, 1996:2). Navorsing toon verder dat die skoolgaande kinders van tienerouers, in vergelyking met die kinders van volwasse ouers, laer intelligensie toetstellings het, meer afhanklik en aandagafleibaar is, volgens hul opvoeders meer gedragsprobleme openbaar en 'n agterstand toon ten opsigte van leesvaardigheid (Robinson, 1998:44, 45; Howes & Green, 1997:15; Luthar, 1999:26). Onbekwame ouerskap is 'n verdere risiko vir die kinders van adolessente ouers. Volgens Robinson (1998:45-46) lei baie adolessente pa's en ma's se gebrekkige kennis ten opsigte van normale ontwikkelingsmylpale tot onrealistiese verwagtinge van hul kinders. In vergelyking met volwasse ouers, is tienerouers ook meer geneig om onsensitief en ongeduldig met hulle kinders te wees en verskaf hulle 'n minder simpatieke en stimulerende affektiewe omgewing aan hulle kinders (Luthar, 1999:25).

Dit is egter belangrik om te meld dat die ouderdom van die ma nie die enigste faktor is wat 'n rol speel in die negatiewe uitkomst vir die babas van tienermoeders nie, maar ook faktore soos enkel-ouer status, lae sosio-ekonomiese status en lae opvoedingsvlak van die moeder (Howes & Green, 1997:15). In hulle vergelykende studie van tiener- en volwasse moeders het Roosa, Fitzgerald en Carlson (1982:374) bevind dat in elke geval, die invloed van sosio-ekonomiese status verskeie kere hoër was as die invloed van ouderdom. Ook Klerman (in Robinson, 1988:45) dui daarop dat armoede en die gepaardgaande leefwyse, toestande is waarin babas besonder weerloos is. Ouers kom verder nie ewekansig

in die tienerpopulasie voor nie, maar is gekonsentreer in lae-inkomste gesinne waar vroeë seksuele aktiwiteite, onvoldoende voorbehoeding, en 'n teensinnigheid om aborsie as opsie te oorweeg, meer gereeld voorkom (Robinson, 1998:45).

2.4.6 GEVOLGE VIR DIE GESIN VAN OORSPRONG

Die aankondiging van 'n swangerskap en geboorte van 'n baba het noodwendig 'n impak op 'n tienermeisie se gesin van oorsprong. Die ongewone situasie waarin 'n swanger tienermeisie en haar ouers hulleself bevind, kan tot 'n hoogs emosionele stryd lei. Aan die een kant is die tienermeisie nog onderworpe aan haar ouers se toesig en beheer, maar aan die ander kant is sy in 'n situasie waarin sy 'n sê het oor die toekoms van haar ongebore baba. Gevoelens van teleurstelling, skuld, frustrasie en angstigheid, tesame met gevoelens gebaseer op jare se saamwoon, maak die besluit wat in 'n beperkte tyd geneem moet word ook nie makliker nie (Foster, 1988:12, 13).

Na die geboorte van die baba word die meeste tienermeisies en hulle kinders binne hulle gesinne van oorsprong geakkommodeer (Howes & Green, 1997:37; Carolissen:30). Die toevoeging van 'n baba kan daartoe lei dat die gesinsdinamika binne die gesin versteur word, aangesien verskillende geslagte nou moet aanpas by die nuwe baba en nuwe gesinsrolle (Howes & Green, 1997:38). Die tienermoeder is ook dikwels finansiële afhanklik van haar gesin van oorsprong. Waar die gesin van oorsprong reeds finansiële swaarkry, kan die bykomende las om die baba te versorg tot 'n krisis lei.

2.5 DIE TIENERMOEDER SE ONDERSTEUNINGSNETWERK

Moederskap is 'n belangrike oorgangsfase in die lewe van 'n vrou en 'n nuwe ma het dikwels emosionele en fisiese ondersteuning nodig (Hammond-Ratzlaff & Fulton, 2001:435; Davies, 2000:3). Tienermoeders veral is baie afhanklik van die ondersteuning van 'n sosiale netwerk, nie net om hulle by te staan om die

oorgang van tiener na moeder suksesvol te maak nie, maar ook om ouerskapsvaardighede te ontwikkel (Howes & Green, 1997:31).

Verskeie skrywers wys op die positiewe rol wat 'n sosiale netwerk kan speel om tienermoeders, sowel as lae-inkomste enkelmoeders, te ondersteun (Schilmoeller, Baranowski & Higgins, 1991:3; McCullough & Sherman, 1991:5; Carolissen, 1993:40; Gladow & Ray, 1986:120; Luthar, 1999:60). Schilmoeller *et al.* (1991:3) het byvoorbeeld bevind dat hoë vlakke van positiewe ondersteuning vir tienermoeders verband hou met verlaagde stres en positiewe ouerskapsuitkomstes. Ook Hudson *et al.* (2000:447) meld dat emosionele ondersteuning 'n betekenisvolle verband toon met tienermoeders se ouerskapsgedrag.

Pattison en Hurd (in Howes & Green, 1997:32) beskryf 'n sosiale netwerk soos volg:

We can consider a social network as the entirety of social links between persons in a finite community of relationships.

Die term verwys dus na al die verhoudings wat 'n persoon met ander het. Volgens Tracy en Whittaker (in Howes en Green, 1997:32-33) het 'n sosiale netwerk beide strukturele en funksionele eienskappe. Strukturele eienskappe verwys na die bestaan en kwaliteit van sosiale verhoudings en behels aspekte soos die grootte, digtheid en omvangrykheid van die netwerk, sowel as geografiese nabyheid. Die grootte van die netwerk word bepaal deur die aantal individue in die persoon se lewe wat vir haar belangrik is en met wie sy gereeld kontak het, terwyl digtheid 'n aanduiding gee van die mate waarin die lede van die netwerk onafhanklik van die fokuspersoon met mekaar in verbinding is. Omvangrykheid verwys na die rolle wat die verskillende persone in die netwerk vertolk en geografiese nabyheid verwys na die fisiese afstand tussen die persoon en lede van haar netwerk. Die funksionele eienskappe van 'n sosiale netwerk is onder andere dat dit individue

met hulle maatskaplike omgewing integreer, dat dit as beskermende meganisme dien wat persone help om stresvolle lewensgebeurtenisse die hoof te bied, dat dit terugvoer bied oor 'n persoon se gedrag en sosiale funksionering en dat dit die geleentheid vir oordrag van kennis bied.

Dit blyk dat die meeste tienermoeders binne hulle gesinne van oorsprong geakkommodeer word en dat hulle gesinne, en veral hulle ma's, dikwels die belangrikste ondersteuningsrol vervul (Howes & Green, 1997:37; Carolissen, 1993:30). Behalwe dat die gesin van oorsprong huisvesting en materiële hulp verskaf, help hulle ook die tienermoeder om met dienslewering- en ander instansies te onderhandel en verkry die tienerma direkte kennis en vaardighede met betrekking tot kinderversorging van veral haar ma (Howes & Green, 1997:37). Ander vorme van ondersteuning wat die tienerma van haar gesin ontvang, is hulp met die versorging van die baba (Robinson, 1988:115) en besluitneming ten opsigte van die wenslikheid van mediese hulp wanneer die baba siek word (Howes & Green, 1997:40).

Volgens Robinson (1988:115) is die betrokkenheid van paterne grootouers by tienerswangerskap en -ouerskap eerder die uitsondering as die reël. Dit blyk verder dat baie min tienermoeders kan staat maak op finansiële ondersteuning deur die pa van die baba of sy gesin (Howes & Green, 1997:25; Burman, 1992:30). In teenstelling hiermee het die meeste van die deelnemers aan Carolissen se studie (1993:40) aangedui dat die pa's van hulle baba's, sowel as die paterne grootouers, baie ondersteuning bied. Hierdie ondersteuning het meestal die vorm aangeneem van finansiële bydraes, materiële ondersteuning en gereelde kontak met die baba.

Robinson (1988:115) beklemtoon die belangrike bydrae wat vriende en die portuurgroep lewer om tienerouers emosioneel te ondersteun. Aangesien adolessente dikwels eerder na hulle portuurgroep luister as na volwassenes, speel die portuurgroep 'n belangrike rol om aan tienerouers die geleentheid te bied om

hulle pyn, mislukkings, vreugdes en suksesse met iemand te deel, sowel as om by iemand raad te vra (Robinson, 1988:115; Howes & Green, 1997:37). In 'n studie deur McCullough & Scherman (1991:5) het die waarde van formele ondersteuningsgroepe om tieners se aanpassing as ma's te vergemaklik, duidelik geblyk. Deelnemers aan die studie het beklemtoon dat hulle baie gemakliker gevoel het in die geselskap van tieners wat in dieselfde situasie as hulle was en dat hulle die ondersteuningstelsel wat hierdie groepe gevorm het hoog op prys gestel het.

Die feit dat die tienermoeder en haar baba toegang tot verskillende bronne van ondersteuning het, beteken egter nie noodwendig dat sy die ondersteuning ontvang wat sy nodig het nie. Die mate waartoe sy in staat is om haar beskikbare ondersteuningstelsel te ontwikkel en te benut, speel 'n belangrike rol in haar vermoë om die stres van moederskap die hoof te bied (Howes & Green, 1997:37). Die invloed van 'n ondersteuningsnetwerk is egter nie sonder probleme nie en indien die interaksies binne die netwerk deur konflik gekenmerk word, kan dit tot 'n tienerma se stres bydra (Davies *et al.*, 2001:94; Shilmoeller *et al.*, 1991:3). Die belangrike rol wat die tienermoeder se ma dikwels in die versorging van die baba speel, kan verder daartoe bydra dat die tienerma nie voldoende geleentheid gebied word om haar ouerskapsvaardighede te ontwikkel nie en tot onsekerheid oor haar moederskapsrol lei (Howes & Green, 1997:37). Dit kan ook daartoe lei dat die jong ma sukkel om haar eie onafhanklikheid en verantwoordelikheid as ouer te vestig (Davies *et al.*, 2001:94). Volgens Luthar (1999:61) is die situasie wat aan die jong ma wat in armoede leef die grootste geleentheid bied om uiteindelik selfversorgend en onafhanklik te word, een waarin die materne grootmoeder 'n mate van hulp met die versorging van die baba bied, sonder om die primêre versorging van die baba oor te neem of geen bystand te verleen nie.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat die benutting van 'n ondersteuningstelsel van groot belang is om 'n tienermoeder in staat te stel om die daaglikse eise van ma-wees en die spanning wat daarmee gepaard gaan, die hoof te bied (Howes &

Green, 1997:37). Die benutting van so 'n ondersteuningsnetwerk is egter nie sonder probleme nie en kan in sommige gevalle tot meer stres by die tienermoeder lei.

2.6 INTERVENSIË

Ten einde die negatiewe gevolge wat tienermoederskap vir die tienermoeder, haar baba, haar gesin van oorsprong en die breër gemeenskap kan inhou te beperk, is intervensie op verskillende vlakke nodig. Volgens Howes en Green (1997:16) kan intervensie op primêre, sekondêre en tersiêre vlak plaasvind.

Intervensie op primêre vlak is gemik op jongmense wat nog nie seksueel aktief is nie en het ten doel om die aanvang van seksuele aktiwiteit uit te stel tot 'n meer volwasse lewensfase (Howes & Green, 1997:16). Seksualiteitsopvoeding speel hier 'n belangrike rol en behoort reeds vanaf graad een deel uit te maak van die kurrikulum (De Villiers, 1991:232). Volgens die Wes-Kaap Onderwysdepartement (1999:64) behels seksualiteitsopvoeding veel meer as net seksonderrig en kan die doel hiervan soos volg opgesom word:

Om leerders te help om 'n positiewe siening van seksualiteit en van hul liggame te verwerf, om hulle van die nodige inligting te voorsien, om hulle te help om waardes uit te klaar en van die verskillende waardes te leer, en om hulle te help om vaardighede te ontwikkel wat nodig is om omgee-verhoudings te sluit en om verantwoordelike, ingeligte besluite te kan maak. Seksualiteitsopvoeding is 'n deurlopende proses. Dit begin reeds by geboorte en behoort ideaal gesproke tuis te begin, sodat dit deur seksualiteitsopvoeding in die skool aangevul en gekomplementeer kan word.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat, ten einde ouers se weerstand teen seksualiteitsopvoeding te oorkom (Preston-Whyte, 1991:23), dit noodsaaklik is dat opvoeding geskied rondom die doel en funksie van seksualiteitsopvoeding.

Die verband tussen skooluitsakking en tienerswangerskappe is reeds uitgewys. 'n Belangrike komponent van primêre intervensie is dus groter belangstelling in die opvoedkundige welstand van jong meisies en die aanspreek van hindernisse tot leer (Howes & Green, 1997:16). Nash (1992:101) stel verder voor dat 'n belangrike deel van die kurrikulum daaraan gewy moet word om elke leerder se vaardighede en vermoëns te bevorder en leerders in staat te stel om 'n sin van eiewaarde te ontwikkel.

Soos reeds genoem, het baie min van die ouers in Hall se studie (in Preston-Whyte, 1991:18) enige ambisie ten opsigte van verdere opvoeding en 'n loopbaan vir hulle tienerdogters gekoester. Hierdie siening van ouers, tesame met swak sosio-ekonomiese omstandighede en beperkte geleenthede, lei dikwels tot 'n gevoel van magteloosheid en 'n gebrek aan aspirasies vir die toekoms. Dit is daarom belangrik dat meisies spesifiek bemagtig word om bestaande geleenthede te benut en hulle aspirasies vir die toekoms te verhoog (Howes & Green, 1997:17). Preston-Whyte (1991:23) stel dit soos volg:

Teenagers, and girls in particular, need incentives to avoid pregnancy and, as in the rest of the world, this is best provided in the contemporary situation by career opportunities and a widening of female horizons beyond the home and childbearing.

Intervensie op sekondêre vlak is hoofsaaklik gemik op jongmense wat reeds seksueel aktief is en het die voorkoming van swangerskap ten doel (Howes & Green, 1997:17). Gebrekkige of onakkurate kennis omtrent die voortplantingsproses en metodes van geboortebepanking is een van die faktore wat 'n rol speel in die voorkoms van tienerswangerskap (Preston-Whyte & Allen, 1992:211).

Daarom moet daar aandag geskenk word aan die gepaste verspreiding van inligting deur middel van die massa-media en skoolprogramme (Preston-Whyte, 1991:22). Carolissen (1993:42) stel ook voor dat tieners opgelei word om inligting rondom seksualiteit en lewensvaardighede in portuurgroepe of “tienerklubs” met ander tieners te deel.

Nog 'n aspek wat aangespreek behoort te word, is die beskikbaarheid en toeganklikheid van geboortebeperkingsmiddels en -dienste (Howes & Green, 1997:17). Davies *et al.* (2001:89, 95) het gevind dat jongmense nie noodwendig kennis en inligting rakende verskillende metodes van geboortebeperking benodig nie, maar dat hulle dit moeilik vind om metodes te vind wat veilig voel, maklik is om te gebruik, nie negatiewe newe-effekte het nie en nie tot 'n afname in seksuele genot lei nie. Die skrywers stel daarom voor dat 'n forum ontwikkel word vir jongmense om die newe-effekte en beste opsies ten opsigte van geboortebeperking, binne die konteks van langdurige of veranderende verhoudings, te bespreek.

Met tersiêre intervensie word gepoog om die negatiewe gevolge van tienerswangerskap vir beide die ma en haar baba te beperk en hulle welstand te bevorder. Aspekte wat op hierdie vlak aangespreek word, behels die beskikbaarheid en toeganklikheid van omvattende pre- en postnatale mediese sorg, die voorbereiding vir 'n beroep en ekonomiese bemagtiging van die tienermoeder, opleiding ten opsigte van ouerskapsvaardighede en emosionele ondersteuning in die vorm van ondersteuningsgroepe (Howes & Green, 1997:18; Davies *et al.*, 2001:97; Coren, Barlow & Stewart-Brown, 2003:81). Ten einde effektiewe ondersteuning aan tienermoeders te bied, is dit belangrik dat diensverskaffers en gemeenskapswerkers erken dat jong vrouens dikwels positief reageer op hulle swangerskap en die begin van 'n gesin (Davies *et al.*, 2001:96).

Wanneer intervensies vir swanger tieners en tienermoeders beplan word, is dit belangrik om aandag te skenk aan wat dit is wat nodig is om persoonlike

verandering teweeg te bring wat diepgaande genoeg is om die lewens van arm tienermoeders en hulle kinders te verbeter. Persoonlike verandering vind nie bloot plaas in reaksie op groter sosiale, opvoedkundige of beroepsgeleenthede nie. Die innerlike realiteite van tienermoeders wat hulle reaksies op hierdie geleenthede beheer, sowel as hulle persoonlike geskiedenis, moet in gedagte gehou word ten einde effektiewe intervensies te beplan (Musick, 1993:9).

2.7 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk het ek 'n oorsig oor relevante literatuur ten opsigte van tienermoederskap gegee. Tienermoederskap is 'n komplekse en unieke ervaring wat binne die konteks van elke jong vrou se persoonlike omstandighede en ervarings plaasvind. Sekere faktore kan egter geïdentifiseer word wat verband hou met die voorkoms van tienermoederskap, onder andere sosio-ekonomiese faktore, gesinsfaktore, seksuele gedrag en skoolastiese opvoeding. Hierdie faktore, sowel as hulle verhouding tot tienermoederskap, is kortliks bespreek. Daarna het ek die konteks van tienermoederskap in die Wes-Kaap aan die hand van vyf studies ondersoek. Die sosio-ekonomiese toestande waarbinne tienermoederskap grootliks voorkom, die gebrek aan kennis oor seksualiteit en geboortebepooring, die ooglopende teenstrydighede in verklaarde houdings oor tienermoederskap, die voorkoms van intergenerasiepatrone van buite-egtelikheid en die konserwatiewe sienings wat ouers koester ten opsigte van die plek en rol van hul tienerdogters in die gesin en samelewing, is bespreek. Daar is verder aandag geskenk aan die gevolge van tienermoederskap, naamlik sosio-ekonomiese gevolge, sielkundige gevolge, gevolge ten opsigte van die voortsetting van 'n skoolloopbaan, pre- en postnatale versorging, die gevolge vir die babas van tienerma's en die gevolge vir die tienerma se gesin van oorsprong. Die rol van 'n sosiale netwerk om 'n tienermoeder en haar baba te ondersteun, is bespreek, met spesifieke aandag aan die verskillende bronne van ondersteuning. Laastens is aandag gegee aan intervensie wat op primêre, sekondêre en tersiêre vlak geïmplementeer kan word

om die voorkoms van tienermoederskap aan te spreek en die negatiewe gevolge wat dit kan inhou, te beperk.

HOOFSTUK 3

METODOLOGIE

3.1 INLEIDING

Die doel van my studie was om 'n groep tienermoeders van Erika, 'n benadeelde gemeenskap in die Stad Tygerberg, se perspektiewe ten opsigte van ondersteuning te ondersoek. Aangesien ek gepoog het om hierdie tienermoeders se behoeftes aan ondersteuning en moontlike maniere waarop hierdie behoeftes aangespreek kan word, te verstaan en te beskryf, het ek van 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp gebruik gemaak en die studie vanuit 'n interpretivistiese paradigma benader. Fokusgroep- en individuele onderhoude is gebruik om insig en begrip vir die deelnemers se perspektiewe te ontwikkel.

Kwalitatiewe navorsing poog altyd om menslike optrede vanuit die ingewyde se perspektief te ondersoek (Babbie & Mouton, 2001:53). Verder plaas kwalitatiewe navorsers klem op die sosiaal gekonstrueerde aard van realiteit, die intieme verhouding tussen die navorser en dit wat bestudeer word, sowel as die situasionele beperkinge wat die navorsing vorm (Denzin & Lincoln, 2000:8).

3.2 NAVORSINGSONTWERP

Die navorsingsontwerp van 'n studie is 'n strategiese raamwerk vir aksie wat 'n brug vorm tussen die navorsingsvraag of -vrae en die uitvoer of implementering van die navorsing (Durrheim, 1999:29). Dit rig die navorsing en verseker dat alle nodige stappe gevolg word om die geldigheid van die studie te maksimeer (Tredoux, 1999:312). Dit kan basies verstaan word as die beplanning van die navorsing van die eerste tot die laaste stap (Bless & Higson-Smith, 1995:63).

Die tipe navorsingsontwerp wat vir 'n studie gebruik word, word bepaal deur die doel van die navorsing. Aangesien die doel van my studie is om tienermoeders se perspektiewe oor ondersteuning te verstaan en te beskryf, was 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp die mees geskikte een om te volg.

Babbie en Mouton (2001:270-274) beskryf sekere kerneienskappe van kwalitatiewe navorsing en my studie het die meeste van hierdie eienskappe geopenbaar. Ek het my navorsing in die deelnemers se natuurlike omgewing uitgevoer, hetsy in hulle huise of by die plaaslike hoërskool. Aangesien daar groot verskille tussen my en die deelnemers aan my studie bestaan het, was dit belangrik om die wêreld, en spesifiek hulle ervarings rondom tienermoederskap, deur hulle oë te sien. Die primêre doel van my studie was daarom om hulle optrede in diepte te beskryf en dan te poog om hierdie optrede in die lig van hulle eie oortuigings, geskiedenis en konteks te verstaan. Hierdie begrip vir die deelnemers se optrede was belangriker as om die bevindinge van my studie te kan veralgemeen na 'n teoretiese populasie. My studie het dus eerder gefokus op die proses as op die uitkoms of finale produk. Verder het objektiwiteit in my studie nie soseer daaruit bestaan om veranderlikes van buite te beheer nie, maar eerder om die deelnemers se vertroue te wen en rapport te bewerkstellig. Dit was nodig aangesien die uitdaging in kwalitatiewe navorsing is om so naby as moontlik aan die deelnemers te kom ten einde geldige en ware ingewyde beskrywings te bekom.

Durrheim (1999:33) identifiseer vier dimensies waaroor die navorser moet besluit met die ontwikkeling van 'n navorsingsontwerp, naamlik die doel van die navorsing, die navorsingsparadigma, die konteks waarbinne die navorsing uitgevoer word en die navorsingstegnieke wat gebruik word om die data in te samel en te analiseer. 'n Samehangende navorsingsontwerp is een waar aspekte van hierdie vier dimensies logies in die gekose ontwerp inpas (Durrheim, 1999:33, 36). Ten einde die groep tienermoeders wat aan my studie deelgeneem het se

perspektiewe ten opsigte van ondersteuning te verstaan en te beskryf, het ek interpretatief te werk gegaan met die data wat ek deur fokusgroeponderhoude in die deelnemers se natuurlike omgewing verkry het. Aangesien hierdie vier dimensies logies by 'n kwalitatiewe ontwerp pas, kan my navorsingsontwerp as samehangend beskryf word.

3.3 NAVORSINGSPARADIGMA

Volgens Durrheim (1999:36) tree paradigmas op as perspektiewe wat 'n rasionaal vir die navorsing bied en die navorser tot spesifieke metodes van ondersoek, observasie en interpretasie verbind. Paradigmas staan sentraal tot die navorsingsontwerp omdat dit beide op die aard van die navorsingsvraag (met ander woorde wat dit is wat bestudeer gaan word) en die wyse waarop dit bestudeer gaan word, 'n impak het (Durrheim, 1999:36).

Binne die interpretivistiese paradigma word die doel van menslike wetenskappe gedefinieer as om mense te verstaan (Babbie & Mouton, 2001:28). Interpretivistiese navorsingsmetodes is dus metodes wat poog om mense se gevoelens en ervarings in menslike terme te beskryf en te interpreteer, eerder as om dit te kwantifiseer en te meet (Terre Blanche & Kelly, 1999:123). Navorsers wat in hierdie tradisie werk, aanvaar eerstens dat mense se subjektiewe ervarings eg is en in 'n ernstige lig gesien behoort te word en tweedens dat ons deur interaksie met ander mense, en deur te luister na wat hulle vir ons vertel, hulle ervarings kan verstaan. In die derde plek aanvaar hulle dat kwalitatiewe navorsingsmetodes die beste manier is om bogenoemde te bereik (Terre Blanche & Kelly, 1999:123).

Volgens Terre Blanche en Kelly (1999:127, 128) poog interpretivistiese navorsers om sin te maak van gevoelens, ervarings, sosiale situasies of fenomene soos dit in die werklike lewe voorkom. 'n Sentrale aksioom van interpretivistiese navorsing is om met data in konteks te werk. Die uitdaging lê dan daarin om die data op so 'n

manier te versamel dat dit makliker is om die fenomeen in sy ware konteks te leer ken. Die skrywers beklemtoon daarom dat die navorser die navorsingsomgewing met die nodige sorg behoort te betree en op 'n oop en empatiese wyse met die deelnemers behoort om te gaan. My keuse van fokusgroeponderhoude as ondersoekmetode het juis dít as vertrekpunt. Onderhoudvoering is 'n natuurlike wyse om met mense om te gaan en pas goed in by die interpretivistiese benadering tot navorsing. Dit gee aan die navorser die geleentheid om die deelnemers redelik intiem te leer ken en om regtig te verstaan hoe hulle dink en voel (Terre Blanche & Kelly, 1999:128).

3.4 METODES VAN ONDERSOEK

Die ontwerp van my studie is multi-metodies. Hierdie gebruik van veelvuldige metodes weerspieël 'n poging om 'n in-diepte begrip van tienerma's se perspektiewe oor ondersteuning en hulle ondersteuningsbehoefte te verseker (Denzin & Lincoln, 2000:5). Babbie en Mouton (1999:282) verduidelik dat die gebruik van veelvuldige metodes en bronne van data tot ryk beskrywings van die navorsingsonderwerp lei. Dit is om bogenoemde rede dat ek besluit het om beide fokusgroeponderhoude en gestruktureerde individuele onderhoude met die deelnemers te voer.

3.4.1 FOKUSGROEPONDERHOUD

Die fokusgroeponderhoud is 'n metode wat effektief aangewend kan word om 'n spesifieke homogene groep bymekaar te bring om hul kennis en ervaring met mekaar te deel (Strydom, 2001:388). Dit kan tot insig in die oortuigings, houdings, persepsies en opinies van die groeplede lei en kan veral effektief gebruik word in behoeftebepalings (Carey, 1994:225, 227). Volgens Levy (in Wood, 1992:2822) is die fokusgroep 'n uitstekende navorsingstegniek wanneer gevoelens en ervarings, eerder as houdings en opinies, die belangrikste fokus van navorsing is.

Die gebruik van fokusgroepe hou verskeie voordele in. Soos reeds genoem, help groepsinteraksie om data en insigte te genereer wat minder toeganklik sou wees sonder dié interaksie (Morgan, 1997:2). Ook Madriz (2000:841) beskryf hoe groepsinteraksie 'n baie belangrike aspek van die navorsing word wanneer deelnemers in dialoog, die uitruil van idees, opinies en ervarings en selfs debatte met mekaar betrokke raak en hoe hierdie tipe interaksie tot die insameling van hoë-kwaliteit data lei. Fokusgroepe bied verder toegang tot deelnemers wat een-tot-een onderhoude intimiderend mag vind en, deur die skep van veelvuldige kommunikasiekanale, gee dit aan die deelnemers 'n veilige omgewing waarin hulle hul idees, oortuigings en houdings kan deel met mense van dieselfde sosio-ekonomiese -, etniese - en geslagsagtergrond (Madriz, 2000:835).

'n Tweede voordeel van fokusgroepe is dat dit 'n stem aan sosiaal gemarginaliseerde groepe gee (Morgan, 1997:20). Volgens Madriz (2000:836) is die metode baie nuttig om vroue, en spesifiek swart vroue, se gevoelens, houdings, hoop en drome ten opsigte van aspekte van hul lewens wat nog nie voorheen ondersoek is nie, bekend te maak. Die interaksie in die groep skep dikwels 'n bewustheid dat ander vroue soortgelyke ervarings of idees het, wat deelnemers se idees en ervarings bevestig en lei tot 'n besef dat hulle opinies geldig is. Hierdie bevestiging bevorder dan self-ontbloting en self-bemagtiging (Madriz, 1997:841-842). Die geleentheid om betrokke te wees in besluitnemingsprosesse, om as kundiges geag te word en om saam te werk in 'n navorsingsprojek, kan verder ook bemagtigend wees vir die deelnemers (Goss & Leinbach, in Gibbs, 1997:3).

Die fokusgroep as metode speel egter nie net 'n rol daarin om navorsers aan te moedig om na die stemme van sosiaal gemarginaliseerde groepe te luister nie, maar verteenwoordig ook 'n metodologie wat verenigbaar is met die besonderhede en alledaagse ervarings van swart vroue. Histories het vroue gesprekke met ander vroue gebruik as 'n manier om hulle onderdrukking te

hanteer. Vroue het ook tradisioneel bymekaargekom om oor kwessies wat vir hulle van belang was, te gesels en om betrokke te raak in politieke aktivisme (Madriz, 2000:839).

'n Verdere voordeel van die fokusgroep is dat dit die beheer wat die navorser oor die navorsingssituasie het, beperk. Hierdeur word verseker dat voorkeur verleen word aan die groeplede se hierargieë van belangrikheid, hulle eie woorde en taal en die raamwerke wat hulle gebruik om hulle eie ervarings te beskryf (Kitzinger, in Madriz, 2000:840).

Volgens Carey (1994:228) behels die gebruik van fokusgroepe drie opeenvolgende fases, naamlik voorbereiding, implementering en analise en interpretasie. Vervolgens gaan ek die eerste twee fases aan die hand van my studie bespreek. Die derde fase, naamlik analise en interpretasie, sal onder 3.5 bespreek word.

Voorbereiding

Uitgebreide voorbereiding is krities vir die suksesvolle implementering van 'n fokusgroeponderhoud (Wood, 1992:2822). Die voorbereidingsfase behels 'n studie van die navorsingsonderwerp en die ontwikkeling van riglynvrae, die keuring en werwing van groeplede, die tref van logistiese reëlins en die voorbereiding van die groepleier.

'n Ondersoek van die navorsingsonderwerp, sowel as die kultuur van die populasie wat nagevors gaan word, is belangrike stappe in die identifisering van die riglynvrae wat gebruik word om die fokusgroepsessies te rig (Carey, 1994:228). In my studie het ek hoofsaaklik gebruik gemaak van data wat verkry is uit 'n studie wat parallel met myne geloop het en waarin tienermoeders in Erika se ervarings van moederskap deur middel van visuele metodes ondersoek is (Liebenberg, 2002). Ander bronne van inligting wat ek as agtergrond tot die

ontwikkeling van riglynvrae gebruik het, was 'n voorlopige literatuurstudie, sowel as inligting wat bekom is uit my gesprekke met 'n straatwerker in Erika.

Populasie

Volgens Carey (1994:229) is die keuring en werwing van groeplede die tweede belangrike stap. Madriz (2000:844) het in haar werk met vrouens met 'n laer sosio-ekonomiese status tot die gevolgtrekking gekom dat onpersoonlike werwingstrategieë nie suksesvol is nie. Ek het staatgemaak op die hulp van 'n straatwerker van die projek waarvan my studie deel gevorm het, om kontak tussen my en potensiële deelnemers te bewerkstellig. As deel van die projek, word daar van die straatwerkers verwag om stabiele verhoudings met die jeug in die gemeenskappe wat hulle bedien, te vestig. Hulle is dikwels in kontak met jongmense wat nie deel is van enige formele stelsels, byvoorbeeld skole of maatskaplike dienste, nie, sowel as jongmense wat wel daarvan deel is. Die straatwerkers is dus in 'n beter posisie om potensiële deelnemers wat verteenwoordigend is van die gemeenskap, te identifiseer (Liebenberg, 2002). As gevolg van die vertrouwensverhouding wat reeds tussen die straatwerker en die jeug wat hy bedien, bestaan het, was potensiële deelnemers ook meer geneë om my te ontmoet en die moontlikheid van deelname aan my studie te oorweeg.

Ek het dus van gekontroleerde selektering gebruik gemaak. Die grootte van die groep is bepaal deur die aantal tienermoeders wat deur die straatwerker genader is vir deelname en wat bereid was om aan die studie deel te neem. Vyf jong vroue, tussen die ouderdom van sewentien en twintig jaar, wat óf swanger, óf ma's was, is aanvanklik geïdentifiseer en het ingestem om aan die studie deel te neem. 'n Sesde jong vrou het later in die proses by ons aangesluit.

Kelly (1999:389) beklemtoon die belangrikheid daarvan dat deelnemers aan fokusgroeponderhoude volledig ingelig word oor wat van hulle verwag gaan word ten opsigte van die inhoud en proses van die groep, sowel as die tyd wat dit in beslag behoort te neem. Nadat die straatwerker vyf potensiële deelnemers

geïdentifiseer het, het ek hulle ontmoet en die doel van die studie, sowel as die navorsingsproses en wat van hulle as deelnemers verwag sou word, aan hulle verduidelik. Ek het verder aangedui hoeveel fokusgroepsessies ek beplan en hoe lank elkeen behoort te duur. Al vyf van hulle het aangedui dat hulle daarin belangstel om aan die studie deel te neem. Ek het vervolgens die inhoud van die vrywaringsvorm (Bylae 1A) en die biografiese vraelys (Bylae 1B) volledig aan hulle verduidelik. Aangesien nie al vyf die jong vroue ewe goed kon lees en skryf nie en ek hulle nie in die groep in die verleentheid wou stel nie, het ek hulle versoek om die twee dokumente huis toe te neem en daar te voltooi. Ek het verder 'n gepaste tyd en vergaderplek vir volgende ontmoetings met hulle onderhandel.

Implementering

Volgens Carey (1994:231) speel die vaardigheid van die groepleier om vertroue te vestig en 'n ontvanklike atmosfeer te skep 'n deurslaggewende rol in die suksesvolle implementering van 'n fokusgroep. Dit is belangrik dat die groepleier metodes implementeer vir deelnemers om hulleself bekend te stel en om die onderwerp só in te lui dat dit aktiewe, lewendige deelname ontlok (Kelly, 1999:389). Aangesien net sommige van die deelnemers mekaar geken het, was dit belangrik dat ek gedurende die eerste sessie vir hulle die geleentheid geskep het om mekaar te leer ken. Ek moes verder 'n veilige en nie-bedreigende klimaat skep waarin deelnemers gemaklik gevoel het om persoonlike inligting met die ander deelnemers te deel.

Ten einde 'n fokusgroep suksesvol te fasiliteer, is dit belangrik dat die groepleier voortdurend bewus is van die persoonlike en interpersoonlike dinamika in die groep (Kelly, 1999:289). Die groepleier moet ook in staat wees om moeilike situasies, bv. woede, aggressie, onttrekking en stilte, objektief waar te neem en dit te hanteer (Wood, 1992:2823).

Fokusgroepe volg gewoonlik 'n semi-gestruktureerde onderhoudsformaat en kan gestruktureerde groepsoefeninge, bv. rolspel, insluit (Kelly, 1999:390). 'n Goeie

fasiliteerder is een wat 'n balans kan handhaaf tussen "in-fokus", om die groep te laat fokus op 'n punt wat vir die navorser van belang is en "terugtrek", om die groep toe te laat om die kwessies wat vir hulle van die grootste belang is, te bespreek (Kelly, 1999:390). Dit is die taak van die groepleier om voortdurend bedag te wees op ooreenkomste en verskille in groeplede se ervarings en gevoelens, dit aan die groeplede uit te wys en hulle aan te moedig om daarvoor te reflekteer (Kelly, 1999:390). Die gebruik van oop-einde vrae, sowel as interpretasie en tematisering, moedig ook self-ondersoek en refleksie by groeplede aan (Kelly, 1999:390; Wood, 1992:2823).

Die mees algemene vorm van rekordhouding met betrekking tot fokusgroepe is die maak van aantekeninge (Kelly, 1999:390, 391). Alhoewel video- en klankopnames soms gebruik word, kan dit problematies wees as gevolg van agtergrondgeraas. Aangesien dit nie vir my moontlik was om van 'n mede-navorser gebruik te maak nie en ek gevind het dat die maak van aantekeninge dikwels die vloei van die besprekings onderbreek, het ek besluit om klankopnames van al die besprekings te maak. Ek het tydens die eerste sessie aan die groeplede verduidelik waarom dit nodig is om klankopnames te maak en aan elkeen die geleentheid gegee om die bandopnemer te hanteer, haarself op te neem en dan daarna te luister. Hierdie oefening het tot baie pret gelei en uiteindelik enige moontlike weerstand of inhibisie ten opsigte van die gebruik van die bandopnemer laat verdwyn. Ter wille van volledige rekordhouding het ek elke sessie so gou moontlik na afloop daarvan getranskribeer. Ek het verder na afloop van elke sessie my persoonlike refleksies oor die sessie neergeskryf.

3.4.2 INDIVIDUELE ONDERHOUDE

Alhoewel fokusgroeponderhoude my primêre bron van data was, het ek individuele onderhoude gebruik om die data wat deur middel van die fokusgroeponderhoude gegenereer is, te verifieer en om spesifieke kwessies uit die fokusgroeponderhoude waaroor onduidelikheid bestaan het, uit te klaar.

Onderhoudvoering is een van die mees algemene en kragtigste maniere waarop ons probeer om ons medemens te verstaan (Fontana & Frey, 2000:645). Dit gee aan die navorser die geleentheid om iemand anders se wêreld te betree en om daardie persoon se perspektief te verstaan. Ons voer onderhoude om meer te leer van die dinge wat ons nie direk kan waarneem nie - gevoelens, gedagtes, bedoelings, gedrag wat in die verlede plaasgevind het, situasies wat die teenwoordigheid van 'n waarnemer uitsluit, hoe mense hulle wêreld organiseer en die betekenis wat hulle heg aan dit wat in die wêreld gebeur. Dit heg dus 'n innerlike perspektief aan uiterlike gedrag en is daarom 'n bron van betekenis vir die navorser (Patton, 1987:109).

Kwalitatiewe navorsers besef toenemend dat onderhoude nie neutrale instrumente is om data mee in te samel nie, maar aktiewe interaksies tussen twee of meer mense wat lei tot onderhandelde, kontekstueel gebaseerde resultate (Fontana & Frey, 2000:645). Volgens Babbie en Mouton (2001:289) is 'n kwalitatiewe onderhoud hoofsaaklik 'n gesprek tussen die onderhoudvoerder en die respondent waarin die onderhoudvoerder 'n algemene rigting vir bespreking vestig en kwessies wat deur die respondent geopper is, opvolg. Onderhoudvoering vereis egter nie net van die navorser om te weet hoe om met mense te praat en na hulle te luister nie, maar is 'n kuns en wetenskap wat vaardigheid, sensitiwiteit, konsentrasie, interpersoonlike begrip, insig en dissipline verg (Patton, 1987:108).

Die eerste stap in die beplanning van die onderhoude was om te besluit watter tipe onderhoude ek graag wou voer. Patton (1987:142) beveel aan dat die doel van die onderhoud al die fases van die onderhoud, vanaf die beplanning en data-insameling tot die analise en interpretasie daarvan, moet rig. Aangesien ek die individuele onderhoude bloot wou gebruik om die data wat deur middel van die fokusgroeponderhoude gegenereer is, te verifieer en om duidelikheid te verkry oor sekere kwessies uit die fokusgroeponderhoude waaroor onduidelikheid bestaan het, was 'n gestruktureerde onderhoud die beste keuse. Vir die doel

hiervan het ek 'n aparte onderhoudsgids vir elke deelnemer voorberei (Bylae 2B). 'n Onderhoudsgids is 'n lys vrae of kwessies wat die onderhoudvoerder in die loop van die onderhoud wil ondersoek. Dit verskaf dus 'n raamwerk waarbinne die onderhoudvoerder vrae ontwikkel. Die voordele van 'n onderhoudsgids is dat dit die onderhoudvoerder help om die beperkte tyd wat beskikbaar is in die onderhoudsituasie ten beste te benut. Verder help dit om meer sistematiese en omvattende onderhoude met verskillende mense te kan voer deur die aantal kwessies wat gedek word, af te baken (Patton, 1987:111, 112).

Die volgende stap in die beplanning van die onderhoude was om die onderhoude te reël. Terre Blanche en Kelly (1999:129) stel voor dat die onderhoud só gereël word dat daar 'n voldoende mate van privaatheid is, dat daar nie onnodige onderbrekings of agtergrondgeraas voorkom nie en dat die respondent voldoende tyd beskikbaar het om onverdeelde aandag te skenk vir die volle duur van die onderhoud. Aangesien ek die deelnemers en hulle individuele omstandighede reeds goed leer ken het gedurende die fokusgroeponderhoude, kon ek die individuele onderhoude só reël dat dit sover moontlik aan bogenoemde riglyne voldoen het.

Soos met die beplanning van die onderhoude, was dit ook tydens die voer van die onderhoude elke keer belangrik om die doel van my navorsing, naamlik om die respondente se behoefte aan ondersteuning beter te verstaan, voortdurend in gedagte te hou. Ten spyte van die feit dat ek 'n onderhoudsgids gehad het, was dit belangrik dat die onderhoud nie in 'n vraag-en-antwoordsessie ontaard nie, maar dat dit 'n gesprek was waarin die deelnemer 'n mede-ondersoeker, eerder as 'n navorsingsonderwerp, was (Terre Blanche & Kelly, 1999:130). Babbie en Mouton (2001:289) waarsku dat hoewel die vra van vrae 'n natuurlike proses vir die meeste mense is, dit ingewikkeld is om vrae só te formuleer dat dit nie die respondent onder druk plaas om 'n spesifieke antwoord te verskaf nie.

'n Ander belangrike aspek wat die kwaliteit van die deelnemer se response beïnvloed, is die vermoë van die onderhoudvoerder om rapport te bewerkstellig. Rapport verwys na die verhouding wat die onderhoudvoerder met die respondent het. Dit beteken dat die onderhoudvoerder die persoon met wie die onderhoud gevoer word, respekteer en dat dit wat die persoon sê van groot waarde geag word (Patton, 1987:127). 'n Belangrike aspek in die vestiging van rapport is dat die vrae wat aan die deelnemer gestel word verstaanbaar en duidelik is en dat die onderhoudvoerder se taalgebruik deel vorm van die deelnemer se verwysingsraamwerk (Patton, 1987:123). Dit behels verder ook dat die onderhoudvoerder sensitief is vir die wyse waarop die verskillende vrae die deelnemer beïnvloed (Patton, 1987:129). Die vertrouensverhouding wat tydens die fokusgroeponderhoude tussen my en die deelnemers ontstaan het, het die vestiging van rapport tot 'n groot mate vergemaklik.

3.4.3 PERSOONLIKE REFLEKSIES

As navorser en reflektiewe praktisyn was dit vir my belangrik om van die aanvang van die studie af volledige aantekeninge te maak oor die verloop van die navorsingsproses, my waarnemings omtrent die fokusgroeponderhoude, my persoonlike ervarings tydens die studie en enige addisionele inligting wat ek belangrik geag het om die konteks van die onderhoude weer te gee. Hierdie refleksies het my in staat gestel om tydens die proses van data-analise die konteks van elke fokusgroeponderhoud te herroep en die data binne daardie konteks te interpreteer. Dit het ook daartoe bygedra dat ek temas wat uit die fokusgroeponderhoude na vore gekom het, kon bevestig en in meer diepte kon verstaan.

3.5 DATA-ANALISE EN INTERPRETASIE

In kwalitatiewe navorsing werk die navorser gewoonlik met 'n magdom ryk, beskrywende navorsingsmateriaal wat deur middel van metodes soos

onderhoudvoering, deelnemerwaarneming en dokument-analise verkry is (Mouton, 1996:169). Deur middel van die proses van data-analise neem die navorser hierdie omvangryke hoeveelheid data, verminder dit deur sekere patrone, kategorieë of temas te identifiseer en interpreteer dit dan in die lig van die navorsingsvraag (Creswell, 1994:154). Tesch (in Creswell, 1994:154) beskryf die proses van kwalitatiewe data-analise soos volg:

While much work in the analysis process consists of 'taking apart' (for instance, into smaller pieces), the final goal is the emergence of a larger, consolidated picture.

Volgens Mouton (1996:168) fokus kwalitatiewe analise op begrip vir, eerder as die verklaring van, sosiale optrede en gebeure binne hul spesifieke omgewings en kontekste. Verder poog dit om trou te bly aan die natuurlike omgewing van die deelnemers en die konsepte wat hulle gebruik om hulleself te beskryf en te verstaan. Dit fokus daarop om stories, weergawes en teorieë van die sosiale wêreld op te bou waarin die interne betekenis en samehang van die sosiale verskynsel behoue bly. 'n Kernbeginsel van interpretatiewe analise is om so naby moontlik aan die navorsingsmateriaal te bly en om dit vanuit 'n posisie van empatiese begrip te interpreteer (Terre Blance & Kelly, 1999:139).

Kwalitatiewe navorsing verskil van kwantitatiewe navorsing in die opsig dat verskillende aktiwiteite, byvoorbeeld die insameling, interpretasie en analise van data, sowel as die opskryf daarvan, gelyktydig die navorser se aandag in beslag kan neem (Creswell, 1994:153). Alhoewel daar dus in kwalitatiewe navorsing nie 'n duidelike punt is waar data-insameling eindig en data-analise begin nie, kan 'n aantal stappe in die analise-proses geïdentifiseer word (Terre Blanche & Kelly, 1999: 139, 140-144).

In interpretatiewe studies is die proses van data-insameling van so 'n aard dat die navorser reeds tydens hierdie fases begin om idees en teorieë te vorm oor die

verskynsel wat bestudeer word. Teen die tyd dat die navorser dan begin om die data te analiseer, het hy reeds 'n goeie begrip van die betekenis van die materiaal. Die eerste stap in die proses van data-analise sal dan wees om die materiaal weer in diepte te bestudeer, met die klem op die beskikbare teks eerder as die realiteit. Deur die materiaal herhaaldelik deur te lees, notas te maak, diagramme te trek en idees te dinkskrum, leer ken die navorser die materiaal goed genoeg om te weet wat waar gevind kan word, sowel as watter tipe interpretasies deur die materiaal ondersteun sal word (Terre Blanche & Kelly, 1999:141; Bryman & Burgess, 1994:6-7).

Die tweede en derde stappe vind tegelykertyd plaas en behels die identifisering van temas en die kodering van die materiaal (Terre Blanche & Kelly, 1999:141-143). Die reëls met betrekking tot die verwerking van data tot temas of kategorieë is buigbaar. Wat egter belangrik is, is dat kategorieë van inligting gevorm word en kodes aan hierdie kategorieë toegeken word. Hierdie kategorieë en kodes vorm dan die basis vir die ontluikende storie wat deur die kwalitatiewe navorser vertel word (Creswell, 1994:154).

Tesch (in Creswell, 1994:155) verskaf sekere riglyne om te oorweeg wanneer kwalitatiewe data gekategoriseer en gekodeer word. Nadat ek die transkripsies en my persoonlike refleksies volledig deurgelees het om 'n gevoel vir die geheel te ontwikkel, het ek die dokumente een vir een deurgelees en probeer om die onderliggende betekenis van die data in elkeen te verstaan. Ek het ook die onderwerpe rondom ondersteuning wat na vore gekom het in die teks gemerk. Nadat ek 'n lys gemaak het van die onderwerpe wat uit die data na vore gekom het, het ek begin om soortgelyke onderwerpe saam te groepeer en kleurkodes aan die groepe toe te ken. Met hierdie lys kodes in gedagte het ek toe weer na die transkripsies teruggegaan en die kleurkodes aan die toepaslike gedeeltes van die transkripsies toegeken. Waar onderwerpe nie by een van die bestaande kleurkodes ingepas het nie, het ek bykomende kodes skep. Nadat ek oor die verskillende onderwerpe en kodes gereflekteer het en weer deur die transkripsies

en my persoonlike refleksies gelees het, het ek die onderwerpe in kategorieë verander deur dit in beskrywende woorde te benoem. Waar onderwerpe met mekaar verband hou, het ek dit onder een kategorie gegroepeer. Ten einde al hierdie data te organiseer, het ek dit in 'n tabel opgesom. Ek het ook in hierdie tabel aangedui wie van die deelnemers van die onderskeie onderwerpe melding gemaak het.

Hierna het ek met die verwerking van die data begin (Terre Blanche & Kelly, 1999:144). Hierdie stap behels die noukeurige ondersoek van die temas, veral met die oog daarop om ooreenkomste en verskille te bepaal, of om moontlike subkategorieë en temas wat na vore gekom het, te identifiseer. Die doel hiervan was om die fyner nuanses van betekenis wat nie tydens die aanvanklike kodering vasgevang is nie, na vore te bring. Hierdie proses herhaal homself totdat dit geen betekenisvolle nuwe insigte meer oplewer nie.

Die laaste stap in die analise-proses is die geskrewe weergawe van my interpretasies.

3.6 DATA VERIFIKASIE

Alhoewel kwessies rondom die betroubaarheid en geldigheid van data nie dieselfde deur alle kwalitatiewe navorsers hanteer word nie, is die aanspreek hiervan tog belangrik vir die etiese uitvoer van navorsing (Creswell, 1994:157, 158; Merriam, 1998:198).

Volgens Patton (1987:139, 140) is die tydperk onmiddellik na die insameling van die data krities om te verseker dat die data wat verkry is nuttig, betroubaar en geldig is. Hierdie proses van kwaliteitsbeheer behels onder andere dat die navorser seker maak dat die klankopnames wat gemaak is duidelik is en, waar areas van onduidelikheid bestaan, die klankopnames deur breedvoerige notas aangevul word. Dit behels verder dat die onderhoudvoerder sy waarnemings

omtrent die onderhoud, sowel as enige addisionele inligting wat die konteks vir die interpretasie van die onderhoud sal skep, neerskryf.

Ten opsigte van interne geldigheid, met ander woorde hoe akkuraat die interpretasie van inligting die realiteit verteenwoordig, het ek verskeie stappe geneem om die kwaliteit van my data te verseker (Creswell, 1994:158). In die eerste plek het ek beide die transkripsies van die fokusgroeponderhoude en my persoonlike refleksies so gou moontlik na afloop van elke fokusgroepsessie neergeskryf. Ek het ook die inligting wat uit die fokusgroeponderhoude en my persoonlike refleksies na vore gekom het deur middel van individuele onderhoude geverifieer en areas waaroor onduidelikheid bestaan het met die betrokke deelnemers uitgeklaar (Patton, 1987:140). Ten einde terugvoer van die deelnemers te kry, het ek tydens die laaste fokusgroepsessie die voorlopige kategorieë wat ek geïdentifiseer het met hulle bespreek en by hulle seker gemaak dat die afleidings wat ek gemaak het, akkuraat is (Creswell, 1994:158).

As gevolg van die feit dat ek van gekontroleerde selektering gebruik gemaak het en die ses deelnemers aan my studie vanuit 'n baie spesifieke konteks afkomstig is, is die eksterne geldigheid van my studie beperk. Die doel van kwalitatiewe navorsing is egter nie om bevindinge te kan veralgemeen nie, maar om 'n unieke interpretasie van gebeure te vorm (Creswell, 1994:159).

Ten opsigte van die betroubaarheid van my studie is daar ook beperkinge. Kelly (1999:431) stel dit soos volg:

Because of the contextual nature of interpretive research, there are usually strong limits on the generalisability of findings.

Die betroubaarheid van my studie word egter verhoog deur die feit dat ek 'n gedetailleerde beskrywing van die data-insamelingsproses, sowel as die analise en interpretasie van die data, verskaf (Creswell, 1994:159). Ek het ook die redes

waarom ek die spesifieke metodes van ondersoek gekies het en die konteks waarin die navorsing plaasgevind het breedvoerig bespreek (Kelly, 1999:431).

3.7 ETIESE OORWEGINGS

Navorsing is 'n kognitiewe, sowel as 'n morele onderneming en daarom moet navorsers etiese riglyne volg wanneer hulle navorsing doen (Benjafield, 1994:39, 40). Babbie en Mouton (2001:520-527) stel die volgende belangrike etiese riglyne vir sosiale navorsing voor: vrywillige deelname, anonimiteit, vertroulikheid en analise en verslagdoening.

Sosiale navorsing maak dikwels inbreuk op mense se lewens en vra van hulle om tyd en energie te bestee aan 'n aktiwiteit waarvoor hulle nie gevra het nie. Dit is dus belangrik dat deelnemers aan 'n navorsingstudie die keuse het of hulle daaraan wil deelneem of nie (Babbie & Mouton, 2001:520). Die deelnemers aan my studie was aanvanklik baie traag om aan die eerste fokusgroepsessie deel te neem en die straatwerker het moeite gehad om hulle te oorreed. Die volgende aanhaling uit my persoonlike refleksies beskryf hoe ek met hierdie etiese kwessie gekonfronteer is:

Ek weet nie watter oorredingstegnieke Thomas gebruik het nie, maar hulle is blykbaar besig om reg te maak. Hy sê dat hy met hulle gepraat het oor "hulle woord" en dat 'n mens nie teruggaan op 'n belofte nie. Vir 'n oomblik wonder ek oor die etiese kwessie van vrywillige deelname. Ek het die vorige keer aan hulle verduidelik dat deelname heeltemal vrywillig is en dat hulle op enige stadium kan besluit om nie deel te neem nie. En nou het hulle so besluit en hulle kry nie die geleentheid om daardie reg uit te oefen nie. Aan die een kant wil ek aan hulle die geleentheid gee om hulle reg om nie deel te neem nie uit te oefen. Aan die ander kant voel ek ek wil hulle net op 'n manier by die eerste sessie kry - hulle selfs "dwing". Voor die eerste sessie is daar nie regtig vir

hulle 'n motivering om deel te neem nie. Ek het aan hulle probeer verduidelik wat om te verwag, maar ek dink nie hulle het 'n goeie beeld nie. As hulle dalk net eers gesien het waarom dit gaan - dat dit nie bedreigend is nie, en dalk selfs lekker mag wees om 'n bietjie uit te kom en met ander jong vroue in hulle situasie te gesels, sal hulle dalk meer gemotiveerd wees om vol te hou. As een van hulle dán voel hulle wil nie meer deelneem nie, sal dit in die haak wees.

(23 November 2003)

Omdat die subjekte van kwalitatiewe navorsing mense is, rus daar 'n groot verantwoordelikheid op die navorser om te verseker dat hulle op geen manier skade berokken word nie (Fontana & Frey, 2000:662). Die belangrikste wyse waarop 'n deelnemer aan 'n studie beskerm kan word, is deur die beskerming van haar identiteit (Babbie & Mouton, 2001:522). Dit kan op twee maniere gedoen word, naamlik deur anonimiteit en vertroulikheid. Ten opsigte van anonimiteit het die jong vroue wat aan my studie deelgeneem het self die skuilname wat ek vir hulle en hulle kinders gebruik het, verskaf. Ek het verder ook ander identifiserende besonderhede, byvoorbeeld die naam van die woonbuurt waarin hulle woon, verander.

Aangesien die deelnemers nie net sensitiewe inligting met my gedeel het nie, maar ook met die ander groeplede, was vertroulikheid 'n belangrike kwessie om te hanteer. Ek het hierdie kwessie deur middel van die opstel van grondreëls tydens die eerste fokusgroepsessie aangespreek. Alhoewel die deelnemers aanvanklik aangedui het dat vertroulikheid nie vir hulle belangrik is nie, het 'n bespreking van die onderwerp daartoe gelei dat hulle dit later wel by die grondreëls wou insluit.

In sosiale navorsing het die navorser nie net 'n etiese verantwoordelikheid teenoor die deelnemers aan die studie nie, maar ook teenoor sy/haar kollegas in die wetenskaplike gemeenskap. Dit is belangrik dat die navorser eerlik verslag

doen oor die resultate, sowel as moontlike tekortkominge, van die studie (Babbie & Mouton, 2001:525). Deur die hoogste moontlike tegniese standarde in my navorsing te handhaaf, die beperkings van my studie aan te dui, volledig en so akkuraat moontlik van my bevindinge verslag te doen, my data en waarnemings onveranderd voor te lê en my aan die openbare aard van wetenskaplike navorsing te onderwerp, kan ek die etiese analise en interpretasie van my data verseker.

3.8 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk het ek die navorsingsmetodologie wat ek vir my studie gevolg het, beskryf. Ek het my keuse van 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp gemotiveer en die eienskappe daarvan bespreek. Daarna het ek beskryf hoe ek my studie vanuit 'n interpretivistiese paradigma benader en hoe die keuse van fokusgroeponderhoude en individuele onderhoude as metodes van ondersoek hierby aansluit. Dit is gevolg deur 'n gedetailleerde beskrywing van die proses van data-insameling wat ek gevolg het, waarna ek my metodes van data-analise en -interpretasie bespreek het. Kwessies rondom die betroubaarheid en geldigheid van my data is ondersoek en die hoofstuk is afgesluit met 'n bespreking van die etiese oorwegings wat 'n impak op my studie gehad het.

HOOFSTUK 4

DIE STUDIE

4.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk bespreek ek die implementering van my studie. Ek begin deur agtergrond oor die studie te verskaf ten einde die konteks te skets waarbinne dit plaasgevind het. Ek beskryf ook die deelnemers se verskillende kontekste kortliks. Daarna skenk ek aandag aan die praktiese kwessies rondom implementering en die tydskaal waarbinne die studie plaasgevind het. Dit word gevolg deur 'n beskrywing van die proses wat ek gevolg het om die data te analiseer en temas te identifiseer. Die hoofstuk word afgesluit met 'n bespreking van die geïdentifiseerde temas.

4.2 AGTERGROND

4.2.1 AANLOOP TOT DIE STUDIE

Die studie vorm deel van 'n projek van die Departement Opvoedkundige Sielkunde van die Universiteit Stellenbosch. As deel van hierdie projek is 'n aantal lede van die gemeenskap opgelei as straatwerkers om verhoudings met die jeug in die gemeenskap te vestig. Met behulp van een van hierdie straatwerkers is potensiële deelnemers geïdentifiseer en is sekere logistiese reëlins vir die implementering van my studie getref.

Ek het die straatwerker vir die eerste maal in Oktober 2003 ontmoet om my studie, en spesifiek die identifisering van potensiële deelnemers, met hom te bespreek. Nadat ek die kriteria vir deelname met hom bespreek het, het hy

aangebied om die nodige reëlins te tref sodat ek die moontlike deelnemers 'n week later kon ontmoet. As gevolg van verskeie redes was nie een van die potensiële deelnemers egter die volgende week beskikbaar nie. Teen die einde van Oktober het ek twee potensiële deelnemers ontmoet en aan die begin van November die ander drie. Al vyf die jong vroue het uiteindelik ingestem om aan die studie deel te neem. Die sesde deelnemer, Carol, het eers na die tweede fokusgroeponderhoud deel van die studie geword.

4.2.2 DIE DEELNEMERS²

Die kriteria vir insluiting by die studie was dat die jong vroue óf swanger, óf ma's moes wees. Hulle moes verder nie ouer as neëntien wees met die geboorte van hulle eerste kind nie. Een van die deelnemers, Libby, was egter swanger en reeds twintig toe die studie begin het. Sy was op agtien vir die eerste maal swanger, maar het haar baba baie laat in die swangerskap verloor. Alhoewel sy dus streng gesproke nie 'n tienermoeder is nie, het ek tog besluit om haar by die studie in te sluit. Ek het geglo dat sy 'n waardevolle bydrae sou kon lewer oor die ondersteuningsbehoeftes van 'n swanger tienermeisie.

Alhoewel al die deelnemers aan dieselfde kriteria vir deelname voldoen het en almal van hulle in dieselfde woonbuurt gewoon het, het ek gou besef dat hulle omstandighede baie uiteenlopend is. In Tabel 4.1 word die deelnemers se biografiese gegewens opgesom, gevolg deur 'n bespreking hiervan. In Tabel 4.2 som ek die deelnemers se skoolastiese agtergrond en beroepstatus op en volg dit dan op met 'n bespreking.

² Ter will van vertroulikheid is al die name wat gebruik word, fiktief. Die deelnemers het self hul fiktiewe name, sowel as dié van hulle kinders, gekies.

Tabel 4.1 Biografiese Gegewens van Deelnemers

NAAM	OUDERDOM	NAAM VAN BABA	OUDERDOM (IN MNDE)	BEPLANDE SWANGER-SKAP
Linda	18	Marlin	6	Tussen-in
Libby	20	Baba verloor Nadia	2	Ja
Juanita	18	Antoinette	1	Ja
Carol	18	Timothy Melanie	55 15	Nee
Gogga	17	Sergio	12	Nee
Natasha	20	Lee-Anne	21	Nee

Die deelnemers se ouderdomme met die geboorte van hulle baba's het gewissel tussen dertien en twintig jaar. Carol was dertien toe Timothy gebore is en sestien met Melanie se geboorte. Ook Gogga was sestien met Sergio se geboorte. Natasha, Juanita en Linda was almal agtien toe hulle vir die eerste keer ma's geword het, en Libby twintig. Libby se swangerskap met Nadia was haar tweede. Sy het haar eerste baba verag toe sy agtien jaar oud was, maar het die baba op 38 weke verloor.

Libby en Juanita het aangedui dat hulle swangerskappe bepland was, terwyl Carol, Gogga en Natasha nie beplan het om swanger te raak nie. Veral Gogga het aangedui dat haar swangerskap vir beide haarself en haar ma 'n groot skok was. Alhoewel Linda nie aktief beplan het om swanger te raak nie, het sy ook nie 'n aktiewe poging aangewend om dit te verhoed nie. Aan die een kant wou sy graag 'n ma wees, maar aan die ander kant was sy bang vir haar ouers se reaksie indien sy sou swanger word.

Tabel 4.2 Skolastiese Agtergrond en Beroepstatus

NAAM	OUDERDOM TOE SKOOL VERLAAT	GRAAD	BEROEP
Linda	18	10	Kassier
Libby	18	9	Werkloos
Juanita	14	6	Werkloos
Carol	13	7	Werkloos
Gogga	15	7	Werkloos
Natasha	16	9	Werkloos

Volgens Flanagan (1998:241) loop meisies wat tienermoeders word, reeds voor hulle swangerskap 'n groter risiko om nie hul skoolloopbane te voltooi nie. Die bevindinge van my studie ondersteun hierdie waarneming. Ek het gevind dat die deelnemers, wanneer hulle met hulle portuurgroep vergelyk word, meestal skolasties agter was toe hulle die skool verlaat het. Linda, Juanita en Gogga was byvoorbeeld twee jaar agter, Libby drie jaar en Natasha 'n jaar. Carol was dertien en in graad 7 toe sy die skool verlaat het. Sy was dus die enigste een van die deelnemers wat skolasties saam met haar portuurgroep gevorder het tot voor sy die skool verlaat het. Juanita het die skool in graad ses verlaat, Gogga in graad sewe en Natasha en Libby in graad nege. Linda, wat die skool in graad tien verlaat het, was die enigste deelnemer wat die Algemene Onderwys- en Opleidingsfase suksesvol afgehandel het.

Die deelnemers het uiteenlopende redes vir hulle vroeë skoolverlating verskaf. Juanita, Gogga en Natasha het die skool verlaat omdat hulle "nie meer lus was" vir skool nie. Al drie van hulle het eers swanger geraak nádat hulle die skool verlaat het. Linda en Libby, aan die ander kant, het die skool verlaat as gevolg van hulle swangerskappe. Carol het na Timothy se geboorte teruggegaan skool

toe, maar het die ervaring moeilik gevind en die skool kort daarna permanent verlaat. Behalwe Linda, is al die deelnemers werkloos. Natasha het wel ten tyde van die studie begin werk, maar sy was nie gelukkig nie en het na twee maande bedank.

Volgens Flanagan (1998:239) is tienermoederskap 'n komplekse ervaring en betree elke jong vrou vroeë moederskap vanuit haar eie unieke stel omstandighede, motiverings, aannames omtrent haar wêreld en haar toekoms en haar eie persoonlike ervarings met moeders en moederskap. Die agtergrondinligting oor die deelnemers aan die studie bevestig dié stelling. Soos blyk uit bogenoemde bespreking, bestaan daar nie eenvormigheid in terme van hulle besluite oor swangerskap, hulle skoolastiese geskiedenis of hoe moederskap op hulle lewens impakteer nie.

4.3 IMPLEMENTERING VAN DIE STUDIE

Die studie het in Oktober 2003 'n aanvang geneem toe kontak gemaak is met die straatwerker, sowel as die potensiële deelnemers. My eerste kontak met die deelnemers was by twee verskillende geleenthede waartydens ek die doel van die studie, die moontlike verloop van die navorsingsproses en wat van hulle as deelnemers verwag sou word, aan hulle verduidelik het. Ek het ook die inhoud van die vrywaringsvorm en die biografiese vraelys met hulle bespreek en ons het op 'n gepaste tyd vir die fokusgroepsessies besluit.

Die eerste drie fokusgroepsessies het gedurende November en Desember 2003 plaasgevind. Daarna was daar 'n onderbreking van amper vier maande, waarna ons die sessies gedurende April en Mei 2004 hervat het. Dit is opgevolg met individuele onderhoude gedurende Julie 2004. Die eerste twee fokusgroepsessies het in 'n klaskamer by die plaaslike sekondêre skool plaasgevind. Gedurende die eerste sessie was dit vir my belangrik om 'n gesellige en informele atmosfeer te skep waarbinne die deelnemers veilig sou voel om hulle gevoelens en ervarings te

deel. Om hierdie rede het ek verversings verskaf, die sessie met 'n ysbreker begin en toe aan die deelnemers die geleentheid gegee om collages te maak van hoe hulle moederskap ervaar. Die bespreking wat elkeen se collage ontlok het, het daartoe bygedra dat die deelnemers met mekaar kon identifiseer en dat 'n vertrouwensverhouding onder die groep begin ontstaan het. Die sessie is afgesluit met die opstel van grondreëls sodat elke deelnemer tydens toekomstige sessies veilig sou voel om deel te neem.

Aangesien die derde sessie tydens die skoolvakansie plaasgevind het en die skool gesluit was, was ons genoodsaak om hierdie sessie in die slaapkamer van een van die deelnemers se huise te hou. Die laaste drie sessies is almal by 'n ander deelnemer se huis gehou, aangesien sy haar suster se seuntjie moes oppas en nie die huis kon verlaat nie. Die sessies wat by die deelnemers se huise gehou is, is beïnvloed deur beperkte ruimte en kon nie altyd sonder onderbreking plaasvind nie. Alhoewel hierdie reëling nie ideaal was nie, was dit die enigste manier waarop die sessies wel kon voortgaan.

Die jong vroue se individuele omstandighede het veroorsaak dat hulle nie ten alle tye toeganklik was nie. Gogga se ma was byvoorbeeld een dag siek en sy het vir Gogga dorp toe gestuur om inkopies te doen. Linda moes in Desember elke dag werk, omdat die supermark baie besig was voor Kersfees en Natasha het in Maart 2004 werk gekry en kon dus nie die laaste drie sessies bywoon nie. Die samestelling van die groep was dus nooit dieselfde nie, wat 'n besliste invloed op die dinamika en interaksie binne die groep gehad het.

Na afloop van die laaste fokusgroepsessie het ek met die proses van data-analise begin. Die analise het gelei tot die identifisering van 'n aantal kwessies waaroor ek meer duidelikheid nodig gehad het. Ek het hierdie kwessies in gestruktureerde individuele onderhoude met elke deelnemer opgevolg ten einde meer duidelikheid te probeer kry.

4.4 DIE IDENTIFISERING VAN TEMAS

Volgens Terre Blanche en Kelly (1999:139) is daar in 'n interpretatiewe studie nie 'n duidelike punt waar data-insameling eindig en data-analise begin nie, maar vind daar eerder 'n geleidelike uitfaseer van die een en infaseer van die ander plaas. Terwyl ek dus met die fokusgroeponderhoude en die transkribering daarvan, sowel as die aantekeninge oor my persoonlike refleksies besig was, het ek reeds begin nadink oor die verskillende moontlike temas wat uit die onderhoude na vore gekom het.

Nadat al die fokusgroeponderhoude en die transkripsies daarvan voltooi is, het ek die transkripsies deurgelees en die onderwerpe rondom ondersteuning wat na vore gekom het, in die teks gemerk. Ek het die verskillende onderwerpe saamgegroepeer, voorlopige kategorieë geïdentifiseer en dit benoem. Hierdie onderwerpe, kategorieë en die verwysings van waar in die transkripsies dit voorgekom het, is toe in tabelvorm opgesom (Bylae 3). Daarna het ek deur middel van kleurkode die onderwerpe in die teks in kategorieë ingedeel. Waar onderwerpe nie by een van die bestaande kategorieë ingepas het nie, het ek bykomende kategorieë geskep. Hierna het ek weer my persoonlike refleksies deurgelees met die oog daarop om ook uit hierdie data temas te identifiseer. Nadat hierdie proses voltooi is, het ek dié kwessies uit die fokusgroeponderhoude waaroor onduidelikheid bestaan het, deur middel van individuele onderhoude uitgeklaar en geverifieer. Hierdie inligting is gebruik om die geïdentifiseerde kategorieë te bevestig. Die volgende temas is na aanleiding van die kategorieë geïdentifiseer: materiële ondersteuning, finansiële ondersteuning, kontak tussen die pa en sy kind(ers), kennis, raad en inligting, emosionele ondersteuning, praktiese hulp en toegang tot werk.

Tabel 4.3 bied 'n opsomming van die geïdentifiseerde onderwerpe en kategorieë, sowel as verwysings van waar in die teks die onderwerpe voorgekom het en wie van die deelnemers van die onderskeie onderwerpe melding gemaak het.

Tabel 4.3 Onderwerpe en Kategorieë van Ondersteuning

KATEGORIE	ONDERWERP	V	A	M	J	L	N	Verw
MATERIEEL	Koop	*	*	*	*	*	*	3/2; 3/5; 4/5; 5/5; 5/6; 5/12; 5/15
	Kos	*					*	3/8; 6/22
	Melk				*	*		4/4; 5/12; 6/15
	Klere	*						3/2
	Medisyne		*					6/8
FINANSIEEL	Taxi geld	*						3/2
	Geld vir kleertjies		*					3/4
	Onderhoud		*		*			3/5; 4/2
	Gee geld				*	*		4/1; 4/5
	Geld vir dokter					*		4/1
	Werk				*	*		5/12
	Staatstoelaag		*	*	*	*	*	4/2; 5/7; 5/8; 6/11
KONTAK	Tyd spandeer	*		*	*	*		3/4; 1/7; 1/8
	Kom haal baba				*			5/15
	Speel				*	*		1/7; 1/8
	Gewoond raak	*						3/4
	Elke dag vashou	*						3/4
KENNIS, RAAD, INLIGTING	Wys wat om te doen				*	*	*	1/8; 2/15; 6/3
	Wys doeke				*			1/8
	Wys borsvoed			*		*		2/13; 2/3
	Wys winde uitvryf			*		*		2/13; 2/3
	Wys kind vashou			*				2/13
	Sien wat ander doen		*					2/16
	Inligting oor swangerskap		*		*	*		2/12; 4/10
	Voeding				*	*		4/8
	Kinders grootmaak					*		4/6
	Sê wat om te doen		*					2/7
	Oumensgelofies					*		2/18
	Kindersiektes					*		4/1
EMOSIONEEL	Simpatie				*	*		4/10
	Oor om te luister				*	*	*	4/10; 5/6
	Fokusgroep		*					6/20
PRAKTIESE HULP	Maak baba droog					*		2/13
	Smeer baba uit					*		2/14
	Pas baba op	*		*	*	*		3/3; 2/15; 4/4; 4/1; 4/5; 4/6; 4/12; i/o
	Hou baba vas	*	*	*		*		3/2; 4/1; 5/3; i/o
	Vat baba kliniek toe				*			4/4
	Was baba		*					5/4
	Doen wat vra		*					5/4
	Maak baba groot						*	5/5
	Help						*	5/5
	Neem hospitaal toe						*	6/10
WERK	Wil werk	*	*	*	*	*	*	5/12; 6/15; 6/17; i/o
	Finansiële onafh.						*	6/16;
	Container		*					6/17

V = Natasha; A = Juanita; M = Libby; J = Linda; L = Gogga; N = Carol

4.5 BESPREKING VAN TEMAS

'n Kernbeginsel van interpretatiewe analise is om so na as moontlik aan die navorsingsmateriaal te bly en om dit vanuit 'n posisie van empatiese begrip te interpreteer (Terre Blanche & Kelly, 1999:139). Omdat die doel van my studie is om tienermoeders se perspektiewe oor ondersteuning te ondersoek, is dit belangrik dat ek in my bespreking van die temas die konteks waarbinne die groeponderhoude plaasgevind het, sowel as elke tienermoeder se individuele konteks, in gedagte hou (Mason, 1994:95).

Navorsing toon dat die meeste tienermoeders binne hulle gesinne van oorsprong geakkommodeer word (Howes & Green, 1997:37). In my studie was dit egter net die geval vir twee van die vroue, naamlik Linda en Gogga. Linda en Marlin woon saam met haar ouers, ouer suster en haar suster se vierjarige seuntjie in 'n tweevertrek-huisie terwyl Gogga en Sergio saam met haar ma en jonger suster in 'n tweevertrek-huisie woon. Die ander vroue se omstandighede verskil hiervan. Juanita en Carol is 'n tweeling. Hulle ma is 'n huishulp wat inslaapwerk doen en dus nie haar eie huis het waar hulle kan woon nie. Beide Juanita en Carol het aan die begin van die studie saam met die pa's van hulle kinders, Johnny en Lorenzo, en dié se families gewoon. Die verhouding tussen Juanita en Johnny is egter stormagtig as gevolg van Johnny se dwelmverslawing en gereelde insidente van fisiese mishandeling kom voor. Ook Carol se verhouding met Lorenzo word gekenmerk deur fisiese mishandeling en sy dwelmverslawing. Toe ek vir Juanita en Carol vir die individuele onderhoude ontmoet het, het hulle en hulle kinders nie meer by Johnny en Lorenzo gewoon nie. Hulle altwee was op daardie stadium sonder vaste huisvesting en afhanklik van inwoners van Erika om van aand tot aand vir hulle en hulle kinders slaapplek te gee. Libby se ma is oorlede toe sy baie jonk was en sy het by haar ouma grootgeword. Met die aanvang van die studie het Libby saam met Nadia se pa, Danny, by sy familie gewoon. Hy het haar egter fisies mishandel en na Nadia se geboorte het sy teruggetrek na haar ouma toe.

Natasha se ma woon ook in Erika, maar Natasha en Lee-Ann woon by haar tannie en dié se familie. Die deelnemers se verblyfreëlings word in Tabel 4.4 opgesom.

Tabel 4.4 Deelnemers se Verblyfreëlings

NAAM	VERBLYF MET BABA SE GEBORTE	VERBLYF TANS
Linda	Haar ouers	Haar ouers
Libby	Danny se familie	Haar ouma
Juanita	Johnny se ouma	Geen vaste verblyf
Carol	Lorenzo se ouers	Geen vaste verblyf
Gogga	Haar ma	Haar ma
Natasha	Haar tannie en dié se gesin	Haar tannie en dié se gesin

In navorsing oor die konteks van tienerswangerskap in bruin gemeenskappe in die Wes-Kaap het 'n groot persentasie van die deelnemers aangedui dat tiener- en buite-egtelike moederskap al voorheen in hulle gesinne voorgekom het (Carolissen, 1993:40; Preston-Whyte, 1991:16). Van die ses deelnemers aan my studie kon vyf ten minste een lid van hulle gesinne van oorsprong identifiseer wat ook as tiener 'n baba gehad het. Intergenerasiepatrone van tienerouerskap het dus ook in die gesinne van die meeste deelnemers aan my studie voorgekom.

Wat die kontak tussen die deelnemers en die pa's van hulle babas betref, sowel as die ondersteuning wat die pa's bied, kom daar groot verskille voor. Beide Libby en Linda het weinig kontak met hulle babas se pa's en ontvang geen finansiële bydraes van hulle nie. Alhoewel Lorenzo min kontak met sy kinders het en geen finansiële bydrae tot hulle onderhoud maak nie, aanvaar sy ouers die verantwoordelikheid om in Timothy se behoeftes te voorsien. Carol is egter self vir Melanie se onderhoud verantwoordelik. Beide Juanita en Natasha sien die pa's van hulle babas gereeld en ontvang veral praktiese hulp met die versorging van

die babas van hulle. Nie een van hulle maak egter enige finansiële bydraes nie. Die kontak tussen Sergio en sy pa blyk wisselvallig te wees. Sergio se pa maak ook van tyd tot tyd 'n klein finansiële bydrae tot Sergio se versorging.

4.4.1 MATERIEËLE ONDERSTEUNING

Die kategorie is in die eerste plek gebruik om te verwys na die vervulling van materiële behoeftes. Die woord "koop" is dikwels net as algemene term gebruik, maar sommige deelnemers het ook spesifiek verwys na die koop van kleertjies, kos, melk en medisyne. Al die deelnemers het op een of ander stadium in die fokusgroeponderhoude na koop verwys wanneer hulle oor ondersteuning gepraat het. Die volgende aanhaling uit my persoonlike refleksies beklemtoon die belangrike rol van koop in ondersteuning:

*Wanneer ons gesels oor wie vir hulle help/ondersteun met hulle kinders, is dit elke keer vir my interessant dat **help** gelyk is aan **koop**. Dis asof dit hulle primêre behoefte is - dat iemand vir die kind(ers) moet koop wat hulle nodig het.*

(26 April 2004)

Ook die volgende twee aanhalings uit die fokusgroeponderhoude wys hoe ander vorme van ondersteuning dikwels ondergeskik gestel is aan koop. Ek het aan Natasha gevra of Lee-Anne se pa vir haar help met die grootmaak van haar baba, waarop sy geantwoord het:

Aan die begin het hy gehelp met koop en so. Maar nie meer nie ... al wat hy nou doen hy hou vir haar ... sê nou ek is besig, dan sal hy nou vir haar hou en so. Maar hy het nou nie geld om vir haar te koop en so nie.

Dit was ook die geval met Linda se respons op my vraag of haar pa 'n rol speel in Marlin se grootmaak:

Hy speel 'n rol, maar nie nog rerig nie. Hy help my nou nie koop of so nie, maar hy kyk ook, bring sy deel en so.

Koop neem egter ook 'n breër betekenis aan as net die vervulling van materiële behoeftes. Uit die onderstaande aanhaling blyk dit dat die pa se gewilligheid om vir die baba te koop al dan nie, bewys lewer van sy toewyding as pa:

Juanita: ... en ek sê miskien nou "Johnny, hier is miskien nou 'n kombersie wat hulle verkoop en die mense vra soveel en soveel vir die kombersie", en hy sê nou hy het nie geld nie. En ek gaan nou na iemand anders toe en ek gaan leen nou, miskien nou 'n tien randjie vir die kombers, dan sal daai mense ... nou vra daai persoon nou vir my "waar's die pa dan, kan die pa dan nie die ding koop nie, hy't dan saam jou lekker gekry?" en sulke dinge. Dis daai wat die mense opkyk "die pa gee nie om nie". Veral soos nou, as hulle nie vir jou help inkoop nie, nou check die mense nee, hulle gee nie om nie en so.

Dit blyk verder dat om vir die baba te koop selfs aan 'n persoon 'n mate van outoriteit verleen, soos in die geval van Linda se ma:

EN: So, wie't gesê hy kan nou nie meer vir Marlin kom haal nie?

Linda: My ma.

EN: Jou ma het gesê hy mag hom nie weer kom haal nie, want hy was ombeskof?

Linda: Ja, maar ek kan mos nou niks vir my ma sê nie, want my ma koop die meeste vir Marlin.

4.4.2 FINANSIËLE ONDERSTEUNING

Die kategorie verwys na die finansiële bydraes, hetsy eenmalig of op 'n gereelde basis, waarvan die deelnemers afhanklik is om hulle kinders te versorg. Soos reeds genoem, het net Linda ten tyde van die studie 'n inkomste as deeltydse kassier verdien. Libby en Carol was aanvanklik die enigste twee deelnemers wat 'n regeringstoelaag vir hulle kinders ontvang het, maar Natasha het ook later vir 'n toelaag aansoek gedoen. Volgens die jong vroue is nie een van hierdie bronne van inkomste egter voldoende nie. Linda en Gogga is tot 'n groot mate van hulle ma's afhanklik vir finansiële ondersteuning, en Libby van haar ouma en haar oom. Juanita se enigste bron van inkomste is die geld wat sy ontvang wanneer sy daaglik naby 'n groot winkelstentrum by 'n verkeerslig staan en vir motoriste vir kos of geld vra. Ook Carol vul die regeringstoelaag wat sy ontvang op hierdie manier aan. Wanneer Natasha geld nodig het, is dit gewoonlik haar buurvrou wat haar help.

Die probleme wat die deelnemers ondervind om vir die staatstoelaag aansoek te doen, is in verskeie van die fokusgroeponderhoude geopper. Hier volg 'n uittreksel uit Gogga se vertelling van hoekom sy nog nie 'n staatstoelaag vir Sergio ontvang nie:

Gogga: Nee, by my is dit weer so, die mense wat vir ons gehelp het ... miskien nou soos Aunt Jackie het ook mos eers met die goed gewerk, maar ek weet nie of sy dit nog doen nie. Miskien nou ek gaan 'n vorm ... doen 'n brief daar by haar, nou sê sy, right, Bellville toe. As ek by Bellville kom, dan't ek miskien nou die kind se clinic kaart vergeet of so, maar dan is dit 'n afdrukke. Elke keer as ek Bellville toe gaan, dan is dit 'n flop.

EN: So, jy het al probeer gaan?

Gogga: Ek was al drie keer in die Bellville!

EN: Ok, en dan wat het elke keer gebeur?

Gogga: Elke tyd is dit 'n flop. Nou't ek miskien nou nie daai nie, maar nou is dit 'n afdrukke van daai, so nou.

Dit blyk ook dat van die deelnemers dit problematies vind dat hulle eers bewys moet lewer dat hulle die babas se pa's vir onderhoud gedagvaar het voordat hulle vir die toelaag kan aansoek doen. Libby het egter 'n manier gevind om hierdie probleem te omseil:

Libby: ... ek het aansoek gedoen. Maar ek het gesê, ek weet nie waar's die kind se pa nie. Toe gee hulle my net 'n vorm, want hulle kan mos nou niks doen. Ek weet mos nou nie waar's die kind se pa nie...

Juanita: Ek gaan maar sê hy't gesê hy gaan 'n blikkie melk koop en hy't nooit weer teruggekom nie. Ek gaan jok.

Dit was duidelik uit die fokusgroeponderhoude dat daar teenstrydighede bestaan in die meeste deelnemers se gevoelens ten opsigte van die betaling van onderhoud deur die pa. Oor die algemeen was hulle uitgesproke daaroor dat die pa ten minste die finansiële verantwoordelikheid vir die versorging van die baba met die ma moet deel. Die meeste van hulle het egter ongemaklik gevoel met die idee om die pa vir onderhoud te dagvaar, eerstens omdat hulle "nie wil moeilikheid maak nie", maar ook as gevolg van die hofverrigtinge wat problematies blyk te wees:

Juanita: Kom 'n mens by die hof, nou's dit mos: jy moet nou sê wat doen jy vir die kind en die. Nou sê die pa sommer: "nee, hulle gee nie om ... hulle wil geld hê om die geld uit te drink" en al die dinge. "Hulle gaan smokkel-yardte (toe) met die geld". Nou dan's daai social worker sake en so gaan dit aan. Hulle

maak 'n mens swak ook by die hof. Jy's te bang om hulle te gaan aangee ook.

Deur egter nie die pa vir onderhoud te dagvaar nie, verloor hulle potensiëel twee bronne van inkomste, naamlik die onderhoud en die staatstoelaag. Van die ses deelnemers aan my studie het net een van tyd tot tyd 'n klein finansiële bydrae van haar baba se pa ontvang. Nie een van die pa's het onderhoud betaal nie.

4.4.3 KONTAK TUSSEN DIE PA EN SY KIND(ERS)

Hierdie kategorie hou verband met die rol wat die baba se pa ten opsigte van ondersteuning kan speel. Vir die meeste deelnemers was dit belangrik dat hulle kinders se pa's tyd met hulle kinders spandeer en 'n verhouding met die kinders opbou. Natasha beskryf dit soos volg:

Ek wou gesê het deur te ... hy moet vir jou kan bewys, nee, hy is lief vir die kind deur te speel met die kind, hy moet gewoond raak aan die kind, hy moet die kind elke dag in sy arms hou. Met die kind net speel en net lekker wees met die kind, laat die een wat die ma is nou kan sien, nee, maar hy is lief vir die kind.

Dit was egter ook uit die onderhoude duidelik dat die behoefte dat die kinders se pa's tyd met hulle moet spandeer, afhanklik is van die verhouding tussen die pa en ma. Alhoewel Gogga in van die onderhoude aangedui het dat dit vir haar belangrik is dat Sergio se pa 'n goeie verhouding met hom het, het sy ook partykeer anders gevoel:

Gogga: Op die oomblik sien hy nie nou sy pa nie.

EN: So, sal jy graag wil hê dat hy sy pa meer moet sien?

Gogga: Ons sit nie lekker langs een vuur nie. Dis 'n baie groot storie nogal.

4.4.4 KENNIS, RAAD EN INLIGTING

Die studie het ook ondersoek ingestel na die kennis, raad en inligting wat die deelnemers nodig gehad het, en steeds nodig het, om hulle kinders te versorg, en hoe hulle dit bekom. Hier blyk dit dat veral Gogga en Linda se ma's vir hulle baie leiding gee. Juanita, aan die ander kant, maak grootliks staat op wat sy ander mense sien doen:

Juanita: Soos ek kan sien hoe behendig ander mense met hulle kinders is en so. So dinges ek, so leer ekke.

Ten opsigte van inligting oor pre- en postnatale versorging, sowel as die inligting wat die deelnemers nodig gehad het om hulle op die geboorteproses voor te berei, speel die plaaslike kliniek en daghospitaal 'n groot rol. Wanneer hulle kinders siek raak, maak hulle ook hoofsaaklik van die susters by die plaaslike kliniek gebruik om aan hulle raad te gee. Op my vraag oor die inligting wat hulle by die kliniek kry, het Linda soos volg geantwoord:

Borsvoed, en gereeld vir hom kos gee en sulke dinge.

Ek het ook gevra na wie toe hulle gaan wanneer hulle kinders siek is:

Gogga: Ek sal clinic toe gaan en dan sal ek vir hulle vra hoe nou, het hulle nie iets om vir my te gee nie.

'n Ander onverwagse bron van inligting blyk die "oumensgelofies" te wees wat elke nou en dan in die gesprekke opgeduik het en waaraan al die deelnemers tot 'n mate blyk te glo:

EN: Jy't netnou gesê van die kind se hare ... jy kan nie die kind se hare knip voordat hy begin praat het nie. Wie sê sulke dinge?

Gogga: Die mense! Hulle sê mos dis oumensgelofies. Jy kan die kind se hare knip, al praat hy nog nie reg nie, dan kan jy die kind se hare knip. Maar my ma sê ek moet dit nie doen nie, netnou ... hy sê al "mamma" en "pappa" en so, maar my ma bedoel hy moet reg praat nou soos ons, hy moet ons op onse name reg noem en dan kan ons maar sy hare knip. Maar nie nou nie.

4.4.5 EMOSIONELE ONDERSTEUNING

Die meeste van die jong vroue het tydens die onderhoude melding gemaak van hulle behoefte aan emosionele ondersteuning. Dit blyk egter dat hierdie tipe ondersteuning moeilik is om te bekom. Een van die redes wat hiervoor geopper is, is die feit dat hulle moederskap gesien word as hulle eie skuld en daarom nie iets waaroor hulle behoort te kla nie:

EN: Met wie kan julle gaan praat, sommer net as julle geworry is oor die kind, of jy weet nie meer wat nie?

(Hulle skud hulle koppe ontkennend)

EN: Nie eintlik nie? Ook nie eintlik met jou ma nie? Kan jy nie vir haar sê "mammie, ek is nou sommer nie meer lus nie, ek raak sommer moedeloos met die kind".

Linda: As ons so sê, dan ...!

EN: Dan wat?

Gogga: Dan word daar gesê ons wou die kinders gehet het. Ek kan nie eens sê nie: "ag, mme, jinne, speel 'n bietjie met die kind" of so nie. "Hê, jy wou die kind gehet het!"

Linda: "Ek het nie gelê vir die kind nie!"

'n Ander rede is 'n gebrek aan vertroulikheid:

Carol: Mevrou, om ... (lag). In hierdie plek in kan jy met g'n niemand praat nie. Want jy sê nou vir hulle so, nou kom voel dit jy wil jou hart uitpraat, miskien nou die pa is ook nog 'n probleempie, die kinders is ook nou ..., nou's die pa ook nou 'n probleem, nou vertel jy miskien nou vir hulle. Dan vertel hulle die anders. Nou môre kry jy 'n stryery en dan skel hulle al die goeters vir 'n mens ... so jy hou maar net vir jousef, al voel jy nou hoe, bedruk, jy hou dit maar vir jousef. En jy probeer maar self om weer daar uit te kom.

EN: So is daar dae wat julle bedruk voel, wat julle voel maar dinge is nou nie lekker nie, nou't ek eintlik nodig om met iemand te praat?

Carol: Ek voel baie so.

Alhoewel dit nie in die fokusgroeponderhoude na vore gekom het nie, het dit uit my informele gesprekke met die deelnemers geblyk dat dit vir hulle van groot waarde was om aan die fokusgroeponderhoude deel te neem en dat dit aan hulle 'n mate van emosionele ondersteuning gebied het. Hier volg twee aanhalings uit my persoonlike refleksies in hierdie verband:

Teen die einde van die sessie verduidelik ek vir hulle dat ons vir 'n tydjie, ten minste tot na die vakansie, nie bymekaar sal kom nie. Hulle is opsigtelik teleurgesteld en vra of ons volgende jaar die hele jaar lank so kan gesels. Hulle sê in soveel woorde dat dit vir hulle lekker is om oor hierdie sake te gesels.

(9 Desember 2003)

Gogga draai nie doekies om nie en wil sommer dadelik weet wanneer ons dan nou weer bymekaar kom. Ons spreek af vir volgende Dinsdag en Linda sê dat sy sal reël om nie daardie dag te werk nie. Ek besef

weer vir hierdie jong vrouens is dit waarmee ons besig is, veel meer as 'n studie ...

(7 April 2004)

4.4.6 PRAKTIESE HULP

Hierdie kategorie verwys na die hulp wat die deelnemers ontvang, veral ten opsigte van spesifieke versorgingstake soos om die baba te was en droog te maak en om die baba op te pas of vas te hou as die ma besig is. Al die deelnemers het aangedui dat hulle primêr verantwoordelik is vir die versorging van hulle babas. Hulle het egter verskeie persone geïdentifiseer wat hulle bystaan, onder andere die baba se pa (Natasha, Juanita en Gogga), hulle eie ma's (Linda en Gogga) en susters (Linda, Gogga en Libby) en die pa se familie (Carol en Juanita). Natasha steun ook sterk op haar buurvrou en Linda maak staat op Marlin se oppasser.

Alhoewel Carol Melanie se primêre versorger is, word Timothy volgens haar deur sy ouma "grootgemaak".

Carol: Maar nou nie eintlik met ... Timothy is nie nou eintlik meer aan my nie. Hy's meer aan sy ouma, slaap by sy ouma en so. Hy's meer oor sy ouma. Maar Melanie is net meer aan my. Sy loop al agter my aan ... is altyd saam met my. Maar hy is nog meer by sy ouma-hulle en so, omdat hulle nou vir hom grootgemaak het en so van baby-tyd af.

4.4.7 TOEGANG TOT WERK

Slegs een van die ses vroue het ten tyde van die studie 'n deeltydse werk gehad, terwyl 'n ander een vir twee maande gewerk het. Al die deelnemers het egter aangedui dat hulle graag wil werk om sodoende finansiële onafhanklikheid te verkry. Dit het duidelik uit die gesprekke geblyk dat werk skaars is en dat jy óf

vorige werkservaring moet hê, "'n CV", óf iemand moet ken wat jou kan aanbeveel, "'n inbring-saak". Dit het ook geblyk dat hulle onvoltooide skoolloopbane hulle kanse om werk te kry, verder belemmer:

EN: So, is dit maklik om werk te kry of is dit nie?

Linda en Gogga: Oeee!

Libby: Dit is moeilik!

Juanita: Dis baie moeilik.

Gogga: Jy moet 'n CV het, of dis 'n inbring-saak.

Linda: Of dis 'n inbring-storie.

Gogga: Hier by IQ Foods het hulle hoeka meisies gesoek, maar jy eers matriek klaar is, dan moet jy daai ding bring en jou CV.

Juanita: Matriek! Hier's ek st. 4 uit die skool uit. Matriek, hoor daar!

En later in die gesprek:

EN: Sou dit vir julle gehelp het as julle kon verder leer of miskien jou matriek kan kry op 'n manier? Of is dit glad nie iets wat julle oorweeg nie?

Libby: Ek sal dit nooit doen nie.

Gogga: Nee, ek sal dit nooit doen nie.

Carol: Dit baat tog nie.

Gogga: Aandskool miskien.

Carol: Dit baat tog nie, mevrou. Want die matrikulante sit dan net so by die huis soos ons! Hulle kry ook swaar werk. As mens miskien nou, jou ma en pa het miskien nou geld vir jou vir kollege toe gaan of so, dan is dit nou 'n bietjie makliker om werk te kry.

4.5.8 VOORSTELLE VIR 'N GEMEENSKAPSONDERSTEUNINGSPROGRAM

Ek het vervolgens in die fokusgroepbesprekings aan die deelnemers gevra watter voorstelle hulle het ten opsigte van 'n ondersteuningsprogram. Die eerste punt onder bespreking was die staatstoelaag. Die deelnemers was dit eens dat die staatstoelaag van R170,00 per maand nie voldoende is om in hulle behoeftes te voorsien nie. Carol stel dit soos volg:

Ja, ek meen, 'n "one seventy" is baie min, mevrou. Daai's nog nie eens 'n dag nie, dan's dit al op al. Die kinders soek brood, hulle wil mos aantrek, alles daai moet gebeur.

Ten opsigte van voorstelle om die aansoekproses vir die toelaag te vergemaklik, was daar teenstrydighede. Aan die een kant was die meeste van die deelnemers dit eens dat dit baie makliker sou wees om aansoek te doen indien hulle nie eers die pa vir onderhoud moes dagvaar nie. Carol het egter gevoel dat dit die enigste manier is om die pa te dwing om sy verantwoordelikheid na te kom:

Dit sou makliker gewees het, maar dan kry die pa's weer lekker. Hy't nie nodig om te sorg nie ... en hy't nie nodig om te gaan werk nie.

Die probleem van werkloosheid was ook onder bespreking. In antwoord op my vraag of moederskap vir hulle makliker sou wees indien hulle 'n werk kon hê wat hulle in staat stel om vir hulle kinders te sorg, het Juanita soos volg geantwoord:

Juanita: En (die straatwerker) het vir ons belowe hulle gaan hier 'n container opsit, né? Nou nog 'n container!

EN: En wat gaan hulle doen met die container?

Juanita: Vir ons vir werk!

Uit die gesprek wat hierop gevolg het, het dit duidelik geblyk dat die jong vroue nie die voltooiing van hulle skoolloopbane as 'n moontlikheid gesien het om hulleself beter voor te berei vir die arbeidsmark nie. Die moontlikheid van 'n werkskeppingsprojek is egter met meer entoesiasme begroet.

Ek het ook aan die deelnemers gevra of hulle dink dit sou hulle help as daar ondersteuningsgroepe vir tienerma's in die gemeenskap gestig word. Die reaksie op hierdie voorstel was gunstig:

Juanita: Dit sou help, want 'n mens voel nie elke dag om dinge in te hou nie.

Carol: In te hou nie, want dis baie gevaarlik!

Libby: Jy raak seer, jy raak van jou kop af.

Carol: ... jy kan van jou kop af raak! Want soms voel dit vir my ek raak heel bef&!*

4.5 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk het ek die implementering van my studie beskryf deur die konteks waarbinne die studie plaasgevind het, te skets, sowel as om agtergrond te verskaf oor die ses deelnemers aan die studie. Deur die proses van data-analise, het verskeie temas uit die data na vore gekom. Die volgende sewe temas is geïdentifiseer: materiële ondersteuning; finansiële ondersteuning; kontak tussen die pa en sy kind(ers); kennis, raad en inligting; emosionele ondersteuning; praktiese hulp en toegang tot werk.

Die vervulling van materiële behoeftes blyk 'n belangrike ondersteuningsbehoefte te wees. Ander vorme van ondersteuning, byvoorbeeld praktiese hulp met die baba, is dikwels ondergeskik gestel aan koop. Koop het ook 'n breër betekenis aangeneem en is gebruik as aanduiding van die pa se toewyding, sowel as om aan 'n persoon 'n mate van outoriteit ten opsigte van die baba te verleen.

Ten opsigte van finansiële ondersteuning, het dit geblyk dat slegs die helfte van die deelnemers 'n staatstoelaag vir hulle babas ontvang. Nie een van die deelnemers ontvang ook onderhoud van hulle kinders se pa's nie. Die redes wat hiervoor geopper is, is in die hoofstuk bespreek.

Behalwe vir materiële en finansiële ondersteuning, het die meeste van die deelnemers 'n behoefte uitgespreek dat die pa's van hulle kinders gereelde kontak met hulle kinders moet hê ten einde 'n verhouding met hulle kinders op te bou. Dit het egter ook geblyk dat kontak tussen die pa's en hulle kinders in sommige gevalle afhanklik is van die verhouding tussen die pa en ma.

Ten opsigte van die deelnemers se behoefte aan kennis, raad en inligting met betrekking tot die grootmaak van hulle kinders, het twee van hulle aangedui dat hulle ma's 'n groot rol speel. Die rol van die daghospitaal- en kliniekpersoneel, sowel as "oumensgelofies" is ook aangeraak.

Een van die geïdentifiseerde ondersteuningsbehoefte wat grootliks on vervuld blyk te wees, is die behoefte aan emosionele ondersteuning. 'n Gebrek aan vertroulikheid in die gemeenskap en die feit dat hulle swangerskap gesien word as iets waarvoor die deelnemers beheer gehad het, blyk die grootste redes hiervoor te wees. Die rol van die fokusgroepsessies as emosionele ondersteuning is ook bespreek.

Praktiese hulp ten opsigte van spesifieke versorgingstake blyk tot 'n redelike mate beskikbaar te wees. Al ses deelnemers het egter aangedui dat hulle primêr verantwoordelik is vir die versorging van hulle babas.

Slegs een van die deelnemers het tydens die studie 'n deeltydse werk gehad. Al ses deelnemers het egter aangedui dat hulle graag wil werk en finansiëel onafhanklik wil wees. Die hoë werkloosheidsyfers en die feit dat nie een van hulle

haar skoolloopbaan voltooi het nie, blyk die grootste struikelblokke in die vervulling van hierdie behoefte te wees.

Die deelnemers het ook 'n bydrae gelewer ten opsigte van voorstelle vir 'n ondersteuningsprogram. Hulle het gevoel dat die staatstoelaag verhoog behoort te word en dat die aansoekproses hersien moet word. Verder was hulle ten gunste van 'n werkskeppingsprojek om hulle te help om finansiële onafhanklikheid te bekom. Hulle het ook aangedui dat hulle sou kon baat by 'n ondersteuningsgroep vir tienerma's in die gemeenskap.

HOOFSTUK 5

BEVINDINGE EN AANBEVELINGS

5.1 INTERPRETASIE VAN BEVINDINGE

In hierdie studie is insig verkry in 'n groep tienermoeders tussen die ouderdom van sewentien en twintig jaar se perspektiewe oor ondersteuning, veral ten opsigte van hulle spesifieke behoeftes aan ondersteuning. Van die bevindinge hou verband met resultate uit vorige studies.

Al ses die jong vroue is afkomstig van dieselfde lae sosio-ekonomiese woonbuurt in die Wes-Kaap en het aangedui dat hulle finansiële sukkel om hulle kinders te onderhou. Slegs een van die jong vroue het 'n vaste werk, terwyl net drie van hulle 'n staatstoelaag vir hulle kinders ontvang. Nie een van hulle ontvang onderhoud van hulle kinders se pa's nie. Twee van hulle is van hulle ma's afhanklik om hulle en hulle kinders te onderhou, terwyl een finansiële op haar kinders se ouma staatmaak. Een van die deelnemers se enigste inkomste is die geld wat sy ontvang wanneer sy bedags by 'n verkeerslig staan en vir motoriste geld en kos vra. Uit die bevindinge van die studie het dit duidelik geblyk dat hierdie jong vroue deel is van 'n armoedekultuur waarin hulle blootgestel word aan ernstige inkomste-deprivasie en onstabiele werkverskaffing (Howes & Green, 1997:7). Aangesien nie een van hulle hul skoolloopbane voltooi het nie en hulle beroepsvaardighede baie beperk is, loop hierdie vroue ook die gevaar om nooit toegerus te word om ekonomies selfstandig te word nie (Howes & Green, 1997:14).

Dit blyk uit die studie dat die deelnemers 'n hoë waarde geheg het aan die vervulling van materiële behoeftes. In die besprekings oor ondersteuning is daar

telkens na “koop” verwys as hulle grootste ondersteuningsbehoefte, met ander behoeftes, byvoorbeeld hulp met die versorging van die baba, ondergeskik hieraan. Dit blyk ook dat wanneer 'n pa nie vir sy baba koop nie, die gemeenskap dit sien as 'n teken dat hy nie omgee vir sy kind nie. Die waarde wat aan die vervulling van materiële behoeftes geheg word, word verder beklemtoon deur die feit dat een deelnemer selfs te kenne gegee het dat haar ma, omdat sy meer vir haar baba koop, meer outoriteit het in besluite oor haar kind. Hierdie klem op die vervulling van materiële behoeftes is verstaanbaar binne die konteks van benadeling waarin die deelnemers daaglik in 'n oorlewingstryd gewikkel is om hulle basiese behoeftes te vervul.

Ten opsigte van die finansiële bydraes waarvan die deelnemers afhanklik is om hulle kinders te versorg, stem die bevinding dat nie een van die deelnemers onderhoud van hulle kinders se pa's ontvang nie, ooreen met ander navorsing oor hierdie onderwerp. Volgens Howes en Green (1997:25) verwys verskeie skrywers oor die ekonomiese gevolge van tienermoederskap daarna dat die biologiese pa óf geen onderhoud betaal nie, óf min en wisselvallig betaal. Dit blyk uit my studie dat die deelnemers glo dat die biologiese pa op een of ander manier gedwing moet word om sy finansiële verantwoordelik teenoor sy kind(ers) na te kom. Hulle voel egter dat om hom vir onderhoud te dagvaar nie 'n opsie is nie, hoofsaaklik as gevolg van twee redes. In die eerste plek wil hulle nie “moeilikhed maak” nie. Uit die fokusgroeponderhoude, sowel as my informele gesprekke met die deelnemers, wil dit voorkom of hierdie “moeilikhed” van beide die pa en sy familie verwag word en moontlik sosiale isolasie en fisiese geweld kan insluit. Die tweede rede hou verband met die vrees om tydens die hofverrigtinge onbevoeg bevind te word en toesig oor hulle kinders te verloor. Die deelnemers ervaar dus 'n groot mate van magteloosheid om aanspraak te maak op finansiële ondersteuning waarop hulle wetlik geregtig is.

Alhoewel alle ma's met kinders jonger as veertien jaar wat nie onderhoud van meer as R800,00 per maand ontvang nie, kwalifiseer om vir 'n regeringstoelaag

aansoek te doen (Grapetine, 2004), het slegs drie van die deelnemers (m.a.w. 50%) 'n toelaag vir hulle kinders ontvang. Een van die redes hiervoor hou verband met die feit dat hulle eers moet bewys dat hulle 'n klag van nie-onderhoud teen die babas se pa's gelê het voordat hulle vir die toelaag kan aansoek doen. As bogenoemde vrese ten opsigte van die dagvaardiging van die pa in gedagte gehou word, is dit dus verstaanbaar dat sommige van die deelnemers verkies om eerder sonder die toelaag klaar te kom. Die ander rede wat aangevoer is, spruit uit die administratiewe vereistes vir so 'n aansoek. Alhoewel dit te verstane is dat so 'n aansoek met baie papierwerk gepaard gaan, blyk dit dat van die deelnemers die proses oorweldigend gevind het en eerder besluit het om dit te laat vaar.

Ten opsigte van die biologiese pa se verhouding met sy kind, het die deelnemers aangedui dat dit vir hulle belangrik is dat die pa sy liefde vir sy kind bewys deur gereeld tyd met die kind te spandeer. Alhoewel die meeste van die deelnemers met hierdie behoefte saamgestem het, het daar egter ook teenstrydighede in hierdie verband voorgekom en het dit uit 'n paar gesprekke geblyk dat toegang tot die kinders soms geweier word as wyse om die pa te "straf".

Dit wil voorkom of die meeste van die deelnemers gevoel het dat hulle behoefte aan kennis, raad en inligting voldoende aangespreek word. Al die deelnemers kon iemand identifiseer vir wie hulle sou raad vra wanneer nodig. Dit het ook geblyk dat die meeste van die deelnemers waarde heg aan "oumensgelofies", of algemeen aanvaarde mites, ten opsigte van die grootmaak van hulle kinders. Dit was egter interessant dat die tipe raad waarna hulle verwys het, hoofsaaklik ten opsigte van die versorgingstake van die baba was. In terme van aspekte soos hoe om 'n baba te stimuleer, kennis van ontwikkelingsmylpale en ouerskapsvaardighede, het van die deelnemers aangedui dat hulle nie vir iemand hieroor vra nie, maar hulle instink volg.

Besprekings oor die deelnemers se behoefte aan emosionele ondersteuning, of 'n oor om te luister, het dikwels hewige reaksie ontlok. Dit blyk dat, alhoewel die meeste deelnemers uitgesproke was oor hulle behoefte om soms teenoor iemand te ontlaai, hierdie behoefte nie binne hulle gesinne óf in die gemeenskap aangespreek word nie. Dit wil voorkom of die gebrek aan simpatie van hulle gesinslede daaraan toegeskryf kan word dat hulle swangerskap en die geboorte van hulle kinders gesien word as iets wat hulle gekies het en waarvoor hulle verantwoordelikheid moet aanvaar. Ten opsigte van emosionele ondersteuning vanuit die gemeenskap, het dit geblyk dat 'n gebrek aan vertroulikheid die groot rede is waarom die deelnemers nie die vrymoedigheid het om hulle probleme met ander te bespreek nie. As die sielkundige gevolge van tienermoederskap, onder andere die hoë voorkoms van depressie by tienermoeders, in ag geneem word (Hudson *et al.*, 2000:446; Clemmens, 2002:551), kan die gebrek aan emosionele ondersteuning verreikend wees vir beide die tienermoeder en haar baba.

Die oënskynlike waarde wat die fokusgroepbesprekings vir die deelnemers ingehou het, stem ooreen met navorsing van De la Rey en Parekh (1996) ten opsigte van gemeenskapsgebaseerde portuurgroepe as intervensie vir tienermoeders. Soos in hulle studie, het dit in my studie geblyk dat die jong vroue bemagtig gevoel het deur die geleentheid om gedeelde ervarings ten opsigte van swangerskap en moederskap te bespreek en dat hulle die groep as 'n bron van sosiale ondersteuning ervaar het.

Ten opsigte van navorsing oor die praktiese hulp wat tienermoeders in die versorging van hulle baba's ontvang, stem die bevindinge uit my studie slegs tot 'n mate ooreen met Howes en Green se studie (1997). In laasgenoemde was net meer as die helfte van die deelnemers primêr verantwoordelik vir spesifieke versorgingstake ten opsigte van die baba, terwyl al ses deelnemers aan my studie die primêre verantwoordelikheid vir bogenoemde versorging dra. Howes en Green (1997) het verder bevind dat dit hoofsaaklik die ma's van die tienermoeders was wat hulle in die versorging van hulle baba's bygestaan het, terwyl dit uit my

studie geblyk het dat slegs twee van die deelnemers se ma's 'n prominente rol in die versorging van hulle baba's speel. Hierdie verskille kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat die meeste van die deelnemers aan Howes en Green se studie by hulle gesinne van oorsprong gewoon het, terwyl vier van die deelnemers aan my studie nie by hulle gesinne van oorsprong gewoon het nie.

Die deelnemers aan my studie was dit almal eens dat om 'n werk te hê en finansiëel onafhanklik te wees, vir hulle baie sou help in hulle taak as moeders. Soos reeds bespreek, blyk hierdie bron van ondersteuning egter buite hulle bereik te wees as gevolg van die hoë werkloosheidsyfers in hulle woonbuurt en die feit dat nie een van hulle hul skoolloopbane voltooi het en oor die nodige beroepsvaardighede beskik om ekonomies selfstandig te wees nie.

5.2 VOORSTELLE VIR INTERVENSIE

Die bevindinge van die studie dui daarop dat programme ten opsigte van werkskepping, die toeganklikheid van die staatstoelaag en ondersteuningsgroepe in die gemeenskap moontlik tot groter ondersteuning van tienermoeders sal bydra.

Soos hierbo genoem, het nie een van die jong vroue wat aan die studie deelgeneem het hulle skoolloopbane voltooi nie en het slegs een die Algemene Onderwys- en Opleidingfase (graad 9) suksesvol afgehandel. Die meeste van hulle is dus skolasties swak toegerus om die arbeidsmark te betree en finansiële onafhanklikheid te verkry. 'n Werkskeppingsprojek in die gemeenskap, waar hierdie jong vroue sekere vaardighede kan aanleer wat hulle in staat sal stel om 'n inkomste te genereer, blyk hulle enigste geleentheid tot finansiële onafhanklikheid te wees.

Die toeganklikheid van die staatstoelaag, wat moontlik vir die jong ma's die enigste stabiele bron van finansiële ondersteuning kon wees, blyk 'n verdere

probleem te wees. Die proses blyk te gekompliseerd te wees vir die ma's, en hul mislukking om suksesvol aansoek te doen vir die baie nodige toelae, is 'n groot bron van frustrasie, en ontmoedig hulle. Vrywilligers in die gemeenskap wat jong ma's kan bystaan om die nodige vorms in die hande te kry, hulle te help met die voltooiing van die vorms en seker te maak dat hulle al die nodige dokumente het om die aansoek te laat prosessee, sou moontlik daartoe kon bydra dat jong ma's die proses minder oorweldigend vind.

Die behoefte aan emosionele ondersteuning wat deur die deelnemers geïdentifiseer is, behoort effektief aangespreek te kan word deur die stigting van ondersteuningsgroepe in die gemeenskap. Alhoewel die ma's sê dat hulle leer deur ondervinding, blyk daar baie leemtes te wees in die ondersteuningsnetwerk vir die betrokke groep tienerouers. Verskeie skrywers het die waarde van hierdie ondersteuningsgroepe vir tienerouers beklemtoon (De la Rey & Parekh, 1996; Robinson, 1988; McCullough & Scherman, 1991). Die sukses van sulke groepe sal tot 'n groot mate afhang van die mate van vertroulikheid wat binne hierdie groepe gehandhaaf sal kan word. Die mate waartoe die behoeftes van die vroue in elke groep die formaat en inhoud van elke sessie rig, sal ook bepaal hoe effektief die groep sy ondersteuningsfunksie sal kan vervul.

5.3 BEPERKINGS VAN DIE STUDIE

As gevolg van die feit dat ek van 'n beperkte en doelgerigte steekproef gebruik gemaak het en dat die deelnemers almal uit dieselfde konteks afkomstig was, is die bevindinge van die studie nie breed veralgemeenbaar nie. Dit is wel ook so that kwalitatiewe navorsing poog om indiepte 'n probleem te ondersoek, vandaar die regverdiging vir 'n klein doelgerigte steekproef. Die studie kan egter bydra tot groter begrip vir tienermoeders in hierdie spesifieke konteks se behoeftes aan ondersteuning.

Aangesien die fokus van die studie tienerma's se persepsies oor ondersteuning was, het ek glad nie die pa's hierby betrek nie. Deur ook met die pa's onderhoue te voer, sou ek waardevolle inligting kon kry oor hoe hulle hulle rol in die grootmaak van hulle kinders sien. Hulle persepsies sou verder 'n waardevolle bydrae kon lewer ten opsigte van die ondersteuning wat hulle nodig het, sowel as die ondersteuning wat aan tienerma's gegee kan word.

Soos reeds genoem, het die samestelling van die groep met elke sessie verskil. Dit het beslis 'n invloed gehad op die dinamika binne die groep en die mate waartoe deelnemers vry gevoel het om sensitiewe inligting met mekaar te deel. Die beskikbaarheid van 'n geskikte lokaal waarin ons bymekaar kon kom, het die dinamika verder versteur. Beperkte ruimte het veroorsaak dat deelnemers mekaar nie altyd kon sien of hoor nie. Onderbrekings het ook van tyd tot tyd plaasgevind, veral gedurende die sessie wat in die slaapkamer van een van die deelnemers se huise plaasgevind het.

Die groot verskille wat tussen my en die deelnemers aan die studie bestaan, het beslis 'n invloed gehad op die mate waartoe ek in staat was om hulle konteks te verstaan en hulle persepsies akkuraat weer te gee. As kwalitatiewe navorser kleur my agtergrond, waardes en vooroordele noodwendig die interpretasies wat ek maak. Alhoewel ek gevoel het dat daar 'n redelike mate van vertroue tussen my en die jong ma's bestaan het, was die tyd wat ek deel was van hulle lewens heeltemal te min om werklik vertrou te word met hulle realiteite.

5.4 VOORSTELLE VIR VERDERE NAVORSING

Navorsing oor die perspektiewe van tienerpa's in die algemeen, en tienerpa's in Erika spesifiek, kan baie waardevolle addisionele inligting bied wat nodig is om 'n geïntegreerde benadering tot ondersteuning te kan implementeer. Tienerma's se perspektiewe oor ander aspekte van ma-wees, byvoorbeeld die voordele wat ma-wees vir hulle inhou, kan ook 'n belangrike bydrae lewer om 'n beter begrip vir

tieners se belewenis van ouerskap te ontwikkel. Navorsing om te bepaal tot watter mate formele ondersteuningstrukture, byvoorbeeld skole, maatskaplike dienste, kerke, klinieke en daghospitale die ondersteuningsbehoeftes van tienermoeders aanspreek, kan 'n bydrae lewer om dié vorme van ondersteuning meer toeganklik en toepaslik te maak vir tienerma's.

5.5 SAMEVATTING

In hierdie studie het ek 'n groep tienermoeders uit 'n benadeelde gemeenskap in die Wes-Kaap se perspektiewe ten opsigte van ondersteuning ondersoek. Ek het veral hulle behoeftes aan ondersteuning, sowel as moontlike maniere waarop sommige van hierdie behoeftes in 'n ondersteuningsprogram aangespreek kan word, probeer verstaan en beskryf. Ek het 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp gebruik en die studie vanuit 'n interpretivistiese paradigma benader. Die metodes van ondersoek wat ek gebruik het om insig en begrip vir die deelnemers se perspektiewe te ontwikkel, was fokusgroep- en individuele onderhoude. Deur middel van die proses van data-analise het ek sewe temas geïdentifiseer, naamlik materiële ondersteuning, finansiële ondersteuning, kontak tussen die pa en sy kind(ers), kennis, raad en inligting, emosionele ondersteuning, praktiese hulp en toegang tot werk. Die deelnemers het verder ook voorstelle vir 'n ondersteuningsprogram gemaak wat daarop dui dat programme ten opsigte van werkskepping, die toeganklikheid van die staatstoelaag en ondersteuningsgroepe in die gemeenskap moontlik tot groter ondersteuning van tienermoeders sal bydra.

BRONNELYS

- Babbie, E. & Mouton, J. 2001. **The Practice of Social Research**. Kaapstad: Oxford University Press.
- Baldwin, S.E. & Baranoski, M.V. 1990. Family Interactions and Sex Education in the Home. *Adolescence*, 25(99):573-582.
- Benjafield, J.G. 1994. **Thinking Critically about Research Methods**. Boston: Allyn and Bacon.
- Bless, C. & Higson-Smith, C. 1995. **Fundamentals of Social Research Methods. An African Perspective** (2de Uitgawe). Kenwyn: Juta and Company, Ltd.
- Bolland, J.M. 2003. Hopelessness and Risk Behaviour Among Adolescents Living in High-Poverty Inner-City Neighbourhoods. *Journal of Adolescence*, 26:145-158.
- Brümmer, T. 2003. Uit die Strate Vol Bendegeeweld na 'n ... Huisskool. *Kaap-Rapport*, 6 Julie 2003.
- Bryman, A. & Burgess, R.G. 1994. Developments in Qualitative Data Analysis: An Introduction. In: Bryman, A. & Burgess, R.G. (red). **Analyzing Qualitative Data**. London: Routledge.
- Burman, S. 1992. The Category of the Illegitimate in South Africa. In: Burman, S. & Preston-Whyte, E. (red). **Questionable Issue: Illegitimacy in South Africa**. Kaapstad: Oxford University Press.
- Carey, M.A. 1994. The Group Effect in Focus Groups: Planning, Implementing, and Interpreting Focus Group Research. In: Morse, J.M. (red). **Critical Issues in Qualitative Research Methods**. Thousand Oaks: Sage.

- Carolissen, R.L. 1993. The Social Context of Adolescent Pregnancy : The Case of Mamre. Kaapstad: Universiteit van Kaapstad. (M-tesis).
- Causby, V., Nixon, C. & Bright, J.M. 1991. Influences on Adolescent Mother-Infant Interactions. *Adolescence*, 26(103):619-630.
- Clemmens, D.A. 2002. Adolescent Mothers' Depression after the Birth of their Babies: Weathering the Storm. *Adolescence*, 37(147):551-565.
- Coren, E., Barlow, J. & Stewart-Brown, S. 2003. The Effectiveness of Individual and Group-based Parenting Programmes in Improving Outcomes for Teenage Mothers and Their Children: A Systematic Review. *Journal of Adolescence*, 26:79-103.
- Creswell, J.W. 1994. **Research Design. Qualitative and Quantitative Approaches**. Thousand Oaks: Sage.
- Davies, L., McKinnon, M. & Rains, P. 2001. Creating A Family: Perspectives From Teen Mothers. *Journal of Progressive Human Services*, 12(1):83-100.
- De la Rey, C. & Parekh, A. 1996. Community-based Peer Groups: An Intervention Programme for Teenage Mothers. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 6:373-381.
- De Villiers, V.P. 1991. Sekonderrig Onder Tieners in die Paarl. *Suid-Afrikaanse Mediese Tydskrif*, 80:231-232.
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. 2000. Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. In: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (red). **Handbook of Qualitative Research** (2de uitgawe). Thousand Oaks: Sage.
- Durrheim, K. 1999. Research Design. In: Terre Blanche, M. & Durrheim, K. (red). **Research in Practice. Applied Methods for the Social Sciences**. Kaapstad: University of Cape Town Press.

- Flanagan, P. 1998. Teen Mothers. Countering the Myths of Dysfunction and Developmental Disruption. In: Coll, C.G., Surrey, J.L. & Weingarten, K. (red). **Mothering against the odds: Diverse voices of Contemporary Mothers.** New York: The Guilford Press.
- Flischer, A.J., Roberts, M.M. & Blignaut, R.J. 1992. Youth Attending Cape Peninsula Day Hospitals. Sexual Behaviour and Missed Opportunities for Contraception Counselling. *Suid-Afrikaanse Mediese Tydskrif*. 82:104-106.
- Fontana, A. & Frey, J.H. 2000. The Interview. In: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (red). **Handbook of Qualitative Research** (2de uitgawe). Thousand Oaks: Sage.
- Foster, S. 1988. **The One Girl in Ten. A Self Portrait of the Teen-age Mother.** Washington D.C.: Child Welfare League of America Inc.
- Furstenberg, F.F. 1976. **Unplanned Parenthood.** New York: The Free Press.
- Gadow, N.W. & Ray, M.P. 1986. The Impact of Informal Support Systems on the Well Being of Low Income Single Parents. *Family Relations*. 35:113-123.
- Grapetine, J. 2004. Maatskaplike Werker by die Departement Maatskaplike Dienste. 10 Augustus (telefoniese onderhoud).
- Hammond-Ratzlaff, A. & Fulton, A. 2001. Knowledge Gained by Mothers Enrolled in a Home Visitation Program. *Adolescence*. 36(143):435-442.
- Howes, F. & Green, S. 1997. **Buite-egtelike Moederskap in die Paarl-Wellington-gebied: Die Tiernemoeder se Versorginspotensiaal en Steunstelsel.** Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Hudson, D.B., Elek, S.M. & Campbell-Grossman, C. 2000. Depression, Self-Esteem, Loneliness, and Social Support Among Adolescent Mothers Participating in the New Parents Project. *Adolescence*, 35(139):445-453.

- Jewell, D., Tacchi, J. & Donovan, J. 2000. Teenage Pregnancy: Whose Problem is it? *Family Practice*, 17(6):522-528.
- Kelly, K. 1999. Calling it a Day: Reaching Conclusions in Qualitative Research. In: Terre Blanche, M. & Durrheim, K. (red). **Research in Practice. Applied Methods for the Social Sciences**. Kaapstad: University of Cape Town Press.
- Kelly, K. 1999. From Encounter to Text: Collecting Qualitative Data for Interpretive Research. In: Terre Blanche, M. & Durrheim, K. (red). **Research in Practice. Applied Methods for the Social Sciences**. Kaapstad: University of Cape Town Press.
- Liebenberg, L. 2002. Visual Methods in Social Sciences Research: A Methodological Analysis. (Persoonlike notas vir D.Phil-proefskrif, Universiteit Stellenbosch).
- Lipovsek, V., Karim, A.M., Gutierrez, E.Z., Magnani, R.J. & Gomez, M.C.C. 2002. Correlates of Adolescent Pregnancy in La Paz, Bolivia: Findings from a Quantitative-Qualitative Study. *Adolescence*, 37(146):335-352.
- Loening, W. 1992. Adolescent Pregnancy: A Medical Perspective. In: Burman, S. & Preston-Whyte, E. (red). **Questionable Issue: Illegitimacy in South Africa**. Kaapstad: Oxford University Press.
- Luthar, S.S. 1999. **Poverty and Children's Adjustment**. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Madriz, E. 2000. Focus Groups in Feminist Research. In: Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (red). **Handbook of Qualitative Research** (2de uitgawe). Thousand Oaks: Sage.
- Mason, J. 1994. Linking Qualitative and Quantitative Data Analysis. In: Bryman, A. & Burgess, R.G. (red). **Analyzing Qualitative Data**. London: Routledge.

- McCullough, M. & Scherman, A. 1991. Adolescent Pregnancy: Contributing Factors and Strategies for Prevention. *Adolescence*, 26(104):809-816.
- Merriam, S.B. 1998. **Qualitative Research and Case Study Applications in Education**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Morgan, D. L. 1997. **Focus Groups as Qualitative Research**. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Mouton, J. 1996. **Understanding Social Research**. Pretoria: J.L. van Schaik Publishers.
- Musick, J.S. 1993. **Young, Poor and Pregnant: The Psychology of Teenage Motherhood**. New Haven: Yale University Press.
- Nash, E. 1992. Breaking the Cycle: Psychiatric Aspects of Illegitimacy. In: Burman, S. & Preston-Whyte, E. (red). **Questionable Issue: Illegitimacy in South Africa**. Kaapstad: Oxford University Press.
- Patton, M.Q. 1987. **How to Use Qualitative Methods in Evaluation**. Newbury Park: Sage Publications.
- Preston-Whyte, E. & Allen, J. 1992. Teenage Pregnancy in the Coloured Community. In: Burman, S. & Preston-Whyte, E. (red). **Questionable Issue: Illegitimacy in South Africa**. Kaapstad: Oxford University Press.
- Preston-Whyte, E.M. 1991. **Teenage Pregnancy in Selected Coloured and Black Communities**. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Robinson, B. 1988. **Teenage Fathers**. Toronto: Lexington Books.
- Romig, C.A. & Bakken, L. 1990. Teens at Risk for Pregnancy: The Role of Ego Development and Family Processes. *Journal of Adolescence*, 13:195-199.
- Roosa, M.W., Fitzgerald, H.E. & Carlson, N.A. 1982. A Comparison of Teenage and Older Mothers. *Journal of Marriage and the Family*, 44:367-377.

- Schilmoeller, G.L., Baranowski, M.D. & Higgins, B.S. 1991. Long-term Support and Personal Adjustment of Adolescent and Older Mothers. *Adolescence*, 26(104):787-797.
- Smit, A.G. en Liebenberg, L. 2001. The Experience of Motherhood for Out-of-school Teenage Mothers Living in Sub-economic Communities. (Aansoek om Goedkeuring by die Etiese Kode van die Professionele Raad vir Sielkunde.)
- Smokowski, P.R., Reynolds, A.J. & Bezruckzo, N. 2000. Resilience and Protective Factors in Adolescence: An Autobiographical Perspective From Disadvantaged Youth. *Journal of School Psychology*. 37(4):425-448.
- Strydom, H. 2001. Deelnemende Aksie-Navorsing as Model vir Benutting deur Gesondheidswetenskaplikes. *Maatskaplike Werk*, 37(4):379-392
- Terre Blanche, M. & Kelly, K. 1999. Interpretive Methods. In: Terre Blanche, M. & Durrheim, K. (red). **Research in Practice. Applied Methods for the Social Sciences**. Kaapstad: University of Cape Town Press.
- Tredoux, C. 1999. Sound Conclusions: Judging Research Designs. In: Terre Blanche, M. & Durrheim, K. (red). **Research in Practice. Applied Methods for the Social Sciences**. Kaapstad: University of Cape Town Press.
- Wes-Kaap Onderwysdepartement, 1999. **Lewensvaardighede. MIV/Vigs Opvoeding Hulpbrongids**. Pretoria: Regeringsdrukker.
- West, A. 1999. Children's Own Research: Street Children and Care in Britain and Bangladesh. *Childhood*, 6(1):145-155
- Wood, M.L. 1992. Focus Group Interview in Family Practice Research. *Canadian Family Physician*, 38:2821-2827.
- Young, T.M., Martin, S.S., Young, M.E. & Ting, L. 2001. Internal Poverty and Teen Pregnancy. *Adolescence*, 36(142):289-304.

INTERNET

- Cunningham, P.W. 1996. "Black Teenage Pregnancy in South Africa: Some Considerations".
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_n123_v31/ai_18771982
 (22 Augustus 2004).
- Davies, S. 2000. "Teenage Pregnancy, Teenage Sex – The Consequences".
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_n123_v31/ai_18771982
 (22 Augustus 2004).
- Departement van Welsyn en Bevolkingsontwikkeling. 1997. "White Paper for Social Welfare".
www.polity.org.za/govdocs/white_papers/social97sect2.html
 (26 Augustus 2002).
- Ellis, C.S. 2000. "Perceptions and Thoughts on Teenage Pregnancy as Reflected by Some Participants in the World Population Day Essay Competition in 1996". <http://population.pwv.gov.za/downloads/reports/adolperceptions.htm>
 (26 Augustus 2002).
- Gibbs, A. 1997. Focus Groups. "Social Research Update".
www.soc.surrey.ac.uk/sru/SRU19.html
 (11 Oktober 2003).
- Macleod, C. 2004. "Teenage Pregnancy: A Problem or Not?".
http://www.teacher.co.za/cms/article_2004_05_4_0857.html
 (22 Augustus 2004).
- Swartz, L. 2002. "Fertility Transition in South Africa".
www.un.org/esa/population/publications/completingfertility/swartzpaper.pdf
 (24 Julie 2002).

BYLAE 1A

Instemmingsvorm

Beste Deelnemer

Ek is van die “New Ways” projek. (Departement Opvoedkundige Sielkunde en Spesiale Onderwys, Universiteit van Stellenbosch). Ek probeer om beter te verstaan wat dit vir jou beteken om ‘n tienerma te wees en veral ook wat jy dink sal help om dit vir jou makliker te maak. Ek wil jou graag vra om my hiermee te help deur aan my studie deel te neem. Ek beplan dat ons vir ‘n paar keer (ongeveer ses maal) as ‘n groep bymekaar kom en gesels oor wat ma-wees soms vir jou moeilik maak en wat jy dink sal help om dit makliker te maak. Gedurende hierdie byeenkomste gaan ons dalk oor dinge praat wat vir jou moeilik sal wees om te bespreek.

Ek wil graag hê dat jy die volgende moet verstaan:

1. Jy het die reg om nie my vrae te antwoord nie.
2. Jy hoef nie saam te gesels as jy nie wil nie.
3. As jy nie meer aan die studie wil deelneem nie, kan jy ophou.
4. As jy voel jy het ‘n professionele persoon nodig om jou te help met gevoelens wat uitgekóm het in die gesprekke, kan ek jou help om die regte persoon te kry.
5. Om seker te maak dat dit wat jy vir my sê, tussen ons bly, gaan ek jou ‘n ander naam gee wanneer ek die besprekings neerskryf.

Laastens word ek deur die wet verplig om enige mishandeling teenoor jou of jou kind aan te meld by die

- ❖ polisie,
- ❖ kommisaris van kinderwelsyn of maatskaplike werker

As jy bereid is om my te help, vul asseblief die aangehegte vorm in.

Baie dankie

Elizette Nel

Ek _____ weet dat my deelname in hierdie studie heeltemal vrywillig is en ek is bewus van die risiko’s, voordele en nadele, en moontlike ongerief as gevolg van my deelname. Ek aanvaar en verstaan dat ek enige vrae kan vra en dat ek die reg het om te weier om vrae te antwoord as ek so verkies. Ek verstaan ook dat ek my deelname op enige stadium kan stop.

Deelnemer se handtekening

Datum

Getuie se handtekening

Datum

BYLAE 1B

BIOGRAFIESE VRAELYS

MA	
NAAM:	SKUILNAAM:
GEBOORTEDATUM:	

KIND	
NAAM:	SKUILNAAM:
GEBOORTEDATUM:	

KIND	
NAAM:	SKUILNAAM:
GEBOORTEDATUM:	

GENOGRAM

1.1 Help die baba se pa vir jou met die grootmaak van die kind?
1.2 As jy “ja” gesê het, hoe help hy jou?
1.3 As jy “nee” gesê het, hoekom help hy jou nie?
1.4 Sou jy graag wou hê dat hy moet help?
1.5 Hoe wil jy hê moet hy help?
1.6 Is daar goed wat jy graag wil hê hy moet doen en wat hy nie doen nie?

2.1 Is daar ander mense in jou lewe wat jou help met die baba?’
2.2 Wie help vir jou?
2.3 Hoe help hulle vir jou?

3.1 Kry jy ‘n toelaag vir jou baba?
3.2 As jy “ja” geantwoord het, hoeveel kry jy?
3.3 As jy “nee” geantwoord het, hoekom kry jy nie een nie?

BYLAE 2A

ONDERHOUDSGIDS - FOKUSGROEPONDERHOUDE

(Wat is die behoeftes aan ondersteuning wat tienermoeders identifiseer?)

I: BRONNE VAN ONDERSTEUNING

A: Wie is die mense wat vir julle help?

- Lede van gesin van oorsprong?
- Baba se pa?
- Pa se gesin?
- Informele bronne (vriende, bure ens.)?
- Formele bronne (skool; kliniek; daghospitaal; maatskaplike dienste; gemeenskapswerkers; ander)?

B: Hoe help hulle vir julle?

- emosionele ondersteuning?
- finansiële / materiële ondersteuning?
- raad / inligting / kennis?
- konkrete hulp / versorging van baba?

C: Kry julle 'n staatstoelaag vir julle kinders?

- Indien wel, help dit julle? Is dit genoeg?
- Indien nie, hoekom nie?
- Wat maak dit moeilik om vir 'n toelaag aansoek te doen?

II: BEHOEFTE AAN ONDERSTEUNING

A: Is daar nog ander mense wat julle graag sal wil hê vir julle moet help?

B: Watter ander ondersteuning / hulp sou julle gehelp het met die grootmaak van julle baba's?

C: Watter tipe hulp / ondersteuning dink julle sal julle nog in die toekoms nodig hê?

BYLAE 2B

ONDERHOUDSGIDS – INDIVIDUELE ONDERHOUDE

(GOGGA)

1.1 Hoe het jy gevoel toe jy uitvind jy's swanger?

1.2 Was die swangerskap beplan?

1.3 Wat het jou ma-hulle gedoen toe hulle uitvind jy's swanger?

1.4 Wat het die baba se pa gedoen toe jy vir hom sê jy is swanger?

2.1 Waar was jy op skool?

2.2 Hoe oud was jy toe jy uit die skool uit gegaan het?

2.3 In watter standerd was jy?

2.4 Hoekom het jy uit die skool gegaan?

3.1 Jy het gesê jou ma wou nie in die kraamsaal ingaan toe jy geboorte geskenk het nie. Hoekom nie? (Verw. 2/2)

3.2 Die suster het vir jou gesê: "Jou ma het nie saam met jou lekker gekry nie." Hoe het jy daaroor gevoel? (Verw. 2/3)

3.3 Jy het gesê dat jy vir die social worker moes lieg oor Sergio se voet. Hoekom? (Verw. 6/7)

BYLAE 3

VOORLOPIGE KATEGORIEË

ONDERWERP	VERWYSING	KATEGORIE
Koop	3/2; 3/5; 4/5; 5/5; 5/6; 5/12; 5/15	Materiëel
Kos	3/8; 6/22	
Melk	4/4; 5/12; 6/15	
Klere	3/2	
Medisyne	6/8	
Taxi geld	3/2	Finansiëel
Kleertjies	3/4	
Onderhoud	3/5; 4/2	
Sporadiese bydrae	4/1; 4/5	
Geld vir dokter	4/1	
Werk	5/12	
Toelaag	4/2	
Wys	1/8; 2/15; 6/3	Kennis, raad, inligting
Doek aansit	1/8	
Borsvoed	2/13; 2/3	
Winde uitvryf	2/13; 2/3	
Kind vashou	2/13	
Inligting oor swangerskap	2/12; 4/10	
Voeding	4/8	
Kinders grootmaak	4/6	
Sê wat om te doen	2/7	
Boeke	1/9	
Kindersiektes	4/1	
Teenwoordig by geboorte	3/2; 2/1; 2/2; 5/2	Emosioneel
Oor om te luister	4/10; 5/6	
Fokusgroep	6/20	
Droogmaak	2/13	Praktiese hulp
Smeer baba uit	2/14	
Help oppas	3/3; 2/15; 4/4; 4/1; 4/5; 4/6; 4/12	
Hou vas	3/2; 4/1; 5/3	
Kliniek toe	4/4	
Aansoek vir toelaag	4/6; 5/6; 5/9	
Was baba	5/4	
Doen wat vra	5/4	
Maak baba groot	5/5	
Help	5/5	
Help siek kind eerste	6/10	
Neem hospitaal toe	6/10	

BYLAE 4

VYFDE SESSIE

Maandag, 26 April 2004

EN: A, jy's nou die jongste van almal hierso ma, nog net ... hoe oud is Juanita nou?

A: Sy's nou 'n maand en ... 'n week en 'n paar dae.

E: O, so net so oor die vyf weke. Is dit vir jou 'n aanpassing?

A: Dit is vir my 'n aanpassing, ja. Maar net, ek word moeilik as sy so huil en dan word ek kwaad, want ek weet nie waarvoor sy huil nie, maar sy huil. En dan word ek kwaad. Maar ek is net bly ek het klaar gemaak. Daarvoor is ek bly.

EN: Hoekom is jy bly daaroor? Is jy bly daar het nie iets gebeur nie of is jy bly die swangerskap is verby?

A: Ja, daaroor is ek bly.

EN: En dat alles goed afgeloop het?

A: Ja, daaroor is ek bly, want dit is nie lekker nie.

E: Die swangerskap?

A: Dit is lekker, maar dit is nie lekker as die kind kom nie.

(Ander giggel.)

EN: O, ja! Waar was dit, was dit hier by die daghospitaal gewees?

A: Tygerberg.

EN: O, het jy Tygerberg toe gegaan? Sou jy daghospitaal toe gaan?

A: Huh-uh, Tygerberg.

EN: Van die begin af Tygerberg toe. En dit was nie vir jou lekker daardie deel nie?

A: Dit was niks lekker gewees nie.

EN: Wat was sleg?

A: Die pyne was baie sleg gewees. Net daai was sleg gewees. Maar wat sy uit is, toe's alles 'n verligting.

EN: En vir hoe lank was jy in kraam gewees?

A: Nee, ek het net die ... die nag, toe voel ek ek beginte ligte pyne kry. En toe wat die pyne nou begin te erg word, toe staan ek op, toe gaan staan ek eerste 'n bietjie daar buite. En agterna toe voel ek, nee, maar dit word dan nou nog erger, toe maak ek nou my berg wakker en sê vir hom "J, ek voel ek het pyne". Nou sê hy vir my "dis van al die wyn drink". Ek sê "nee, dies nie van wyn drink nie, die pyne kom dan al hoe erger", sê ek vir hom.

(Ander deelnemers giggel). En hy staan toe op en hy vryf my maag. En ek se “nee, moenie vryf nie man, dit baat nie jy vryf nie”. Ek het die heel tyd daar gelê, en die pyn kom en ek skree as daar op die bank al. Hy vryf my maag. En toe sê ek hy moet nou vir my waswater opsit en ek bad vir my. Nou sit ek my voete in warm water. Oe, na daai, toe kom die pyn eers te erg! En toe het hy sy tjommie gaan vra om my te neem, toe neem sy tjommie vir my. En wat ons by Tygerberg gekom het, toe gaan ons nou ... watter vloer is daai?

N: Derde vloer.

A: Na derde vloer toe, toe gaan ons daantoe. Maar toe's ons op verkeerde vloer gewees. Toe moet ons weer omdraai. Toe sê daai suster vir my ma, “nee, dis reg dat sy so loop”. Want ekke skree nou “Mammie, ek wil net lê”, ek wil mos nou plek vat, ek wil nou net hê hulle moet nou net help. Ek is toe, ons kom toe half vyf daar by die regte saal uit. En hulle wil nog eerste name vat en goete, en ek gaan lê sommer op die kooi. Hulle sê “A, kom net naam gee”, ek sê vir die suster “nee, ek kan nie meer nie”. En agterna, toe stuur hulle vir my deur toe my water gebreek is. Wat ek in die kraamsaal kom, nie eers lang nie, nog nie eers 'n halfuur nie, toe't ek al klaar gemaak.

EN: Sjoel! Toe was dit vinnig.

A: Ja, dit was baie vinnig.

EN: So, die suster wat vir jou ma gesê het “dis goed dat sy loop”, hoekom het sy so gesê?

A: Sy sê dan loop ek die kind nog lekker losser.

EN: O. So daar was nie baie simpatie vir die pyn nie. Hulle het gesê jy moet maar pyn, dis goed, loop maar.

A: Ja.

EN: So wie't almal saam met jou Tygerberg toe gegaan?

A: My ma het saam my gegaan.

EN: En jou berg?

A: Nee, hy't nie saamgegaan nie.

EN: So sy tjommie het net vir jou en jou ma geneem.

A: ... ma geneem, ja. En toe't my ma daar gebly totdat ek klaar gemaak het en wat ek klaar gemaak het, toe loop my ma.

EN: Was ... het sy by jou gebly terwyl jy gekraam het, of moes sy buite wag?

A: My ma kan daar ... my ma het daarbinne gestaan, maar toe wat ek nou druk en ek skree, toe sê my ma “Suster, nee ek gaan nou uit”...

EN: ... dis te erg.

A: Toe gaan my ma uit, toe staan my ma buite. Maar wat ek nou klaar is, toe kom my ma weer in. Toe kom vat ... toe wil hulle mos nou die babatjie vir my gee, toe ... ek is nie lus vir haar nie. Toe kom vat my ma vir haar.

EN: Ok.

A: Agterna toe neem hulle vir haar mos ... daar waar hulle die kinders afwas en so.

EN: So sou dit vir jou beter gewees het as jou ma die heel tyd by jou was, of was dit ok dat sy uitgegaan het, dat jy toe alleen moes klaarmaak?

A: Dit was ok gewees. Uhm, ek het net gevat ek wil net klaarmaak. Daai was al ding wat ek wou gehet het.

EN: ... gee nie om wie daar is en wie nie daar is nie ...

A: ... net klaar gemaak het. Want die pyn is te ... regtig nie lekker nie.

EN: Oe, en almal wat hier sit weet waarvan jy praat, né, L.

L: Ja, ek hou dan nou vir haar so interessant dop.

EN: So, A, vandat jy nou by die huis is met die babatjie, jy sê jy raak moedeloos as sy net so huil en jy weet nie hoekom sy so huil nie.

A: Ja, want ek weet mos nou nie waarvoor sy huil nie en dan huil sy aaneen. En dan wil sy nou nie tet hê en so nie. Maar somtyds en dan, dan laat ek sy aanmekaar drink en dan huil sy so. En dan het sy 'n windjie wat vir haar druk. Dan wil ek nou net die tet gee, dan's dit die wind, en as ek haar miskien nou optel of so, dan kom die wind uit. En dan huil sy nie meer nie, dan's dit die wind wat haar gedruk het.

EN: So, was dit vir jou moeilik gewees om te weet wat moet ek maak met hierdie kind, hoe om 'n ma te wees, of het dit natuurlik gekom om ma te wees?

A: EK weet hoe om 'n ma te wees, maar ...

N: Sorry nou, ek wil gou iets sê. Maar sy sal nog baie dinge moet deurgaan met die kind. Miskien nou as die kind siek is en dan moet sy nou clinic toe gaan met die kind of hospitaal toe, heel nag by die hospitaal nou sit en so. Sy moet nog, hoe kan ek nou sê, sy moet nog baie met die kind ... die kind bystaan as 'n moeder. Haar moederpligte moet sy nou baie nog ... dinge gaan gebeur met die kind en so.

EN: So wat nog nie nou so is nie, omdat die babatjie nog klein is. Maar by jou, met jou twee wat nou al ouer is, weet jy daar is nog baie goed wat nog voorlê.

N: Ja.

EN: En, sê gou vir my, A, jou berg, help hy vir jou met die baba of nie eintlik nie. Moet jy maar op jou eie, dit alleen doen?

A: Hy help my as sy so lastig is. Dan hou hy vir haar, dan hou ek weer vir haar, dan hou hy weer vir haar, tot sy nou ... en dan slaap ek en sy nou weer 'n bietjie.

EN: So op hierdie stadium is hy nog daar en hy help vir jou.

A: Ja.

EN: Sou dit moeiliker gewees het sonder hom, of dink jy jy sou kon cope as hy nie daar was nie?

A: Ek sal, want sy auntie is ook ... help ook altyd vir my met haar. Hou haar vir my, was haar vir my en as ek haar vra om iets vir my te doen, dan doen sy dit vir my.

EN: Sy auntie?

A: Sy auntie.

EN: En jou ma, of is sy nie eintlik betrokke met die kleintjie nie.

A: Nee, my ma is nie hier nie.

EN: Sy was net daar met die geboorte?

A: Hmmm.

EN: Bly sy ver?

A: My ma werk. En dan kom my ma net Saterdags en so aan.

EN: En vir jou, N, wie help vir jou met T en M?

N: Hulle ouma.

EN: Hulle pa se ma?

N: Maar nou nie eintlik met ... hy is nie nou eintlik meer aan my nie. Hy's meer aan sy ouma, slaap by sy ouma en so. Hy's meer oor sy ouma. Maar sy's net meer aan my. Sy loop al agter my aan ... is altyd saam met my. Maar hy is nog meer by sy ouma-hulle en so, omdat hulle nou vir hom grootgemaak het en so van baby-tyd af.

EN: So hulle help nogal baie met T, maar met M moet jy maar ...

N: Ja.

EN: En hulle pa, help hy vir jou?

N: Ja, met haar. Hy's meer oor haar as wat hy oor hom is. Omdat sy oupa-hulle, sy oupa en ouma is nou weer meer oor hom en so, gee meer vir hom.

EN: Julle almal bly saam, né? In dieselfde huis.

EN: En koop, wie koop vir hulle?

N: Hulle oupa en hulle ouma.

EN: Vir altwee?

N: Ja.

EN: Ok. En by jou A, wie koop vir jou babatjie?

A: Ek moet maar self, want die ouma stel niks belang nie. Ek moet maar self ... vir my baby. Haar ouma stel nie belang om iets te koop vir haar nie.

EN: En haar pa, koop hy of nie eintlik nie?

A: Hy werk nie.

EN: So hy kan ook maar nie sorg nie? So, as jy nie kan sorg nie, is daar niemand anders wat kan koop nie?

A: Om te gee nie.

EN: Ons het laas gesels en toe het ek vir L en J gevra of hulle partykeer ... met wie kan hulle praat as hulle net moedeloos voel, as hulle voel dis nie meer lekker om 'n ma te wees nie, of "ek het net iemand nodig om mee te praat". Toe't hulle gesê "nee, hier's niemand om mee te praat nie". Voel julle partykeer as julle sommer net moedeloos is en net 'n skouer nodig het, 'n oor om te luister, is daar so iemand met wie julle kan praat of nie eintlik nie.

N: Mevrou, om ... (lag) in hierdie plek in kan jy met g'n niemand praat nie. Want jy sê nou vir hulle so, nou kom voel dit jy wil jou hart uitpraat, miskien nou die pa is ook nog 'n probleempie, die kinders is ook nou ..., nou's die pa ook nou 'n probleem, nou vertel jy miskien nou vir hulle. Dan vertel hulle die anders. Nou môre kry jy 'n stryery en dan skel hulle al die goeters vir 'n mens ... so jy hou maar net vir jouself, al voel jy nou hoe, bedruk, jy hou dit maar vir jouself. En jy probeer maar self om weer daar uit te kom.

EN: So is daar dae wat julle bedruk voel, wat julle voel maar dinge is nou nie lekker nie, nou't ek eintlik nodig om met iemand te praat?

N: Ek voel baie so. Baie so, maar ek sal miskien nou met A sal ek miskien nou, sal ek miskien nou, dan sal ek nou vir haar gaan vertel wat nou aangaan en so, dan voel ek nou weer 'n bietjie, 'n bietjie lekker. En sy sal nou weer na my toe kom en so. Of ek nou weer vir haar sê, dan sal sy nou weer vir my sê. So, bly maar either tussen ons twee. Maar vir ander mense – kan nou maar groot vrouens is, of wat, hulle praat, hulle praat. Ander soorte mense in die Erika in!

EN: L, voel jy partykeer bedruk as ma. Wat jy voel, ai, jinne, C, nou's dit moeilik om jou ma te wees?

L: Nee, ek voel nie so nie.

EN: Voel jy partykeer jy't nodig om met iemand te praat, of het jy iemand met wie jy kan praat?

L: Ek sal miskien vir J kom iets sê as ek nou, as iemand miskien nou iets aan my gedoen het of gepraat het, dan sal ek nou vir haar kom sê. Of ek sal eitherste wag wat my ma uit die werk uit kom. Want my ma is mos 'n anderste vrou, sy gaan vlie jou sommer dieselfde moment in. Daai's my ma. Maar partykeers dan wil ek nie eers vir my ma sê nie, dan maak dit my so seer. Maar ek vat dit so, dis my ma, ek moet mos saam met haar praat, ek moet mos my goed deel met haar. Dan sê ek vir haar, dan gaan vlie sy nou miskien vir J in of so. Daai tipe is my ma.

EN: Ok. N, ek het laas met J en L gepraat oor die grant. Kry jy grant vir hulle?

N: Ja

EN: Vir altwee van hulle?

N: Ja, mevrou.

EN: En jy, A? Het jy al ... Nog nie?

EN: Want ons het laas gepraat, toe was ons nog nie heeltemal seker hoe werk dit en waantoe moet 'n mens gaan om aansoek te doen vir die grant. Wat het jy gedoen? Het iemand jou gehelp of het jy alleen gaan aansoek doen?

N: Ek het alleen gegaan, want ek het haar geboorte het ek gaan opgee, toe gaan ek sommer na 107 toe. Daar is 'n sekere kamer, baie kamers wat hulle mense help wat wil aansoek doen en daai. Toe vul ek my vorm in en so. Maar ek het papiere vir T gehet, social worker papiere wat hulle al vir sy ouma gegee het om vir hom self aansoek te doen, maar sy ouma het nog nooit so ver gekom om te gaan nie. Sy ouma stel nie belang om vir hom nie, want sy oupa sorg vir hom en daai. Toe't ek die papiere geneem, toe sê hulle my ek moet weer terugkom. Ek moet eerste 'n vorm het dat hulle pa in die gevangenis is. En waar bly ek en so en alles daai moet jy skryf, op 'n brief, moet jy skryf. Toe neem ek dit weer in. En toe wag ek, sê maar twee maande het ek gewag, toe kry ek.

EN: So, toe jy vir M se geboorte gaan opgee het, het jy sommer die papiere ingegee vir die grant?

N: Ja, toe't ek die papiere ingegee. Dan sê hulle nou vir jou wat makeer dan nou. Wat, die pa, as die pa nou miskien buite is, dan moet die pa nou skrywe. Want hulle vra doen sy pa sy plig om iets te gee, werk die pa, hoeveel gee hy. Dan moet hy nou 'n brief skrywe en dan moet die mense by wie jy nou bly, al is dit jou ma ook, dan moet jou ma nou 'n brief skrywe maar jy bly by haar en jy sorg vir haar en so aan.

EN: Ok, en jy moes alleen ... want ek dink nou M was toe 'n babatjie, pas gebore. Het iemand na haar gekyk terwyl jy Bellville toe gaan, of moes jy haar saamvat.

N: Ek het haar saamgevat, saam my geneem.

EN: A, het jy al vir haar geregistreer, haar papiere ingevat Bellville toe? Nog nie?

A: Nee.

L: Jy het mos ses maande.

EN: So is J al geregistreer?

J: Sy geboorte, ja.

EN: En het jy alleen gegaan, of wie het saam met jou gegaan?

J: Met 'n vriendin saamgegaan.

EN: O, so die twee van julle het Bellville toe gegaan?

J: Ja

EN: Is dit maklik om die baba's te registreer, of is dit maar baie moeite. Hulle wil dit hê en dat hê en so?

N: As dit vol is, mevrou, dan is dit baie moeite. Dan moet jy nou ... oe, dis vol. Dan moet jy nou invul en goete. Klaar gegee het, dan moet jy nog weer gaan sit, dan skree hulle weer, dan gee hulle die geboortepapier.

EN: Ok, so dis heel dag?

N: Dis beter dat jy vroeg sal gaan. Maar al kom jy vroeg, dan moet jy in die lyn staan, want daai plek maak net 'n sekere tyd, maak hy oop.

EN: So, dan moet jy voor hy oopmaak, al in die lyn gaan staan.

Almal: Ja

N: Dan gaan dit nou so in die rye, wie eerste is en so.

EN: En dit klink vir my as jy vir die grant aansoek doen, L, jy't laas gesê dit was net later te veel trouble om te gaan, want elke keer was daar iets anders wat jy nodig het en so. Dis moeilik om op die ou end die geld te kry?

N: En nou, mevrou, is hulle (?). Hulle sê die jong kinders maak nou net kinders vir hierdie 170. En jy kan nou eers van 11 maande af nou weer aansoek doen, hoor ek, vir die kinders.

L: ... tot 14 toe.

EN: O, eers van 11 maande af?

N: Ja, maar A moet maar gaan uitvinne.

EN: Is hier iemand hier rond, hulle het laas gepraat van iemand hier rond wat vir hulle gehelp het, of wat partykeer vir die meisies help om die vorms in te vul, julle het nie so iemand nie? Soos Auntie Mina? Sy help nie vir julle daarmee nie?

N en A: Nee.

N: Eens nie Terence nie. Hulle help 'n mens nie daarmee nie.

L: Terence het ook met Aunt Judith gewerk met die.

A: En hy roep mens net as hy mens nodig het, maar hy wil mens nooit help met jou dinge nie.

N: Ek praat nou nie sleg nie, maar as iemand jou altyd uithelp, dan kan jy mos ook die persoon uithelp. Of sê, "N, nee, maar so moet jy maak of so". Of "ek kan probeer om vir jou te help om daai reg te kry". Jy's mos ouer as my, jy weet mos meer van die dinge, want hy werk ... 'n mens kan mos sê hy werk met die besigheid. Maar hy doen dit nie, hy's net ... as hy mens nodig het om iets te doen of so. Wanneer hy die outjies wil neem daar vir praat en daai goeters.

EN: Dan het hy julle nodig?

A: Ja.

N: Dan sal hy ...

A: Dan moet ons nou ...

A: ...mense soek en so aan om saam met hom te gaan. Want nou wil ons nie vir hom sê "nee, ons het nie mense om saam jou te gaan nie", want dan moet ons kyk vir hom.

EN: ... en dan voel julle dan doen hy nou nie sy deel nie, hy help nou nie weer vir julle nie?

N: Hy doen nie sy deel nie.

EN: Ons het nou gepraat van die pa of hy help, en van die ander mense - A, jy het gesê jou berg se auntie help vir jou, maar nie jou ma eintlik nie.

A: Nee, my ma help. Nie die ouma - sy ma - help nie.

EN: O, sý ma help nie.

A: Sý ma ...

EN: Nou hoekom help sy nie?

A: Ek weet nie, maar sy werk en so, maar sy help nie.

L: Hulle het gesê jy kan die kind se pa aan gaan gee, en as hy nie werk nie ...

J: ... ja, dan moet die ma ...

L: ... se ma aan gaan gee. So sy ma kan julle gaan aangee.

J: Jy gee die berg aan, as die berg nie werk nie, dan moet die ma betaal.

L: J, hulle het vir my gesê ek kan vir P (haar kind se pa se ma) aangee.

EN: Nou bly sy ma ook by julle?

A: Sy bly daar, maar sy slaap nie daar nie.

N: Sy slaap by haar boyfriend.

A: Ja, by haar boyfriend.

EN: So dis by sy auntie se plek waar julle bly?

A: Nee, by sy ouma.

EN: O, by sy ouma. Ok, en N bly by jou berg ...

N: ... se ma, ja.

EN: Net sy ma ... o, sy pa is ook daar, né?

N: Net ekke, sy ma, sy pa, en hy en die twee kinders wat daar bly.

EN: En L? Saam met jou ma en ... is jou broer nog by julle, of bly hy op 'n ander plek?

L: Hy bly agter in die yard.

EN: O ja, dis reg. En hier by J hulle, is dit net J en jou ma en pa.

J: En my suster.

EN: O, is jou suster ook hier? Hoe oud is sy?

J: 24.

EN: En J.

J: En haar kind. Sy't 'n seuntjie.

EN: O, hoe oud is hy?

J: Hy's drie jaar oud.

EN: As ons nou kyk na wat, en dis wat ek volgende week daaroor wil gesels, maar dan moet ons bietjie begin gesels oor wat dink julle sal dit oor die algemeen vir jong ma's makliker maak om hulle baba's groot te maak. Wat dink julle, julle het nou gepraat oor wat vir julle sleg was, nou kan ons begin sê hoe moet dit anders wees om vir julle beter te wees. As julle daghospitaal toe gaan of Tygerberg toe gaan om geboorte te skenk, en ook miskien met die grant en die aansoek doen vir die grant en die registreer van die kinders. Wat sou anders gedoen kon word om dit beter te maak? En dan kan ons ook kyk, ons het nou baie gesels oor wie almal vir julle help, soos jou ma, of jou berg se ma-hulle of die bure, maar wat sou julle graag nog wou gehad het?

N: Die berg moet jou help, die berg moet jou bystaan, want ...

L: hy't vuil gemaak.

N: ... die mense sal nie vir jou alles gee wat jy benodig nie, want jy kan nou nie sê "my kind benodig dit of my kind benodig dit nie", want hulle check jy kan nie nog wil order nie. Ek gee dan vir jou klaar, nou wil jy nog sê "nee, my kind makeer melk of my kind makeer pap of so". Die mense word moeg as jy nog wil order wat jy alles wil hê.

EN: So julle voel die grootste verantwoordelikheid is die baba se pa? Dis veronderstel, as ons nou dink hoe dit veronderstel is om te wees, dan voel julle die baba se pa moet die grootste verantwoordelikheid vat om vir jou te help en te ondersteun. Maar die realiteit werk nie so nie, né. Partykeer werk dit so, en partykeer werk dit nie so nie. Soos A se berg help vir jou en julle is nog saam, maar partykeer praat jy nie meer met die baba se pa nie en dan help hy ook nie.

L: Soos my kind se pa. Toe ons hom aangegee het, toe praat hy nie met my nie. Toe's hy skandelik kwaad vir my.

EN: Toe jy hom aangegee het..

L: Toe't ons mos nou laaste wat ons gegaan het, toe't hulle vir my ma gesê daars 'n dagvaardiging vir hom. Nou hy't gedreig ... hy't nie gedreig nie, hy't vir my ma geforce my ma moet die dagvaardiging keer vir hom, dat hy nie gaat sit nie. Want hy ken mos nou nie die plek

nie. Toe sê my ma "jou kind gaan elke week onderhou", maar hy't mos eerste vir my R300,00 gegee, toe vra hy vir my ma, toe sê hy vir my ma hy kan nie bekostig om drie te gee nie. Toe vra hy toe kan hy R100,00 elke week gee. Toe sê my ma vir hom toe ja. Nou maar hy moet nou poliesstasie toe gaan, dan moet hulle dit tjap op die brief en dan moet hy sweer hy gaan nou R100,00 gee. Nou toe laas week het hy gekom, om vir my ma te kom sê hy kan nie, hy't nie nou geld nie. Nou hulle het self gesê as hy nie het nie, dan moet hy kom sê vir ons. Toe sê hy toe ok, maar nou's die man nou weer kwaad vir my.

J: Nou worry julle twee dan nog?

L: Nee, ons worry nie meer saam mekaar nie. Al lankal nie.

EN: Maar is dit, as die kind se pa nie vir hom onderhou nie, watter mag het julle om geld uit hom uit te kry? Wat kan jy doen om daai geld te kry wat hy veronderstel is om te betaal?

A: Om vir hulle aan te gee. En die wat hulle by die hand die geld wil gee, dan wil hulle kom "nee, ek het nie die week nie", so ...

N: Daar by die hof moet hulle ...

A: Hulle moet daar gaan af, ja, moet jy gee, jy kan nie daar verskonings gaan het nie.

L: Nee, toe die man ... nou, Dinsdag so court toe gehardloop met my. Ek drink en al die goeters. Toe belieg hy vir ons. Hulle het vir hom gesê mens kyk die ding alkante, by die vrou en by die man. Maar waar gaat ek 'n werk kry, nou die tyd? In dis 'n inbring saak of 'n CV. Toe sê my ma "sorry, sy gaat nie nou werk nie". En ek, my hart begeer ek wil gaat werk soek. Maar die ding se naam is, die C, hy's baie gehag aan my. Hy sal nie by J bly vir 'n dag nie. Hy sal vir J mal skree. En die ander ding is die, soos ek nou sê, ek wil werk, want hoekom ek so sê, as ek nou vir my ma sê "mme, ek soek 'n paar tekkies van R300 of R400 gaan my ma vir my sommer net so sê "dé, gaan koop vir jou die skoene"? My ma gaan nie, want my ma gaan sê "kyk hier, wat moet jou kind vanaand drink? Ek moet na jou kind ook kyk. So ek kan nie vir jou daai skoene koop nie." Daai's al wat ek ...

EN: So jy sou graag wou werk om jou eie goed te kan koop wat jy graag, wat jy nodig het?

L: Ja.

EN: So, as jy die kind se pa gaan aangee, waarheen gaan jy? Poliesstasie toe?

Almal: Nee, hof toe.

EN: En dan, wat moet jy doen by die hof? Vorm invul of verklaring aflê of wat?

N: Ek het nog nie ...

L: Dis 'n verklaring ...

EN: So, wat sê jy dan in die verklaring?

L: Ek kan eintlik nie verduidelik nie, want ek is mos onder ouderdom. My ma het hom mos aangegee.

EN: O, ok. So kan jy as jy onder ouderdom is, hom nie aangee nie? Dan moet jou ma of iemand anders moet hom aangee?

L: My ma, want my ma sorg vir my.

EN: Ok, en dan moet julle net sê hy betaal nie?

L: Ja.

EN: En besluit die hof dan hoeveel hy moet betaal?

L: Maar hulle vra eerste vir my hoeveel wil ek hê. Nou sê ek miskien nou R200, dan maak hulle dit hoërder. Hulle maak dit hoërder.

N: Uh. Of as jy miskien nou te veel vra, dan maak hulle dit 'n bietjie minder.

L: Ja, hulle kyk mos jou salaris.

N: Ja, die manne se salaris.

L: Hulle vra die man se slippies.

EN: En dan moet hy by die hof gaan betaal?

L en N: Ja.

EN: En dan gee die hof die geld vir jou? Betaal hulle dit in 'n rekening in, of wat?

L: Dis in 'n bankrekening.

N: Ja, gaan trek jy.

L: Maar hulle vra vir jou daar "wil jy dit by die hand hê, of wil jy dit inbetaal hê?". Nou sê jy miskien nou "in die bank in", dan sit hulle dit so. Maar ek sal verkies in die bank in, want nou sê ek "by die hand" en dan gee hy nou vandag, next week as dit nou kom weer by die geld, dan het hy nou kamma nie. Hy't nou skuld om dit en daai te doen.

EN: So as hy by die hand betaal, gee hy dit dan direk vir jou, of betaal hy dit ook by die hof en dan moet die hof dit vir jou betaal? As jy sê "by die hand betaal", betaal hy dan direk vir jou?

L: Ja. En dan's hy nogal ougat ook met my. Ek moet sign vir hom, dat hy het vir my gegee. Maar ek het mos 'n kop vir hom.

EN: So selfs al het hy nie betaal nie, dan moet jy nogsteeds sign? Dan wil hy hê jy moet sign?

L: Nee, dan moet ek nie sign nie. Dan moet ek 'n kruisie by my boekie maak dat hy het nie gegee nie. Nou daai boekie wat hy het, het hy nie 'n stamp van die hof af nie. Nou die dag wanneer my ma-hulle hom nou rereg moet weer aan gaan gee, dan kan ek hom stry vir daai goed wat hy alreeds gegee het vir die kind.

EN: Want dis nie 'n amptelike boekie nie?

L: Dan moet hy van geboortetyd af vir die kind weer sorg.

EN: Julle twee sê julle ... ok, A, jou babatjie is nou nog baie jonk. Maar N, jy't nog nie vir jou berg aangegee vir ... want sy ma-hulle sorg vir jou?

N: Ja. Ek het nog nie so besluit om daai te doen nie.

EN: Dit was nog nie nodig nie?

N: Nee.

EN: En J, jy't nou die dag gesê jy soek nie daai storie nie?

J: Ek soek nie daai nie. Maar my ma het gesê ek moet gaan. Maar ek kan nie alleen gaan nie en sy werk te vas.

EN: Kan jy nie alleen nie, of wil jy nie alleen nie? Het jy nodig dat sy saamgaan?

J: Ek wil nie alleen nie. Ek het nog nooit by so 'n plek gestaan nie.

EN: By die hof gestaan nie? En wat sal gebeur as jy vir hom aangee? Wat dink jy sal gebeur? Sal hy anders wees teenoor jou?

J: Hy sal ja.

EN: Kwaad wees?

J: Maybe slat!

EN: Dink jy so? Sal hy hiernatoe kom?

J: Nee, hy sal nie. Miskien as ek in die pad is op pad werk toe...

EN: So jy is bang om vir hom aan te gee? En sal dit net hy wees, of sal sy familie of so ook miskien iets doen?

J: Dit sal net hy wees. Want sy ma-hulle het gesê ek moet gaan.

EN: O, so sy ma-hulle ondersteun vir jou. Hulle voel jy moet hom aangee?

J: Sy ma het vir my ma gesê ek moet gaan vir hom aangee, maar ek weet nie so mooi is hulle ernstig of wat nie, want hulle praat net so agter my rug.

EN: Sien sy ma-hulle partykeer vir J, of nie?

J: Net wanneer hy vir hom kom haal.

EN: O. Dan kom haal hy hom om hom na hulle toe te vat?

J: Hy kom haal hom om hom in die rondte te loop met sy ...

EN: Baie, of min?

J: Baie min. Maar hy kan mos nie nou meer die kind kry nie.

EN: Hoekom nie?

J: Hy was ombeskof hier, hy en sy ... meisie wat hy nou het.

N: Daai tyd moet hulle verbrand die weg!

L: Ek sê dit!

EN: So, wie't gesê hy kan nou nie meer vir J kom haal nie? Het jy so gesê?

J: My ma.

EN: Jou ma gesê hy mag hom nie weer kom haal nie, want hy was ombeskof.

J: Ja, maar ek kan mos nou niks vir my ma sê nie, want my ma koop die meeste vir J.

EN: Ja, so sy het meer sê oor saam met wie J kan gaan en nie?

EN: Hoe het julle nou gesê van "verbrand die weg"?

N: Ek sê ek sal hom verbrand weg as hy hier met sy meisie kom en ombeskof is en hy support nie eens sy kind nie, mevrou, dan moet 'n mens dit doen aan hulle. Of jy bel die polieste.

EN: En as jy die polieste bel, wat doen hulle?

(Band het gestop.)

A: Of Lavis Hof kry 'n mens 'n interdik.

EN: En waarvoor kry 'n mens 'n interdik? As die man wat gedoen het?

N: Nie net vir 'n man nie, mevrou. As iemand nie vir jou wil uitlos nie, miskien vir jou pla, lelik uitskel of so, dan kan jy 'n interdik kry vir so 'n persoon. En as hy miskien nou weer doen, kan jy die polisie bel en dan sal hulle miskien nou vir hom vat of vir haar vat wie ever dit ook al is.

EN: So as die baba se pa nou miskien vir jou slaan of iets, dan kan jy 'n interdik kry om jou en die kind te beskerm?

Almal: Ja.

EN: So julle weet darem daar is 'n verder stappie. As jy nie veilig voel nie, daar is iets wat jy kan doen om jouself te beskerm. Of gebruik 'n mens nie eintlik dit nie?

N: Ja, jy kan dit doen om jouself te beskerm. Die wet ... daarom dinges hulle interdikke vir die manne as hulle nie wil inkom ... om 'n saak te maak, dan gaan hulle tronk toe.